

İçindekiler

- Burjuva Cephe ve Devrimci Hareket..3
- Komünistler Birliği'nden
Komünist Enternasyonal'e -VI....13
- Nazım Hikmet.....114
- NATO Sonuç Bildirgesi.....125
- Yaşamı On Yıla Sığdıranlar.....137

Söz ve Eylem Yayınları adına İmtiyaz Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü Münir Köymen
Siyasi, Süreli, Yaygın Türkçe Yayın
Adres: Sırapınar mah. Kilim sok. No:2/1
Çekmeköy İstanbul
Baskı tarihi:Ekim 2021

Basım yeri:Özdemir Matbaacılık, Maltepe
Mah. Gümüşsuyu Cad. Odin Topkapı semti
No: 28/245 Zeytinburnu /İstanbul Tlf.
0212 577 54 92

İletişim: bilgi@sozveeylem.com

Burjuva Cephe’de Gelişmeler ve Devrimci Hareket

ABD’nin “Yeni Dünya Düzeni” stratejisini hayata geçirmek üzere başlattığı ve ilk hedefi Batı Asya ve Ortadoğu olan hegemonya savaşında Türkiye büyük hedeflerle yer aldı. Ocak 2011’de Tunus’ta başlayan eylemler domino taşı misali, Mısır, Yemen, Libya, Bahreyn, Ürdün, Suriye’ye sıçradı. Tunus, Libya ve Mısır’da Müslüman Kardeşler iktidara geldi. Yemen’de iktidarın düşmesinden sonra başlayan iç savaş Husi’lerle Sünni İslamcılar arasında sürerken, Suriye’de iç savaşın kazanılacağından kuşku duyulmuyordu. Domino taşı etkisiyle başlayan süreç aynı etkiyle yıkılmaya başladı. Haziran 2013’de Mısır’da Mursi hükümeti bir darbeyle devrildi. Eylül 2014’te Kobani’ye karşı IŞİD saldırısı ABD’nin hava desteğiyle başarısız oldu. Kuzey- Doğu Suriye’de PYD kalıcı bir mevzi ve statüko elde etti. Eylül 2015’de Rusya’nın Esat lehine savaşa katılmasıyla Suriye’de savaşın seyri kökten değişti. Ekim 2015’te Müslüman Kardeşlerin hükümette önemli bir yer tuttuğu Libya’da Ocak 2016’da Tobruk’taki meclis, hükümeti tanımadığını açıklayınca iç savaş yeniden başladı. 2021’de Müslüman Kardeşler hükümeti, önce Tunus’da ardından da Fasta düştü.

Haziran 2015 seçiminde tek başına iktidar olma olanağını kaybeden AKP, dozu giderek yükselen terör koşullarında yenilenen

seçimle yeniden iktidar koltuğuna oturdu. Kısaca 2016 Yılı Türkiye'nin Müslüman Kardeşler üzerinden kurduğu bölgesel hegemonya hayalinin adım adım çökmeye başladığı yıl oldu.

Türkiye, bir anda Suriye'de kendini Batı'da Esat'ı destekleyen Rusya, Kuzey Doğu'da Kürtleri destekleyen müttefiki ABD ile karşı karşıya buldu. T.C savaş içindeki konumunu bu iki güç arasındaki çelişkilere oynayarak sürdürmeye yöneldi. Rusya'yla anlaşarak, Batı Suriye'de, ABD ile anlaşarak, Kuzey Doğu Suriye'de işgal bölgeleri elde etti ve iki güç arasında sürdürdüğü şantaj diplomasisiyle savaş denkleminde kalmayı başardı.

Her dış savaş aynı zamanda bir iç savaştır. İçeride yol açacağı gelişmeler dikkate alınmadan dış savaş yürütülemez. Başlangıçta şoven bir dalga yaratarak iktidarın işini kolaylaştırırsa da, savaş, süreç içinde gerek verilen kayıplar, başarısızlıklar, ve savaşın büyüyen mali boyutuna bağlı olarak çıkan sorunlar; yoksulluk, işsizlik ve enflasyon ve bunların doğuracağı karşı çıkışlar hesaba katılmadan yürütülemez. Ayrıca savaş hızlı karar almayı gerektirir, bu da parlamento ve kurumların devre dışına çıkarılmasını.

Savaşın iç cephesi, subayların darbe yaptıklarını zannettikleri, 15 Temmuz mizansen darbesi ve ardından ilan edilen olağanüstü Hal'le dizayn edildi. Nisan 2017'de hileli referandumla yeni anayasa kabul edildi. Burjuvazi kar-zarar hesabıyla, bedel ödemeyi de göze alarak iktidarı Erdoğan'a teslim etti.

2018'de Türkiye'nin, kapitalizmin dünya krizinden ayrılarak, ekonomik göstergelerin aşırı kötüleşmeye başlamasıyla beklentiler bir anda altüst oldu. Dış borç, cari açık ve ekonominin çarklarının dönmesi için gerekli ham ve yardımcı madde ithalatı zorunluluğu, Türkiye'nin dövize olan ihtiyacını giderek büyütürken, buna bir de Katar ve Suudi Arabistan'ın finans desteğini çekmesiyle, Suriye, Libya ve Irak Kürdistanı'nda yürüttüğü operasyonların büyüyen mali yükü eklendi. Dış borç ödeme kapasitesinin düşmesi ve ülke risk priminin artması nedeniyle dış borç bulmak-

ta zorlanınca İktidar, artan finansman ihtiyacını karşılamak için yeni yollar aramaya başladı. Bunun için birçok yol denendi. Kurulan varlık fonu teminat gösterilerek Swap piyasalara yönelindi, Merkez Bankası rezervleri devreye sokuldu. Kaçak silah ve uyuşturucu ticaretinden kara para aklamaya kadar bütün yollar devlet tarafından üstlenildi. Kaçak silah ve uyuşturucu ticareti, kara para aklama, devletin öteden beri kullandığı yöntemlerdi, aradaki fark bu yöntemlerin doğrudan devlet tarafından yürütülmesiydi. Bütün bu yöntemlere rağmen ekonomik kriz büyümekle kalmadı, 2018’de kurulan rejim çökmeye başladı.

Türkiye’nin, Suriye, Libya ve Güney Kürdistan’da yürüttüğü savaşta da istenilen hedeflere ulaşamadı. Rusya - ABD çelişkilerinden yararlanarak izlediği şantaj diplomasisi tam tersine döndü. Bu kez ABD ve Rusya’nın önüne koyduğu rüşvet ve suç dosyalarıyla şantaja boyun eğen Erdoğan oldu. Libya iç savaşının bir tarafı olan Serrac hükümetiyle deniz Münhasır ekonomik bölge anlaşması imzalanması karşılığında Libya’ya asker gönderilmesi, bölgede Fransa’nın başını çektiği Türkiye karşıtı ittifakın genişlemesine yol açtı. Türkiye buna Doğu Akdeniz’de tansiyonu yükselterek cevap verdi. AB - Türkiye ilişkileri gerildi. Sonunda Türkiye Libya’dan çekilmek, Doğu Akdeniz’deki provokasyonlarına son vermek zorunda kaldı. Egedeki askeri güç dengesi, Yunanistan’ın Fransa’dan aldığı savaş uçakları, firkateynler ve ABD’nin Yunanistan’da kurduğu üslerle Türkiye aleyhine değişti. Her fırsatta AB’ye karşı bir şantaj aracı olarak kullandığı göçmen kartını kullanabilme olanağı iyice zayıfladı.

Erdoğan eli telefonda uzun bir bekleyişten sonra Haziran 2021’de ABD başkanı Biden’la baş başa bir görüşme olanağını elde etti. Brüksel’e gitmeden önce yaptığı açıklamada, Biden’la Ermeni soykırımının ABD tarafından tanınması, F-35 sorunu, Patriot füzesi alımı,vb. konularda konuşacağını söyledi. Önüne özel dosyalar konulunca, bu konular gündeme gelmedi. ABD’nin

Taliban'la anlaşarak Afganistan'dan çekilmesini Erdoğan, Biden'la ilişkileri düzeltmek için bir fırsat olarak gördü. Görüşmede Erdoğan, işgal boyunca ABD'ye yardım eden Afganların Türkiye'ye sığınması önerisini kabul etti. Karşılığında, İMF tarihinde hemen hiçbir gelişmekte olan ülkeye koşulsuz olarak verilmeyen borç (6,4 milyar dolar) Türkiye'ye verildi. Sınırlar açıldı, akın akın gelen Afgan enciyolar ülkeye yerleştirildi. Erdoğan'ın Biden'e bir diğer önerisi, ABD'nin Afganistan'daki çıkarları için gerekli olan Kabil hava alanının korunmasını üstlenmek oldu. Erdoğan'ın Kabil hava alanına talip olmasının diğer bir nedeni de eroin sevkiyatının doğrudan üstlenilmesi idi. Bu göreve Katar talip olunca, Erdoğan'ın önerisi havada kaldı. Kabil hava alanı sorunu, başka bir gelişmeyi ortaya çıkardı. Katar, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri arasındaki ilişkilerin düzelmesiyle Türkiye stratejik bir ittifakını daha kaybetti.

Erdoğan Biden'le yapılan görüşmede istediğini elde edemese de, pes etmedi. Bu kez şansını 19 Eylül'de New York'ta yapılan BM toplantısında denedi. Bütün çabalara rağmen Biden'dan randevu alamayınca darbe alan dünya lideri imajını düzeltmek için, Biden'a sayıp söverek Putin'e koştu.

29 Eylül'de Soçi'deki Erdoğan –Putin baş başa görüşmesinin zorlu geçeceği belliydi. Çünkü, Türkiye, önceki görüşmelerde altına imza attığı taahhütlerin; Suriye'nin toprak bütünlüğü, İdlib'in cihatçı çetelerden temizlenmesi, vb. hiç birini yerine getirmediği gibi, çeteleri kollayıp korudu, silahlandırdı ve İdlib'de bir emirlik ilan etmelerine yardım etti. Türkiye ile Rusya arasında gerginliğe yol açan sorun sadece Suriye ile sınırlı değil. Türkiye, Rusya'ya karşı Ukrayna hükümetini destekliyor, yapılan askeri anlaşma ile Donbass'ta kullanılmak üzere Ukrayna'ya silahlı hava araçları (SİHA) satıldı. Üstelik Soçi'de görüşme sürerken Türkiye, Ukrayna'da SİHA'lar için yönetim istasyonu kuruyordu. Görüşmeden sonra hiçbir açıklama yapılmamış olsa da Putin'in Türkiye

ile görüşmeler zorlu geçiyor, ama sonunda anlaşıyoruz cümlesi, Rusya'nın istediğini aldığını anlatıyor.

Bu iki görüşme, Türkiye'nin gerek Batı, gerekse Kuzey-Doğu Suriye'de durumunu daha da zorlaştırmıştır. Putin'le görüşmede yeni S-400 alımı ve nükleer santrallerin gündeme getirilmesi, Erdoğan'ın bu görüşmeyi, Biden'la görüşmenin bir aracı olarak kullanmak istediğini gösteriyor. Erdoğan - Biden görüşmesi Erdoğan için bir imaj sorunu olsa da, ekonomik krizin kıskancındaki Türkiye için yeni finans kaynaklarının açılması olasılığı anlamına geliyor. O yüzden de Erdoğan Biden'la görüşmek için yeni yollar arayacak, ödenecek yeni bedeller bulmaya devam edecektir.

Dünya kapitalizmi krizindeki yeni aşama, gelişmekte olan ülkelerin önümüzdeki dönemde daha büyük sorunlarla karşı karşıya kalacağını gösteriyor. Covid nedeniyle tedarik zincirlerinde kopmalar oluştu. Bunun yol açtığı sorunları gidermek için gelişmiş ülke merkez bankaları varlık alımlarını artırdı. Büyük tekelleri desteklemek üzere piyasaya gittikçe artan miktarda para pompalandı; sonuçta mal ve hizmet fiyatları yükseldi. Bu kez tersi önlemler alınmaya başlandı. Merkez bankaları birbiri ardı sıra, artan enflasyonu kontrol altına almak için varlık alımlarında kısıtlamaya gideceklerini açıkladılar, bir dönemdir çok düşük seyreden faizler artmaya başladı. Bu da gelişmekte olan ülkelerin finans bulmakta daha da zorlanacağı ve yüksek faiz ödemek zorunda kalacağı anlamına geliyor. Türkiye bu ülkeler arasında ön sırada yer alıyor. Mevcut dış borç stoku, borç ödeme riskinin (dış piyasada satılan bono ve tahvillerin ana para ve faizlerini ödeyememe riski) yüksekliği ve Erdoğan'ın yerlerde sürünen uluslararası güvenirliliği dikkate alındığında Türkiye'nin yüksek faizle bile borç bulabilmesi zorlaşıyor.

Türkiye uzun bir süredir yaşadığı bu açmazı kara para ve uyuşturucu ticaretiyle aşmaya çalıştı. Ancak bugün, bu iki yöntem de deşifre olmuş durumda. Kara para aklamakla ilgili ola-

rak ABD'deki yargılamalar sürüyor, deşifre edilmesinden sonra uyuşturucu ticareti de tehlikeye düşmüş durumda. Kara para ak-lama ve yeni uyuşturucu yolları bulma girişimleri her seferinde başarısızlığa uğruyor. Bu durum seçim sürecine giren ve oyları sürekli olarak düşen Erdoğan'ın normal koşullarda seçilememe riskini büyütüyor.

Büyüyen ve etkisini artıran kriz, daha önceki seçimlerde Erdoğan'ın seçimi kazanmak için kullandığı araçları kullanabilme kabiliyetini düşürüyor. Erdoğan önceki seçimlerde, yoksullu-ğu cehaletle birleştirme olarak adlandırılabilir bir yöntemle önemli sonuçlar elde etmişti. Düşük faizli tüketici kredileri, aynı ve nakdi yardımlar, seçmeni konsolide etmede dinin kullanılma-sıyla cehaletin, Kürt ulusal mücadelesinin karalanarak şoveniz-min beslenmesi, vb. yöntemler kullanılarak sonuç alındı. Bunla-rın yeterli olmadığı durumlarda, bombalamalar, provokasyonlar, 15 Temmuz benzeri mizansen darbelerle, büyütülen devlet terörü devreye sokuldu.

Erdoğan bugün bu olanakların bir bölümünü kaybetmiş du-rumdadır. Devletin yayınladığı istatistiki veriler pembe bir tablo çizse de, gerçek yaşamın dili farklı bir şey söylüyor. Artık bü-yüyen işsizlik ve enflasyon bir istatistik verisi olmaktan çoktan çıktı. Nüfusun mutlak çoğunluğunu kapsayarak, büyüyen yoksul-luğun temel parametreleri haline geldi. Fiyat artışları aynı ve nak-di yardımların etkisini önemsizleştirdi. Ucuz tüketim kredisi dö-nemi, dış borç bulma olanağının zorlaşmasına bağlı olarak, sona erdi. Büyük sermaye çevreleri ve bürokrasideki kaçaklar normal koşullar altında AKP döneminin bittiğini teyit ediyor. Devlet ihalelerinden beslenen sermayenin yurtdışına kaçışı hızlanıyor. Bürokrasi bu sürece yolsuzlukla ilgili dosyaları sızdırarak dahil oluyor. Bütün bunlar yaklaşan seçimlerde Erdoğan'ın manevra kabiliyetini önemli oranda daraltmaktadır. Elinde kalan tek se-çenek devlet terörüdür. Ve seçimi kazanmak için buna daha fazla

başvuracağı da açıktır.

Burjuva muhalefet başlangıçta taktiğini, AKP'nin dış politikada düştüğü açmazdan hareketle AB ve ABD'nin AKP'yi iktidardan düşürmek için düğmeye bastığı/basacağı algısı üzerine kurdu. Erdoğan'ın Merkel ve Biden'la görüşmesi ve bu görüşmelerde istenilen tavizleri vererek beklenen yaptırımları ötelemeyi sağlaması, muhalefeti yeni arayışlara yönetti. Bu kez bulunan yol Erdoğan'ın hasta olduğu ve iktidarı bırakmak zorunda kalacağıydı. Bu algı Erdoğan'a ait görsellerle desteklenerek büyütüldü. Bütün bunlar işçileri ve emekçileri evlerine hapsetmek, tepkilerinin ve öfkelerinin sokağa taşmasını engellemek için yapıldı, yapılıyor. Çünkü burjuvazi kendiliğinden de olsa hareket geçiren kitlelerin denetim altına alınamayacağından korkuyor. Kaçınılmaz gibi görünen geçişin, yumuşak bir biçimde, burjuva partiler arasında anlaşma ve uzlaşmalarla gerçekleşmesini istiyor. Öyle ki, Muhalif burjuva partilerden, kimi reformist çevrelere ve Peker de dahil "önemli" kişilere kadar birçok parti, örgüt ve kişi; işçileri, emekçileri, Alevileri ve Kürtleri sokağa çıkmamaya, provokasyonlara gelmemeye çağırıyordu, çağırıyor.

Gerçekte dünyanın hiçbir yerinde işçi ve emekçilerin kendi ivedi istemleri için sokağa çıkmaları asla iktidarın lehine sonuç vermez ve vermemiştir. Asıl provokasyon işçi ve emekçileri toplumsal değişimin öznesi değil de nesnesi olarak gören bu burjuva, reformist anlayıştır. Tersine; bir dizi öznel nedenlerle yarı yolda kalsa da, kısmî bir değişimin kapısını aralayan işçi ve emekçilerin kendiliğinden de olsa mücadeleye aktif katılımlarıdır.

Eskinin yeniden diriltilmesi

Ekonomik ve siyasi kriz iktidarın kitle gücünü, oy oranını zayıflatırken, burjuvazinin yeni seçenek arayışları da hız kazanıyor. AKP karşıtlığı üzerinden kurulan denklem muhalefet partilerinin bir araya getirilmesiyle güçleniyor. Kriz ve çözümsüzlük

dönemlerinin temel özelliği eski düşüncelerin yeniden dirilmesi, yaşanmış ve aşılmış olanın yeni bir ambalajla öne çıkartılmasıdır. Bu tür dönemlerde mevcut olanın yol açtığı bütün olumsuzluklar, yoksulluk, adaletsizlik, yolsuzluk, geleceksizlik, can güvenliğinin ortadan kalkması vb. eskiye bir özlem olarak öne çıkar. Burjuva muhalefet kitlelerde güç kazanan bu eğilimi yakalamış, eskiyi yeni bir ambalajla, güçlendirilmiş parlamenter sistem ambalajıyla yeni diye kitlelerin önüne bir seçenek olarak koyarak, seçim stratejisini bu parametre üzerine oturtuyor.

Bu çerçevede altı burjuva parti bir araya gelerek, “güçlendirilmiş parlamenter sistem” başlığı altında bir uzlaşmaya vardılar. On maddelik bir geçiş programı üzerinde anlaştıkları basına yansıdı. Üzerinde mutabık kalınan konular, Cumhur başkanının tarafsız olması, denge denetim mekanizmaları, parlamentonun güçlendirilmesi, evrensel temel hak ve özgürlükler, tarafsız yargı, barışçı dış politika, liyakat vb. Bu değişimle örgütlenme, eylem, özgürlüğünün sağlanacağı, kapitalizmin müzmin sorunlarının; krizin, işsizliğin, pahalılığın, vergi sistemindeki adaletsizliğin, gelecek kaygısının vb. ortadan kaldırılacağı vaat ediliyor.HDP içinde yer almasa da açıkladığı onbir maddelik “Demokrasi Tutum Belgesi” ile fiili olarak bu uzlaşmaya eklemlendi. Her iki belge karşılaştırıldığında, belgeler arasında burjuva düzen içinde çözümleri mümkün olan kısmi farklılıklar dışında, ciddi bir fark yoktur. Bu belgeyle HDP sistem içine yerleşmede bir adım daha atmış oldu.

Yüz yıllık TC tarihinin en az yetmiş yılı parlamenter sistem altında, burjuva partilerin bu türden vaatleriyle geçti. Partiler bu tür vaatlerle iktidara geldiler, ama çözeceklerini vaat ettikleri sorunların hepsi çözülmeden kaldı. Çünkü kapitalizm koşullarında işçi ve emekçilerin sorunlarının hiç birine palyatif, göstermelik çözümlerin dışında hiçbir köklü çözüm bulunamaz. Kısmi çözümler ise bir süre sonra kapitalizmin işleyişiyle ortadan kalkar. Çünkü işçi ve emekçilerin karşı karşıya kaldıkları sorunlar bizzat

kapitalist sistemin varlığıyla bağlantılıdır. Rejim ya da iktidar değişimiyle çözülemezler.

Sınıfsal konumları nedeniyle işçi ve emekçilere güvenli bir gelecek sunabilme olanağından yoksun olan burjuva partiler, geçmiş ve eskimiş olanı allayıp pullayıp seçmenin önüne koyma dışında bir alternatife sahip değillerdir. Bunu yaparken tek güvenceleri bugün yaşanmakta olanların toplumsal hafıza üzerindeki geriletici etkisidir. Yaşanan sorunların ağırlığı altında ezilen güçsüz ve örgütsüz kitlelerde filizlenen eskinin dirilmesidir. Karşı karşıya kalınan sorunların ağırlığı ve uyarıcı etkinin zayıflığı bu geri dönüşü destekliyor.

Burjuva muhalefetin bir araya gelmek için başlattığı süreç, önümüzdeki dönemde, seçimin ne zaman yapılacağı sorununa bağlı olarak şekillenecektir. Ancak sorulması gereken bir diğer soru da seçimlerin yapılıp yapılmayacağı sorusudur. Uygulamalarıyla ulusal ve uluslararası alanda ciddi suçlara bulaşan ve yaşanan ekonomik ve siyasi kriz nedeniyle hızla irtifa kaybeden AKP'nin olağan süreçlerle iktidarı devretme olasılığı son derece zayıftır. Anayasa'nın Erdoğan'a, olağan üstü hal koşullarında seçimleri erteleme hakkını tanıdığı dikkate alındığında bu olasılık daha da güçleniyor. Temmuz'da parlamentodan geçirilen yasayla olağan üstü hal üç yıl daha uzatıldı. Geride kalan bu yasaya işlerlik kazandıracak bir durumun yaratılmasıdır. Erdoğan bu süreçte oy desteğini önemli ölçüde kaybetmiş olsa da büyük bir ekonomik ve silahlı güce hükmediyor. Yani manevra kabiliyetini korumaktadır. Dışarıda, örneğin Yunanistan'la dalaşarak olağan üstü bir hal yaratma olanağını büyük ölçüde kaybetmiştir, ancak İdlib önemli bir provokasyon alanı olarak duruyor. Buradaki çeteleri kullanarak hem dış hem iç provokasyonlar düzenlemesi mümkün olmanın ötesindedir. Türk burjuvazisi sıkışıklığını provakasyon düzenleyerek aşma konusunda mahirdir. T.C. tarihi bunun örnekleriyle doludur. MİT başkanının, bundan bir süre önce Suriye'ye

girmek için söylediği, gerekirse Suriye'den Türkiye'ye bir kaç bomba atarak bunu sağlarız sözü unutulmamalıdır.

2011'den bu yana yaşananlar AKP'nin içeride ve dışarıda provokasyon düzenlemek için geniş olanaklara sahip olduğunu gösteriyor. Bunun için kitlelerin eylemliliğine ihtiyacı yoktur. Tersine, provokasyonları boşa çıkaracak tek olanak kitlelerin eylemliliğidir. Bugün için devrimci hareketin kitleleri harekete geçirecek bir gücü olmadığı açık olsa da, hem devrimci hareketin böyle bir olanağı yakalayabilmesinin, hem de iktidarın provokasyonlarını engelleyebilmenin tek yolu kitlelerin eylemliliğidir. Komünistlerin bu koşullardaki görevi, burjuvazinin kontrollü bir geçişi sağlamak üzere ileri sürdüğü pasifist sloganlara karşı durmak, kitlelerin bağımsız eylemini desteklemek ve yaygınlaştırmak olmalıdır.

Söz ve Eylem uzun bir süreden beri burjuva liberal ve reformist işbirlikleri ve cephelerin oluştuğuna dikkati çekerek, eksik olanın devrimci işbirliği ve devrimci cephe olduğunun altını çiziyor. Devrimci işbirliği, devrimci cephe zorunluluğu biz bunu savunduğumuz için değil, yaşamın bir dayatmasıdır. Devrimci konumları koruyanlar bundan kaçınamazlar. Kurulacak devrimci cephenin devrimci örgütlerin bugün içinde bulunduğu güçsüzlüğü, işçi ve emekçilerdeki geriliği bir anda ortadan kaldıracağını beklemiyoruz. Ama bir yerden başlamak gerekiyor. Güçsüzlük, kitle bağlarının zayıflığı, ideolojik, politik yanılgıların devrimci örgütleri AKP karşıtlığı temelinde sisteme entegre olmaya zorladığı bu koşullarda, güçlenmenin ideolojik, politik bağımsızlığı korumanın en etkili yolu budur. Bu vesileyle devrimci örgütlere devrimci cephe çağrımızı yeniliyoruz.

Komünistler Birliği'nden Komünist Enternasyonal'e - VI -

Komintern'in III. Kongresi

Mustafa Sağlam

III. Kongre Öncesi Sovyet Rusya

Daha II. Kongre devam ederken Kızıl Ordu Polonya sınırına dayanmıştı. 1 Ağustos'ta Brest –Litovsky'nin ele geçirilmesiyle Varşova yolu da açıldı. Kızıl Ordu komutanları Varşova'ya kadar ilerlenebileceği ve Varşova'nın alınabileceğini önerdi. Troçki ve Stalin'in aksine Lenin bu görüşü destekledi. Halbuki Lenin, 1818'de Almanya'yla Brest-Litovsky görüşmeleri sırasında barış görüşmelerini sonlandırıp devrimci savaşı savunan Buharin'i "devrimci gevezelik" yapmakla itham etmişti, ama şimdiki koşullar o günden çok farklıydı. O dönemde, Sovyet Rusya'nın birçok bölgesi emperyalist devletlerin işgali altındaydı, içeride beyaz ordular karşı devrim için hazırlanıyordu, üstelik savaşılabilecek bir ordu da yoktu; çarlık ordusu dağılmış, Kızıl Ordu henüz kurulmamıştı, bu koşullarda Almanya'yla savaşmak devrimi tehlikeye almak anlamına geliyordu. Şimdi ise, durum farklıydı; emperyalist kuşatma kırılmış, Japonya hariç emperyalist devlet-

ler Rusya topraklarındaki birliklerini geri çekmişti. Beyaz ordular yenilmişti ve devrim, Kızıl Ordu gibi, savaşkanlığı ispatlamış bir orduya sahipti. Bu koşullarda muhtemel bir yenilgi Sovyet iktidarı için ölümcül tehdit olamazdı. Ama Polonya Sovyet Cumhuriyeti'nin ilanı geri çekilen Avrupa devrimini yeniden ateşleyebilir devrimi Almanya'ya taşıyabilirdi. Varşova'nın düşeceğine inanç o kadar büyüktü ki, "Kızıl Ordu sınırı geçer geçmez "Rus Komünist Partisi'nin ve Kızıl Ordu komutanlığının da katılımıyla geçici bir Polonya devrim komitesi" oluşturuldu ve komite ordunun peşinden gitmeye başladı" (Bolşevik Devrimi (BD) III-201)

Beklenti Polonya işçilerinin "Kızıl Ordu'yu kurtarıcı" olarak selamlayacaklarıydı. Gelişmeler umulan gibi olmadı, Kızıl Ordu ağır bir yenilgiye uğrayarak geri çekilmek zorunda kaldı. Polonya Komünist Partisi'nin genel grev çağırısı sadece Dombrowa'da etkili oldu. Polonya işçi sınıfının, selamlamak bir yana, önemli bir kesimi Kızıl Ordu'ya karşı savaşmak üzere Polonya ordusunun saflarına katıldı. Uluslararası alanda tek destek Alman ve İngiliz işçilerinden geldi. Alman ve İngiliz işçiler Polonya ordusuna savaş malzemesi taşıyan gemilere mal yüklemeyi reddetti.

Sovyet Rusya ile Polonya arasında 12 Ekim'de ateşkes anlaşması imzalandı. Yenilginin Sovyet Rusya'ya maliyeti, Ukrayna ve Belarus topraklarının bir bölümünün Polonya'ya bırakılması ve devam eden Rusya İngiltere ticaret anlaşması görüşmelerinin ertelenmesi oldu.

Lenin Bolşevik Partinin X. Kongresine sunduğu raporda Varşova yenilgisi için şunları yazdı; *"Başlattığımız saldırıda, neredeyse Varşova'ya kadarki hızlı ilerleyişimizde hiç kuşkusuz bir hata işlenmiştir. Şimdi bu hatanın stratejik mi olduğu, yoksa politik mi olduğunu araştırmak istemiyorum, çünkü bu bizi konudan çok uzaklaştırır -bunun geleceğin tarihçilerinin işi olduğunu, düşünüyorum, zorlu savaşta düşmana karşı kendisini savunmaya devam etmek zorunda olanların işi ise tarihsel araştırmalarla uğraşmaktan daha farklıdır. Fakat her hâlükârda bir hata yapılmış-*

tır.” ((Lenin, Seçme Eserler IX--113)

1920 yılı sonunda dünya siyasetinde henüz bir istikrardan söz edilemese de, dünya burjuvazisi açısından kabus dolu yıllar artık geride kalmıştı. Sovyet Rusya ise, iç savaştan zaferle çıkarak, “savaştan barışçı inşaya geçiş” için bir “nefes molası” kazanmıştı. Lenin, Komünist Enternasyonal’in III. kongresinde uluslararası durumla ilgili bu noktaya dikkati çekti; *“Uluslararası burjuvazinin şu anda Cumhuriyetimizden çok daha güçlü olduğunu ve bize karşı savaşı sürdürmesine ancak koşulların özgül bir kombinasyonunun engel olduğunu çok iyi anlıyoruz elbette. ... Bizim için önemli olan istikrarsız bir dengenin varlığını saptamak ve şu anki durumun karakteristik belirtilerini dikkate alarak ve bizim için silahlı mücadele zorunluluğunun akşamdan sabaha gündeme gelebileceğini bir an bile unutmadan, taktiğimizi şu anki durumun özelliklerine uydurarak bu nefes molasından yararlanmaktır.”* (age.-253)

Kazanılan bu nefes molasında Bolşevik Parti, bütün enerjisiyle iç cephede ağırlaşan, sorunların çözümüne yöneldi. İç cephede durum Sovyet iktidarını tehdit edecek boyutlardaydı; İç savaştan zaferle çıkan işçi sınıfı bu zaferi toplumsal, sınıfsal, siyasal ve ekonomik ilişkilerin alt üst olması pahasına kazandı. “Her şey savaş için, her şey zafer için” olduğu bir dönemde ekonomi büsbütün çöküntüye uğradı. Sanayi alt yapısı tahrip olmuş, hammadde ve yakıt yokluğu nedeniyle üretim yapılamaz durumdaydı. Sanayi üretimi 1913’teki düzeyin % 18 altındaydı. İşçi sınıfı güçten düşmüş, deklase olmuştu. Açlık işçileri, ya köye göç etmeye, ya da pazarcılık yaparak geçimlerini sağlayan küçük burjuvalara dönüştürmüştü. (işçi sayısı devrimden önceki sayısı olan üç milyondan 1920’de 1,2 milyona inmişti.)

Kentte toplumsal denge işçi sınıfı aleyhine bozulurken kırdada küçük ve yoksul köylü aleyhine bozuldu. İç savaş sırasında zorunlu bir önlem olarak başvurulmuş tahıl zor alımı, hem tarımsal üretimin düşüşüne hem de spekülasyon ve kara pazar oluşmasına

yol açtı. Tahıl zor alımı kırdı nüfusun çoğunluğunu oluşturan orta köylülükle proletarya arasındaki ilişkiyi dinamitlemeye devam ediyordu. İç savaşın bitimi ve ordunun terhisi bu tabloyu daha da kötüleştirdi. Hem sanayideki çöküntü, hem de, tarımsal alanında yaşanan gerileme ve karaborsa kırla kent arasındaki; kırım tarımsal ürün fazlasını kente vermesi, kentin de bunun karşılığında kır'a ihtiyaç duyduğu sanayi ürünlerini sağlaması biçimindeki ekonomik ilişkiyi işlemez duruma getirdi. Bu ilişkinin bozulmasının yarattığı sorun sadece bir toplumsal-ekonomik (açlık, hastalık vb.) sorun değil, aynı zamanda işçi sınıfı ile köylülük arasındaki siyasal ilişkiyi dinamitleyen siyasal bir sorundu.

1921 yılı başında Rusya'yı betimleyen kelimeler, açlık, salgın hastalık, düzensizlik, kaos ve köylü isyanlarıydı. Ama bu kez köylü isyanları 1917 Şubat öncesi ve sonrasındaki gibi feodal ve kapitalistleşmiş toprak sahiplerine karşı değil, doğrudan Sovyet iktidarını hedef alıyordu. Bu isyanların en başında şüphesiz Mart 1921'deki Kronştadt isyanı gelir.

Şubat ve Ekim devrimlerinin en önemli sembollerinden biri olan Kronştadt, Ekim devrimi sonrasında Bolşeviklerin en önemli kalelerinden biriydi. İç savaş sırasında Kronştadt denizcilerinin önemli bir kısmı iç savaşın çeşitli cephelerinde (ordu ve Sovyetlerde) görev aldılar; bu durum Bolşeviklerin Kronştadt'daki gücünün zayıflamasına yol açtı, karşı devrimci faaliyet bu ortamda büyüdü.

İç savaşın Sovyetlerin zaferi ile sonuçlanacağının kesinleşmesi ile birlikte karşı devrim (Menşevik, SD'ler ve diğer burjuva partiler) Sovyet iktidarına karşı mücadele taktiklerini değiştirdi. Bolşevik'siz Sovyetler sloganı öne çıkartıldı. Kronştadt, karşı devrimin bu yeni taktiğinin tipik ve etkili bir örneği oldu. Devrimin iç savaş nedeniyle çözmeye vakit bulamadığı sorunlar ve kitlelerde öfke yaratan kimi zorunlu uygulamaların başarıyla kullanılması sonucu Kronştadt'ta ayaklanma başlatıldı. Ayaklanmacılar 1 Mart'ta yayınladıkları bildiride Bolşevik iktidarının devrilmesi

ve proletarya diktatörlüğüne son verilmesi istemini öne çıkardılar, 2 Mart'ta "Kızıl Askerler ve İşçilerin Devrim Komitesi" adına iktidara el koyduklarını açıkladılar. Aynı gün Beyaz Muhafızların komutanı General Kozlovsk, Kronştadt savunmasının başkumandanlığına getirildi. Bolşevik Parti'nin sorunu görüşmeler yoluyla çözme girişimi sonuç vermeyince Kronştadt'ın savaş ilanına savaşıla karşılık verildi, ayaklanma ezildi. Ayaklanmacıların kızıl birliklerin saldırısı karşısında emperyalist devletler ve beyaz ordulardan yardım talep etmeleri, ayaklanmanın niteliği konusundaki gri bulutları da dağıttı. Lenin 10. Kongrede Kronştadt'la ilgili olarak şunları söyledi; *"Bu olay ne demektir? Siyasi iktidarın Bolşeviklerin elinden belirsiz bir yığılmanın ya da görünürde Bolşeviklerden sadece birazcık sağda, hatta belki de Bolşeviklerden daha "sol'daki çeşitli unsurlardan oluşan bir ittifakın eline geçmesi demektir - Kronstadt'ta iktidarı ele geçirme girişiminde bulunan politik grupların toplamı böylesine belirsizdir işte. Hiç kuşku yok ki orada aynı zamanda beyaz generaller de —bunu hepimiz biliyorsunuz—büyük bir rol oynadılar. Bu tamamen kanıtlanmıştır."*(Seçme Eserler, Cilt- IX -124)

Sovyet Rusya ile Kapitalist devletler arasındaki ilişkilere gelince: 1921 yılı başından itibaren Sovyet Rusya ile emperyalist devletler arasında diplomatik ve ticari ilişkiler gelişmeye başladı. Ticari ilişkilerin geliştirme gerekliliği iki taraflı bir çıkar ilişkisine dayanıyordu. Sovyet Rusya'nın ekonomik çöküntüyü aşmak için sermaye, hammadde ve yakıta ihtiyacı vardı. Benzer bir durum, savaş nedeniyle ekonomileri çöken kapitalist ülkeler için de geçerliydi, onların da Sovyet kömürüne, madenlerine ve pazarına ihtiyacı vardı.

Kapitalist devletlerin savaş cephesinden diplomatik ve ticari ilişki cephesine geçişlerini motive eden esas etken ise, savaş yoluyla yıkılamayacağı belli olan Sovyet Rusya'yı diplomatik ve ticari ilişkiler yoluyla istikrarsızlaştırarak sonuç almaktı. Bu politikanın ilk belirtileri, Rusya içinde ve dışındaki karşı devrimci

güçlerin yeniden toparlanmasına yönelik atılan adımlardı.

Mart 1921 İngiltere ile imzalanan ticaret anlaşmasını diğer ülkeler izledi. Yıl sonuna kadar Fransa ve ABD hariç diğer ülkelerin çoğu (Avusturya, İtalya, İsviçre, Çekoslovakya, Finlandiya, Estonya, Letonya, Litvanya, İsveç, Norveç, Almanya, Türkiye, İran, Afganistan vb.) İngiltere'yi izleyerek Rusya ile dostluk ya da ticari ilişkileri geliştirme anlaşmaları imzaladı. Şubat 1921 Polonya ve Romanya ile Sovyet Rusya'ya ve Almanya'yı hedef alan "küçük antant" adı verilen bir anlaşma imzalayan Fransa, Çarlıktan kalan borç senetlerini ödemediği, ABD ise "özel mülkiyetle ilgili sağlam garantiler vermediği sürece" Sovyet Rusya ile ticari ve diplomatik ilişki kurmayacağını açıkladı.

İngiltere'yle imzalanan ve diğer ülkelerle imzalanan anlaşmalarda da bir biçimde yer alan madde, Sovyet İktidarının izleyeceği uluslararası politikayla, Komintern'in izleyeceği politika arasında ince bir ayar yapılması gerektiğini ortaya koyuyordu. *"İki taraf da birbirlerine karşı düşmanca eylem ve taahhütlere girmekten ve kendi sınırları dışında sırasıyla İngiliz İmparatorluğu'nun ya da Rus Sovyet Cumhuriyeti'nin kurumlarına karşı dolaylı dolaysız olarak resmi propaganda faaliyeti yapmaktan kaçınacaklardır; daha özelde Rus Sovyet hükümeti, özellikle Hindistan'da ve bağımsız Afganistan devletinde, Asya'daki halklardan herhangi birinin İngiliz çıkarlarına ve İngiliz İmparatorluğu'na karşı herhangi bir düşmanca eyleme girmesi için teşvik etmeye yönelik askeri, diplomatik ya da başka türlü bir eylem ve propaganda da bulunma girişimlerinden kaçınacaktır. İngiliz Hükümeti de eski Rus İmparatorluğu'nun bir parçası iken artık bağımsız olan ülkeler konusunda Rus Sovyet Hükümeti'ne benzer bir taahhütte bulunmaktadır."*(BD-III-270)

Öte yandan savaştan diplomasiye geçiş, Sovyet iktidarının bütün gücünü iç cepheye verme olanaklarını artırdı. Yeni ekonomik politika NEP bu koşullarda, Sovyet iktidarının içine düştüğü ekonomik ve politik krizden kurtulmasının bir yolu olarak Bolşevik

Parti'nin gündemine girdi. Ve RKP(B)'nin 8-16 Mart 1921 tarihinde toplanan X. Kongresi'nde NEP uygulamasına geçiş kararı verildi. Kongrede yaptığı konuşmada Lenin, “ülkenin yıllar boyunca güçlerini sadece savaş görevleriyle harcadığını”, “ elindeki son imkanları, kıt rezervleri ve destek araçlarını bu amaç için kullandığını”; kapitalizme cepheden saldırı döneminde “pek çok hata yapıldığını”; bütün bunların işçi sınıfının gerilemesine ve işçi köylü ittifakının dumura uğramasına yol açarak, Sovyet iktidarını tehlikeye düşürdüğünü vurguladıktan sonra NEP'e geçiş zorunluluğunu söyle gerekçelendirdi; *“Yoldaşlar, zorahım yerine bir verginin konması sorunu öncelikle ve esas olarak politik bir sorundur, çünkü bu sorunun özü işçi sınıfının köylülükle ilişkisinden ibarettir. Bu sorunun ortaya konmuş olması, birbiriyle mücadele etmesi ya da birbiriyle anlaşması tüm devrimimizin kaderini belirleyen bu iki temel sınıfın ilişkisini yeni ya da daha doğrusu, daha dikkatli ve daha doğru tamamlayıcı bir şekilde gözden geçirmek ve belli bir revizyona tabi tutmak zorunda olduğumuz anlamına gelir. ...*

Diğer ülkelerde devrim başlamadıkça, Rusya'da sosyalist devrimi ancak köylülükle bir anlaşmanın kurtarabileceğini biliyoruz. Tüm toplantılarda, tüm basında da dobra dobra böyle konuşmak gerekir.” (age cilt-IX-133-134)

NEP üç alanda bir geri çekilmeyi öngörüyordu. Bunlardan birincisi, sanayi alanında devrimden hemen sonra devletleştirilen küçük ve kimi orta sanayi işletmelerinin devletleştirilmesinden vazgeçilmesiydi. Bu işletmeler ya eski sahiplerine, ya da, başka özel şahıslara kiralandı. Bu alanda bir diğer önlem de devlet ve özel şahısların yer aldığı karma işletmelerin kurulması, Sovyet Rusya ile iş yapmak isteyen yabancı şirketlere bir takım imtiyazlar verilmesiydi. Lenin bu imtiyazlar hakkında şunları yazdı; imtiyazlarla *“Dünya kapitalizmine belli bir “haraç” ödüyoruz, bir bakıma kendimizi “bedel ödeyerek” ondan “kurtarıyoruz” ve buna karşılık belli bir ölçüde Sovyet iktidarının derhal sağ-*

lamlaşmasını, ekonomimizin yönetimi için koşulların iyileşmesini elde ediyoruz.” (age. IX -209)

Bu önlemlerin kaçınılmaz devamı, işçi çalıştırmaya getirilen sınırlamanın genişletilmesi ve işçi denetiminin mülkiyet ve idari alanları kapsam dışına bırakacak biçimde yeniden düzenlenmesi oldu. NEP’den önce Ocak 1920’de çıkartılan bir VTsIK kararnamesi ile 16-50 yaş arasında çalışabilir herkese çalışma zorunluluğu getirilmişti, NEP’e geçişle birlikte bu zorunluluğa belli koşullar altında işten çıkarmaların yasal hale getirilmesi ve işletmelerin kârlılık esasına göre düzenlenmesi eklendi. Sanayideki bu önlemleri, ekonominin yeniden organizasyonunda ve devlet aygıtında uzmanlardan ve teknisyenlerden daha fazla yararlanılması izledi.

İkinci geri adım tarımla ilgiliydi; tarımda ürün fazlasının zorunluluğunu yerine aynı vergi uygulaması getirildi. Buna göre çiftçi toprağını işleyecek, bunun karşılığında miktarı önceden belirlenen bir vergiyi aynı ya da nakdi olarak devlete ödeyecekti. Ödediği vergiden sonra eline kalan ürünü yerel pazarda satabilecekti.

Üçüncü adım bu iki adımın zorunlu bir gereği idi ve meta ticaretinin serbest bırakılmasını öngörüyordu. Başlangıçta yerel pazarla sınırlanan ticaret serbestisi, giderek ulusal pazarı kapsadı ve genel bir ticaret serbest haline geldi.

Bütün bu önlemler iki temel hedefin gerçekleştirilmesi ile bağlantılıydı. Bu hedeflerden birincisi, işçi sınıfı ile köylülük arasında bozulan ilişkinin yeniden kurulması ki, NEP’in tarımsal alanda öngördüğü önlemlerin anlamı buydu. Bu, mevcut koşullar altında proletarya diktatörlüğünü ayakta tutma ve sağlamlaştırmanın tek olanaklı yoluydu. İkincisi, sosyalizmin maddi temeli olan büyük sanayinin kurulmasıydı.

Lenin mevcut durumda bir çıkış yolu olarak gördüğü NEP’in kırdı ve kentte kapitalizmin gelişmesine yol açacağını vurgulamaktan da geri durmadı. RKP(B)’nin Taktiği Üzerine Komünist Enternasyonalin 3. Kongresi’nde yaptığı konuşmada, NEP ile kapitalizm arasındaki ilişkiye değinerek şunları söyledi; “*Aynı vergi*

elbette ticaret özgürlüğü demektir. ... Bu mübadele özgürlüğü kapitalizm özgürlüğü demektir. ... Bu, devlet kapitalizmidir. Ancak iktidarın sermayenin elinde bulunduğu bir toplumda devlet kapitalizmi ile proleter devlette devlet kapitalizmi iki farklı şeydir.” (age, s. 264)

Lenin bu farkı ise şöyle açıkladı; *“Devlet kapitalizmi bizim sınırlayabileceğimiz, sınırlarını bizim tespit edebileceğiniz kapitalizmdir; bu devlet kapitalizmi devletle bağlıdır, devlet ise işçilerindir, işçi sınıfının ileri kesimidir, öncüsüdür, biziz.”* (age-s.370)

Lenin Ticaret özgürlüğünün taşıdığı tehlikeyi Kronştadt olayını hatırlatarak; *“Ticaret özgürlüğü başlangıçta Kronstadt’taki gibi Beyaz Muhafızlarla bağlantılı olmasa bile, kaçınılmaz biçimde bu Beyaz Muhafızlığa, sermayenin zaferine, tam restorasyona yol açacaktır. Ve tekrar ediyorum, bu politik tehlikeyi iyice bilince çıkarmalıyız.”* (Cilt- IX -124)

Lenin bu “ölüm kalım mücadelesinde” belirleyici halkanın komünist partinin ve devlet aygıtının sağlamlaştırılması olduğunu söyledi. NEP döneminde vurguyu, sürekli olarak, partinin yabancı unsurlardan; “dolandırıcılardan, bürokratlaşmışlardan, dürüst olmayanlardan, kararsız komünistlerden ve “önyüz”lerini yeni boyamış fakat içi Menşevik kalmış olan Menşeviklerden” arındırılması, devlet aygıtının iyileştirilmesi, emeğin toplumsal örgütlenmesinin yükseltilmesi ve emeğin üretkenliğinin artırılmasına yaptı.

X. Kongre, Lenin’in parti krizi olarak nitelendirdiği, bölünmelere yol açacak bir noktaya varan kimi görüş ayrılıklarını ele aldı, fraksiyonculuğu yasaklayarak, parti birliğini yeniden sağladı. (Bu konu yazının daha sonraki bölümlerinde ayrıntılı olarak ele alınacaktır.)

III. Kongre Öncesi Komünist Enternasyonal

Gerek II. Kongre öncesi gelişmeler; Kapp darbesinden sonra Almanya’daki ayaklanmaların Avusturya’da ve diğer ülkelerde-

ki grevlerinin ezilmesi, gerekse II. Kongre sonrasında Kızıl Ordu'nun Polonya karşısındaki yenilgisi ve Kuzey İtalya'da fabrika işgallerinin ezilmesi işçi hareketinde yenilgilere bağlı geri çekilişin sürdüğünü gösteriyordu.

Enternasyonal'in II. Kongresi seksiyonların önüne 21 Koşul'un gereklerinin yerine getirilmesi; Şoven ve Merkez unsurlardan arınılması ve kitle bağlarının güçlendirilmesi görevini koymuştu. Bu görev doğrultusunda Avrupa'nın üç büyük partisi kendi kongrelerini düzenlediler. Komintern'e üyelik sorununu henüz çözmemiş olan USPD, Ekim 1919'da olağanüstü kongresini Halle'de topladı. Kongreye KEYK adına Zinovyev katıldı. Parti sağ kanadı Zinovyev'in katılımını, ünlü Menşevik Martov'u davet ederek dengeledi. Kongrede parti sağ'ı ile sol kanat arasında sert tartışmalar yaşandı. Sağ kanat liderleri konuşmalarında Bolşevik Parti'yi toprak sorununun çözümünde izlediği yol ve Menşevik ve SD'lere yönelik baskıları gündeme getirerek eleştirdiler. Komintern'i ise, 21 Koşul'un kabulünün Moskova'nın diktatörlüğüne boyun eğmek olduğunu ileri sürerek eleştirdiler. Sol kanat bu eleştirilere karşı çıkarak 21 Koşul'u savundu. Aslında partide yaşanan sorun proletarya diktatörlüğü ve devrimci parti konusundaki derin görüş ayrılıklarıydı; ileri sürülen eleştiriler, ayrılığın bu gerçek temelinin üzerini örtmeye yönelikti. Kongre sonunda Komünist Enternasyonal'e katılma, 21 Koşul'un kabulü ve KPD ile birleşme önerisi 156'ye karşı 237 oyla kabul edildi. USPD ve KPD, Aralık 1920'de Berlin'de yapılan kongrede, Almanya Birleşik Komünist Partisi (VKPD) adı altında birleşti. Kongre, Komünist İşçi Partisi ile birleşme önerisini ise reddetti. Kongrelerin toplandığı tarihlerde sendikacılarla görüşmek amacıyla Berlin'de bulunan Sovyet sendikaları temsilcisi Lozovski, Avrupa işçi hareketinde egemen olan düşüncüyü şu sözlerle ortaya koyuyordu; "Birkaç ay önce Almanya'da Alman işçileri ile konuşurken, toplantılara genellikle Scheidemann'ın destekçileri katılıp şöyle diyorlardı: *"Tamam, siz Ruslar Almanya'da devrimden*

bahsediyorsunuz. Peki, biz Almanya’da bir devrim yapalım, ama ya Fransa’da devrim olmazsa?” O sırada bir Fransız arkadaş da ayağa kalkıp göğsünü yumruklayarak şöyle diyordu; “Biz devrim yaparız yapmasına da ya diğer ülkelerdeki yoldaşlar yapmazsa ne olacak?” Bunun üzerine, diğer oportünistler kadar endişeli ve ürkek olan İtalyan oportünistleri şöyle diyorlardı: “Sizin için devrimden bahsetmek kolay. İtalya devrim yapar, ama kömürü İngiltere’den alıyor. Kömürsüz nasıl yaşarız?” Yani mahşere kadar birbirlerini bekleyecekler” (BD-209)

21 koşul ve Komünist Enternasyonal’e katılma sorunu Aralık 1920’de Fransa Sosyalist Partisi’nin Tours Kongresi’nde de görüşüldü. Vize verilmediği için KEYK’nin hiçbir üyesinin katılamadığı kongreye, illegal yola Fransa’ya geçen KlaraZetkin katıldı. Kongre, USDP kongresinin bir benzeriydi. Orada yapılan konuşmalar bu kongrede de tekrarlandı. Zetkin kongrede yaptığı konuşmada Fransız sosyalistlerine şöyle seslendi; “İleri gitmek için güçlü, birleşik, merkezileşmiş ve yüksek disiplinli bir parti yaratmalı ve açıkça Üçüncü Enternasyonal’e bağlılığımızı ilan etmelisiniz” (Lenin ve Komünist Enternasyonal, Sorun Yayınları -100)

Kongrede, Enternasyonal’e katılma ve 21 koşulun kabul edilmesi, 1308 karşı, 150 çekimser oya karşı, 3247 oyla kabul edildi. Partinin adı Fransız Komünist Partisi olarak değiştirildi. Kongreyi terk eden sağcılar yoluna Fransız Sosyalist Partisi olarak devam etti. Fransa Sosyalist Partisi önce İkibuçukuncu Enternasyonal (Viyana Enternasyonalı) olarak anılan Uluslararası Sosyalist Partiler Birliği’ne, ardından 1922’de II. Enternasyonale katıldı.

İtalyan Sosyalist Partisi, kendi içinde üç akımı (Şoven, Merkez ve Sol) barındırdığı halde I. Kongreden itibaren Komintern üyesi olan tek partiydi. Eylül 1919’da Kuzey İtalya’da patlak veren fabrika işgallerinin yenilmesinin önemli nedenlerinden biri de partideki bu bölünmüşlük ve bunun yol açtığı kararsızlıktı. Şüphesiz bu yenilgide asıl sorumluluk Serrati grubuna aitti. An-

cak, yenilgide, fabrika işgal hareketinin “devrimci olmadığını” ileri süren sol kanat lideri Bordiga’nın da önemli bir payı vardı. Lenin Alman devrimindeki talihsizliğin İtalya’da da yaşandığını belirtti; “İtalyan partisi hiçbir zaman gerçek devrimci bir parti olmadı. İtalyan partisinin en büyük talihsizliği, Menşevikler ve reformistlerden bölünmeyi daha savaştan önce hayata geçirmemesi ve bunların partide kalmaya devam etmesi olmuştur.”

Enternasyonal’in II. Kongresinde alınan karar gereği İtalyan Sosyalist Partisi’nin kongresi Ocak 1921’de Leghorn’da (Livorno Kongresi) toplandı. Kongreye KEYK adına Rakosi ve Kabakçiyev katıldı. Kongrede sağ kanat Turati, Merkez, Serrati ve sol kanat Bordiga tarafından temsil edildi. Kongrede en büyük grubu oluşturan Merkez’in, yani Serrati’nin tavrı belirleyiciydi. Serrati grubu 21 Koşulu kabul etmekle birlikte, Sağ’ın partiden ihraç edilmesine karşı çıktı. Bu, 21 Koşul’un 21. Maddesinin reddi demekti. Tartışmalarda uzlaşma sağlanamadı. Yapılan oylamada Komintern’e katılma önerisi oy çoğunluğuyla reddedildi. Sol kanat (Bordiga) partiden ayrılarak İtalya Komünist Partisini kurdu. KEYK İtalyan Komünist Partisi’nin üyeliğini kabul etti.

II. kongrenin ardından birçok ülkede (Çin, Güney Afrika, Belçika, Kanada, Luxemburg, İsviçre, Filistin, Portekiz, Yeni Zelanda, Çekoslovakya) yeni komünist partileri kuruldu. Çekoslovakya Sosyal Demokrat Partisi’nden farklı zamanlarda ayrılan Hırvat, Sloven, Çek ve Alman sol gruplarının bir araya gelmesiyle Mayıs 1921’de kurulan Çekoslovakya Komünist partisi, Komintern’e üye partiler içinde RKP(B) ve KPD(V) den sonra en kitlesel partiydi.

1921 yılı içinde Komintern tarihinde etkili olan iki önemli gelişmeden biri Ocak 1921’de KPD’nin diğer parti ve sendikalara gönderdiği “Açık Mektup”, diğeri ise, Mart 1921 Almanya’daki ayaklanma girişimiydi. Rosa, Liebknecht ve Jogiches’in öldürülmelerinden sonra KPD başkanlığına Paul Levi getirildi. Levi, MK’nin Kapp darbesi sırasındaki yanlış tutumunu hapisten gön-

derdiği mektuplarla eleştirdi. Aralık 1919 kongresinde Sol'un partiden atılmasında ve Aralık 1920'de USDP sol kanadıyla birleşerek KPD'nin kitlesel bir parti haline gelmesinde büyük katkıları oldu. Levi, 1921 Ocağında yeni bir girişimde bulunarak SDP, USDP, KAPD ve sendikalara "Açık Mektup" yayınlarak İşçi sınıfının acil çıkarları için eylem birliği çağrısı yaptı. "Açık Mektup", Almanya'da yaşanan krizin işçi sınıfı üzerindeki yıkıcı etkilerinden hareketle, ücretlerin, işsizlik ödeneklerinin artırılması, hayat pahalılığının önlenmesi, ihtiyaç maddeleri üzerine işçi denetiminin kurulması, karşı devrimci burjuva örgütlerin dağıtılması, proleter savunma örgütlerinin kurulması, siyasi tutukluların serbest bırakılması, Sovyet Rusya ile ticari ve diplomatik ilişkilerin geliştirilmesi vb. içeriyordu.

"Açık Mektup"ta, KPD'nin proletarya diktatörlüğü hedefinden vazgeçmediği özellikle vurgulandı; *"Hareket için bu temeli öne sürerken, bu taleplerin yığınların sefaletine bir son veremeyeceği yolundaki görüşümüzü bir an bile gizlemiyoruz. Komünist parti, kitleler arasında diktatörlük için mücadele fikrinin propagandasını sürdürme hakkından vazgeçmeden, işçi sınıfının desteklediği diğer partilerle bu talepleri kazanmak için ortak hareket etmeye hazırdır."* (Kaybedilmiş Devrim-263)

"Açık Mektup"ta ileri sürülen taktik, her iki halde de komünistlerin lehindeydi. Sosyal demokrat partilerin açık mektupta yer alan talepler doğrultusunda komünistlerle birlikte hareket etmeleri durumunda bundan kazançlı çıkacak olan işçi sınıfı hareketi ve komünistlerdi. Sosyal demokratların komünistler hakkında ileri sürdükleri yalan ve iftiralar deşifre olacaktı. Reddetmeleri durumunda ise, işçi hareketini bölenin komünistler değil sosyal demokratlar olduğu en geri işçilerin nezdinde açığa çıkacaktı.

"Açık Mektup" işçi sınıfı içinde, özellikle USDP tabanında kısmen etkili olsa da, SDP, USDP yöneticileri tarafından görmezlikten gelindi. KAPD ise burjuvaziyle uzlaşma arayışı olduğunu ileri sürerek açık mektuba karşı saldırı geçti. Açık mektuba

karşı KPD içinde de benzer bir tepki oluştu. KPD içindeki sollar, Fischer ve Maslow Levi'yi sağcılık ve uzlaşmacılıkla suçladılar. Açık mektup KEYK 22 Şubat 1921 toplantısında görüşüldü. Zinoviyev açık mektupta yer alan görüşlerin “tamamen gayri-pratik” olduğunu, sosyal demokrat partilerle hiçbir biçimde birlikte iş yapılamayacağını söyledi, Buharin ise açık mektubu “devrimci olmaya bir hareket” olarak nitelendirdi. KEYK'nin bu tutumundan sonra KPD de açık mektuba karşı cephe daha da genişledi.

Lenin “Açık Mektup ’un “örnek bir siyasi inisiyatif” olduğunu söyledi. ”çünkü, işçi sınıfının çoğunluğunu fethetmeyi hedefleyen bir politik yöntem olarak ilk hareketi. Proletaryanın hemen hemen tamamının örgütlü olduğu Avrupa’da işçi sınıfının çoğunluğunu kazanmak zorunda olduğumuzu anlamıyorlar - bu insanlar komünist hareket için kayıptır ve üç yıllık devrim sürecinde öğrenemediklerini bir daha hiç öğrenemeyecekler.”

Açık Mektup’a KEYK ve KPD içinde büyüyen karşıtlık, 1921 yılı başında komünist harekette etkili olmaya başlayan saldırı teorisinin de temeli oldu. Saldırı teorisi ilk olarak KPD’de uygulandı. Açık mektubu yayınladığı için parti içinde Levi’ye karşı bir tepki oluşmuştu. Bu tepki Levi’nin Şubat 1921 İtalyan Komünist Partisi’nin Livorno kongresinde yaptığı konuşmayla daha da pekişti. Kongre’de Levi KEYK temsilcilerinin aksine sağcıların partiden tasfiyesine karşı çıkan Serrati’nin görüşünü desteklemişti. İtalya’dan Berlin’e geçen KEYK temsilcileri Rakosi ve Kabakçıyef, KPD MK plenumunun toplanmasını istedi. Plenumda, Levi’nin 21 koşulu ihlal ettiği gerekçesiyle kınanması önerisi 23’e karşı 28 oyla kabul edildi. Bu 21 koşulun üye bir partiye karşı ilk uygulamasıydı. Hâlbuki bu önlem, parti kongresinde aynı maddeye açıkça muhalefet eden Serrati’ye karşı uygulanmamıştı. Plenum ardından Levi ve aralarında Zetkin’in de bulunduğu dört kişi MMK’dan istifa etti.

KEYK Rakosi ve Kabakçıyev’in Moskova’ya dönmesinden sonra Bela Kun’la birlikte üç temsilciyi KPD’nin yeniden yapı-

landırılması için Berlin'e gönderdi. KPD MK'si yeniden oluşturuldu, parti başkanlığına Brandler getirildi. Bu operasyonla "saldırı teorisi"nin önündeki esas engel de kaldırıldı. "Saldırı teorisi" propaganda döneminin bitiği, hareket zamanının geldiği tespitine dayanıyordu. Bu tespite dayanak olarak gösterilen ise (USDP sol kanadıyla, KPD'nin birleşmesiyle) KPD(V)'nin üye sayısının 350-400 bine ulaşması, bunun da 1,5 milyon işçiyi harekete geçirebileceğiydi. Bu teori Mart 1921'de denendi.

1921 Mart "Çılgınlığı"

KPD'nin en güçlü olduğu kentler, Orta Almanya'nın Halle ve Merseburg kentleriydi. 1921 Şubat'ın da yapılan Prusya parlamento seçimlerinde KPD 240 bin oy almıştı. Bu iki sosyal demokrat partinin(SDP ve USDP) aldığı toplam oydan (147 bin) daha fazlaydı. Bu eyalet KPD'nin işçi sınıfının çoğunluğunu elde ettiği ülkedeki tek eyaletti ve KPD ayaklanmayı bu eyalette başlatma karar aldı. Ayaklanmayı öne çeken bir gelişme, Mart ortasında eyaletin sosyal demokrat başkanı Horsing'den geldi. Horsing Komünist Partisi'nin gücünü kırmak için sendikaların rızası olmadan yapılacak grevlere müdahale edeceğini açıkladı. KPD bu kararın işçilerin öfkesini artıracığını düşünerek ayaklanma hazırlıklarını hızlandırdı. KAPD ile anlaşarak ayaklanmanın başına Max Hoelz getirildi. Zamanında KPD'den solcu olduğu için atılan, daha çok KAPD'ye yakınlığı ile bilinen Hoelz, 1920 Martında Kapp darbesine karşı verilen mücadelede Vogtland'da Kızıl Ordunun komutanlığını yapmıştı. Hoelz, başlangıçta kurduğu 400 kişilik müfrezeyi bütün eyaleti dolaşarak 2,500 kişiye çıkardı. KPD 18 Marta işçilere silahlanma, 20 Martta genel grev çağrısı yaptı. Halle'de 2 bin işçi Hoelz'un güçlerine katıldı. İşçiler, 20 bin işçinin çalıştığı Leunea fabrikasını işgal etti. Hamburg limanını ele geçirdi. Hoelz bağlı müfrezeler, işçileri kışkırtıp, ayaklanmaya katılmalarını sağlamak için birçok yeri (belediye binaları, polis karakolları, demir yolları vb.) bombaladılar. Kızıl

Ordu ile Polis gücü Ammendorf’da karşı karşıya geldi. Kısa süren bir çatışmanın ardından kızıl ordu yenildi. Polis dağılan grupları kovaladı. Bilindik sahneler yaşandı işçiler kurşuna dizildi, tutuklandı, grevci işçilere iş yasağı getirildi, Komünist Parti’nin üyeleri tutuklandı, Rote Fahne kapatıldı. Devlet yeni baskı yasalarıyla tahkim edildi. SDP ve USDP hiç kimseyi yanıltmadı, yine ayaklanmanın karşısında yer aldı.

Ayaklanmadan sonra KPD’nin üye sayısı yarı yarıya azaldı. “Saldırı teori”sine göre 500 bin komünist 1,5 milyon işçiyi harekete geçirecekti, ayaklanma bunun tersini gösterdi; tüm Almanya’da KPD’nin grev çağrısına uyan işçilerin sayısı 200 bin civarındaydı. (KEYK ayaklanmadaki sorumluluğunu azaltacağı varsayımıyla sayıyı 500 bin olarak açıkladı.) Birçok fabrikada işçiler greve katılmak bir yana, bizzat grevin engellenmesinde rol aldılar.

Dünya işçi hareketi deneyimi, zaferin ancak kitle hareketiyle devrimci hareketin kesişme noktasını yakalandığını gösteriyor. Alman işçi ve komünist hareketi Kasım 1918’den bu yana bu birlikteliği bir türlü sağlayamadı. Kasım 1918’den Mart 1920’ye kadarki süreçte kitle hareketi öndeydi, komünist hareket bu harekete önderlik edemedi, kitle hareketinin arkasından sürüklendi. Mart 1921’de ise durum farklıydı, KPD kitlelerin kendini destekleyeceği umuduyla harekete geçti ancak kitle hareketi gerilemişti. Uyumsuzluk bu kez tersten geldi ve bir kez daha yenilgiyle sonuçlandı. Ama bu kez yenilen kitle hareketinden çok, tek başına devrimi yapabileceğini sanan komünist partiydi.

Şüphesiz, komünist partisinin kendi eylemi ile kitleleri harekete geçirebileceği durumlar mutlak anlamda reddedilemez, böyle bir vargı komünist partinin devrimdeki rolünün reddedilmesi olur. Sınıf mücadelesinde bazen, “fırtına öncesi sessizlik” gibi, kararsız bir dengeyi ifade eden öyle durumlar ortaya çıkar ki, böyle bir durumda öncünün ileri atılması bir devrimi tetikleyebilir ve zaferi getirebilir. Böylesi durumlar, niyetle değil sınıf ilişkilerinin

nesnel değerlendirilmesiyle, çoğu durumda da devrimci sezgiyle saptanabilir. Ancak 1921 Mart'ında Almanya'daki durum böyle bir durumdan çok uzaktı. Var olan "fırtına öncesi bir sessizlik" değil, yaşanan yenilgilerin, kırılan ümitlerin ardından dinen bir fırtınanın yol açtığı bir sessizlikti. Teoriyi bir eylem kılavuzu olarak kullanma yoksunluğu, çok daha önce, "partiyi tek başına savaşa sokmak cinayettir" diyen Lenin'i yine haklı çıkarttı.

Mart yenilgisinin yarattığı sarsıntı Komintern'e de yansıdı. Komintern Yöneticileri, Zinovyev, Buharin, Radek ve Bela Kun KPD'nin Mart Eylemi'nin örgütlenmesinde doğrudan ya da dolaylı olarak yer aldılar.

Levi 29 Mart'ta Lenin'e yazdığı bir mektupta, Bela Kun'un Zetkin ve kendisiyle buluşup onlara şöyle dediğini anlatıyordu; 'Rusya çok zor durumda (köyde ayaklanmaları ve Kronştadt ayaklanmasına yol açan geniş çaplı bir kıtlık vardı) Batı'daki hareketin yardımı mutlak bir zorunluluktur. Ve bu nedenle Alman Komünist Partisi harekete geçmek zorunda.' (Kaybedilmiş Devrim -264)

Zetkin'in III. kongrede yaptığı konuşma da Kun'un, dolayısıyla Komintern yöneticilerinin Mart olayındaki rollerini ortaya koymaktadır; *"Bana göre Levi olayı salt disiplin sorunundan ibaret bir olay değildir her şeyden önce ve esas olarak siyasi bir sorundur. ... Enternasyonal yürütme komitesi temsilcileri, Mart Eylemi'nin gerçekleştiriliş tarzı konusunda önemli bir sorumluluğa sahiptirler, yanlış sloganlardan, partinin, ya da, daha doğru bir ifade ile Zentrall'nin (MK-y) yanlış siyasi tavrından büyük ölçüde yürütme komitesi temsilcileri sorumludur."* (Tony Cliff-IV- 134)

Ayrıca KEYK'nin KPD'ye gönderdiği mektuptaki şu övgü dolu sözler de bir itiraf niteliğindedir; *"Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi size şunu söylüyor: Doğru hareket ettiniz, işçi sınıfı asla tek bir hamlede zafere erişemez. Alman işçi sınıfının tarihinde yeni bir sayfa açtınız."* (age-131)

Lenin Mart Eylemi'ni ve bu eylemi savunan diğer partilerdeki (Avusturya, İtalya, Fransa, Çekoslovakya) solcuları ser bir biçimde eleştirdi. Eylemin ardından Levi ve Zetkin'e şunları yazdı; *"Son grevler ve ayaklanma hareketleri ile ilgili hemen hiçbir şey okumamıştım. Yürütme'nin bir temsilcisi 'Ruslara yardım etmek için' çılginca bir ultra sol acil eylem taktiği öne sürünce kulaklarıma inanamadım: bu temsilci (Kun) genellikle sola çok uzaktır. Kanımca, bu gibi durumlarda, izin vermeyip protesto etmeli ve konuyu hemen tam katılımlı bir yürütme toplantısı önüne taşımalısınız."* (Kaybedilmiş Devrim-272)

Yine Lenin Komünist Enternasyonal'in III. Kongresinde yaptığı konuşmada *"Eğer kongre bu tür hatalara, böylesi 'sol' budalalıklara karşı kararlı bir saldırıya girişmeyecekse, hareketin bütünü yenilgiye mahkum olmuş demektir. ... Tüm proleterlerin hemen hepsinin örgütlenmiş oldukları Avrupa'da, işçi sınıfının çoğunluğunu saflarımıza kazanmak zorundayız ve bunu anlamayanların komünist harekete yapabilecekleri bir katkı yoktur; bundan ders çıkarmamış biri hiçbir şeyden ders çıkaramayacaktır"* (Cliff-136)

Levi, Mart Eylemi'ni "tarihteki en büyük Bakuninci darbe" olarak nitelendirerek KPD'den ayrıldı. Yayınladığı "Bizim Yolumuz" broşüründe KPD ve Komintern'i suçladı. Hedefinde KPD MK'si ve Komintern'in Avrupa'ya gönderdiği görevliler vardı: *"Biz, faaliyet yürüttükleri her ülkede bu delegelere yönelik hoşnutsuzluğun aşağı yukarı aynı olduğuna inanıyoruz. ... Bunlar asla o ülkenin Merkez komitesi ile işbirliği içinde çalışmıyorlar; bunun yerine onun arkasında ve çoğu kez ona karşı faaliyet yürütüyorlar ... Yürütme Komitesi yalnızca Rusya'nın kendi sınırları ötesinde uzanan bir kol gibi işlemektedir -bu kabul edilemez bir durumdur."* (age-131)

Komünist Enternasyonal III. Kongresi, Enternasyonal'e karşı düşmanca faaliyetleri, partiyi böldüğü ve disiplinini çiğnediği suçlamasıyla, Levi'nin KPD ve Komintern'den ihracına karar

verdi.

III. Kongre

Komintern'in II. Kongresi ile III. Kongre arasında gelişmeler; Kızıl Ordunun Polonya ordusuna yenilmesi ve Alman Mart Eylemi yenilgisi dünya devriminin bir geri çekilme sürecine girdiğini gösteriyordu. Geri çekilme, Sovyet Rusya'da NEP'in uygulamaya konulması ve Komünist Enternasyonal'de birleşik işçi cephesi taktiğine geçiş olarak belirginleşti. III. Kongre bu geri çekilmenin taktiklerini belirledi ve kayıt altına aldı.

Zinovyev III. Kongreden bir süre sonra, 1922 Şubatında genişletilmiş KEYK oturumunda kongre sırasında alayıkça söylenyenleri söyledi. *"Sovyet Rusya Kızıl ordusu 1920'de Varşova'yı almış olsaydı, bugün Komünist Enternasyonal'in taktikleri şimdikinden farklı olurdu. Ama bu olmadı. Bütün işçi hareketi için stratejik geri çekilmeyi siyasi geri çekilme takip etti. Rus proleter partisi köylülere ve kısmen de burjuvaziye kapsamlı imtiyazlar tanımak zorunda kaldı. Bu proleter devrimin temposunu yavaşlattı, ama bunun tersi de doğrudur: Batı Avrupa ülkeleri proleterlerinin 1919'dan 1921'de kadar yaşadıkları geri çekilme ilk proleter devletin politikasını da etkiledi ve Rusya'daki tempoyu düşürdü. O yüzden bu iki yönlü bir süreçtir."* (Bolşevik Devrimi –III-395)

Komünist Enternasyonal'in III. Kongresi bu koşullarda, 22 Haziran 12 Temmuz 1921 tarihinde Moskova'da toplandı. Kongre'ye, 48 ülkeyi temsil eden komünist partiler ve 28 gençlik örgütü olmak üzere, 52 ülkeden 291'i tam, 218'i istişari oyla 509 delege katıldı. Kapanışa doğru delege sayısı 605'e yükseldi. Bolşevik Parti kongrede 72 delegeyle temsil ettirdi. III. Kongre'ye Türkiye komünist hareketini, Sovyet elçiliğinde çalışan ve Halk İştirakiyun Fırkasının (THİF) kuruluşunda yer alan Hüseyin Hüsnü ve Doğu halkları Propaganda ve Hareket Sovyet'inden Pavloviç temsil etti. İstanbul Beynelmillel İşçiler İttihadi'nden (İBİİ)

Sefarim Maksimos Kızıl Sendikalar Enternasyonal'i delegesi olarak kongreye katıldı. Şefik Hüsnü, İstanbul Komünist Grubu (İKG) adına Komintern'e gönderdiği 31 Mayıs 1921 tarihli raporda, *"Komünist Enternasyonal'in III. Kongresinde bir delege ile temsil edilmesini arzu ediyor olsa da, İKG, kırılmış gücünden bir üye daha eksilmesini uygun bulmamıştır"* gerekçesiyle delege gönderemediğini bildirdi. (İstanbul Komünist Grubu'dan Türkiye Komünist Partisi'ne, Erden Akbulut-Mete Tuncay, Cilt-I-106)

Kongre, kapitalizmin ekonomik ve siyasal olarak kendini yeniden yapılandırmaya çalıştığı Sovyet Rusya'da NEP'in devreye sokulduğu, Avrupa işçi hareketinin gerilediği bir ortamda toplandı. Kongre çalışmalarına damgasını vuran Alman Komünist Partisi'nin açık mektubu ve "Mart Eylemi" oldu. Zinovyev kongreye sunduğu faaliyet raporunda "Açık mektup'a hiç değinmedi, Mart Eylemi'nin içeriğine girmedi, yalnızca Levi'nin KEYK'ya yönelttiği suçlamalara cevap vermekle yetindi. *"Mart Eylemi'nin "saldırı nitelikli değil, savunma amaçlı bir muharebe olduğunu", "bir darbe girişimi olmadığını", "yarım milyon işçinin katılmış olduğu bir savaşımdan darbe olarak söz etmenin gülünç" olacağını söyledikten sonra, konuşmasını, "Bir şey sakladığımız yok; ne dar grup politikası ne de gizli diploması yürütüyoruz. Alman partisi içinde hiç kimsenin bu mücadeleden utanç duymaması gerektiğini. doğru olanın bunun tam tersi olduğunu düşünüyoruz"* diyerek sürdürdü. (T. Cliff-IV -133)

Konuşmasının devamında KEYK yönelik eleştirilerin önünü saldırıya geçerek kesmeye çalıştı; *"Eğer hırsla çalışan bir Enternasyonal, hırsla çalışan bir Yürütme, ciddi bir uluslararası proletarya istiyorsanız, bize en iyi güçlerimizi vermelisiniz. Yanlış yaptığımız söyleniyor, deniyor ki, bağlantılar kötü kurulmuştu! Fakat, yoldaşlar ben bunu tersine çeviriyor ve partilere soruyorum: Siz ne yaptınız, bütün bunları düzeltmek için? Hemen hemen hiçbir şey. Eleştirilerinizi hoşnutlukla karşılıyoruz; fakat sizden de özeleştiri istiyoruz."* (III.Enternasyonal, Belge yay.-54)

Kongreye sunduğu “Dünya Ekonomik Bunalımı ve Komünist Enternasyonal’in Yeni Görevleri” raporunda Troçki, emperyalist savaş ve sonrasında dünya kapitalist siyasetindeki gelişmelere, emperyalist ülkeler arasındaki ilişkilere, ve çeşitli ülkelerdeki (Amerika, İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya, Belçika, Japonya, vb.) işçi hareketindeki gelişmelere değindi.

“Sermayenin hala bütün dünyada tahtına oturduğunu“, “Güç ilişkilerinde yadsınamayacak bir değişim” olduğunu belirttiikten sonra konuşmasını şöyle sürdürdü; *“Bir tek sözle, şimdi, Komünist Enternasyonal’in III. Dünya Kongresi sırasında durum, I. ve II. Kongreler sırasındaki gibi değil. O zaman kendimize büyük bir perspektif açtık ve büyük bir çizgi belirledik ve dedik ki: Bu yoldan, bu işaretle proletaryayı kavrayacaksın. Bu doğru mu hala? Tümüyle! Büyük bir çerçeve içinde bu tümüyle doğru kaldı. ... Ancak şimdi, görüyoruz ve hissediyoruz ki, nihai hedefe, iktidarı fethetmeye, dünya devrimine pek o kadar yakın değiliz. 1919 yılında, o zaman kendimize demiştik ki: Bu, ay sorunu. Ama şimdi bunun yıl sorunu olduğunu söylüyoruz.”* (III. Enternasyonal-56)

Çok net olmasa da dünya işçi hareketinin bir geri çekilme dönemine girdiğinin kabulü olan bu açıklama Uluslararası durum ve Komintern’in görevleri Üzerine Tezler’in de temelini oluşturdu. *“Kesinlikle inkar edilemez ki, dünya ölçeğinde proletaryanın iktidar için açık devrimci mücadelesi, şu anda durakladığı ve temposunu yitirdiği bir süreçten geçmektedir. Ancak eşyanın tabiatı gereği savaş sonrası. devrimci saldırının, derhal bir zaferle sonuçlanmayı başaramamış olduğu ölçüde, yükselen bir eğri üzerinde kesintisiz bir biçimde gelişeceğini ummak mümkün değildir. ... Yaşanan krizde komünist partisinin temel görevi, proletaryanın bugünkü savunma mücadelelerine önderlik etmek, bu mücadelelerin alanını geliştirmek, onları derinleştirmek, birleştirmek ve gelişmelerin seyrine uyumlu bir biçimde nihai amaç için kararlı politik mücadelelere dönüştürmektir. ... önümüzdeki dönemde devrimci hareket ister hızlı ister yavaş tempoda gelişsin, komünist*

parti her iki durumda da eylem partisi olarak kalmak zorundadır.” (Lenin Döneminde Komünist Enternasyonal, Maya yay-63)

Kongre’de Radek’in sunduğu “Taktik Üzerine Tezler”de III. Kongre’de taktik sorununun yeniden ele alması, “...tüm ülkelerde devrimci gelişmelerin olduğu bir zamanda, birkaç kitlesel komünist partisinin kurulmuş olduğu, bununla birlikte henüz hiçbirinin, kendi gerçek devrimci mücadelesinde işçi sınıfının gerçek önderliğini elde edemediği” olgusuna dayandırıldı. (Age -104)

“Dünya devrimi beklentiden daha yavaş geliştiği”, bunun nedeninin sosyal demokrat partilerin “karşı devrimci etkin organlar haline gelmesi” olduğu belirtildi. Uluslararası alanda kapitalizmin krizinin sürdüğü, emperyalist devletler; Fransa ile Almanya, İngiltere ile ABD, ABD ile Japonya arasında çıkar çatışmaların sürdüğü, bunun “dünyanın bir dünya savaşına çok yaklaşmakta olduğunun” kanıtı olduğu vurgulandı. Tezlerin “Günün En Önemli Görevleri” bölümünde “İçinde bulunduğumuz anda Enternasyonal’in en önemli görevi, işçi sınıfının çoğunluğu üzerinde hakim bir etki kurmak ve daha ileri işçilerin doğrudan mücadeleye katılmasını sağlamaktır” denildi. Komünist Enternasyonal’deki Durum” bölümünde; Komünist Enternasyonal’in “kitlesel komünist partileri örgütleme girişiminde tamamen başarılı” (109) olamadığı, belirtildikten sonra Avrupa’nın farklı ülkelerinde komünist partilerin durumu ele alındı; Komünist Enternasyonal partilerinin, “ancak saflarındaki oportünizmin etkisini ve geleneğinin nihai olarak üstesinden geldiklerinde devrimci kitle partileri haline” gelebilecekleri vurgulandı. (115) Tezlerin “Kısmi Mücadeleler ve Kısmi Talepler” bölümünde ise, “komünist partilerin ancak mücadele içerisinde gelişebilecekleri en küçük partilerin bile, kendilerini propaganda ve ajitasyonla sınırlamamaları, komünistlerin “bütün kitle örgütlerinde öncü olarak hareket etmeleri” ve proletaryaya “temel ihtiyaçları uğruna mücadeleye çağıran militan bir program sunarak, geri ve yalpalayan kitlelere (sadece proletaryaya değil, toplumun tüm ezilenlerine de) devrimin yo-

lunu”göstermeleri gerektiği, ancak bu yolla “komünistlerin dışındaki partilerin işçi sınıfının karşısında olduklarını gösterebilecekleri”vurgulandı. (116) Kısmi taleplerin ileri sürülmesine karşı getirilen itiraz ve kısmi talepler etrafındaki kampanyaların reformist olduğu suçlamaları ise, bu tür itirazların “devrimci eylemin temel koşullarını kavrama yeteneksizliğini göster”diği belirtilerek; bazı komünist grupların, sendikalar ve parlamentoya katılmaya karşı çıkmaları böyle bir durumu belirtisi olarak değerlendirildi.“Sorun, nihai amacı proletaryaya ilan etme sorunu değil, proletaryayı nihai amaç için mücadeleye yöneltecek tek yol olan pratik mücadeleyi geliştirme sorunudur” olarak vurgulandı. (119) Tezlerin “Saldırıya Hazırlanmak” bölümünde; “Geçiş döneminin karakteri, saldırı için hazırlığı en yüksek düzeye çıkarmayı, bütün komünist partilerinin yükümlülüğü haline getirir” denildikten sonra, Alman Komünist Partisi’nin Açık Mektup’unun bu taktiğin mükemmel bir örneği olduğu vurgulandı. Taarruza geçmenin koşulları şöyle belirlendi; *“Taarruza geçmek, ilk olarak ulusal ve uluslararası düzeyde burjuva kamptaki mücadelelerin şiddetlenmesine bağlıdır. Eğer sınıf düşmanının güçleri bu mücadele tarafından bölünmüşse, o zaman parti, inisiyatifi kendi eline almalı ve dikkatli bir politik ve -mümkün olan yerlerde örgütsel hazırlıktan sonra kitleleri savaşıma yönlendirmelidir. ... İkinci koşul, işçi sınıfının tayin edici kesimleri içindeki kaynaşmadır; bu kaynaşma işçi sınıfının birleşik bir cephe olarak kapitalist hükümete karşı mücadeleye hazır olması fırsatını doğurur. Eğer hareket büyümekteyse, komünist partisi daha militan sloganlar geliştirmeli; bir yenilgi durumunda ise, disiplinli ve düzenli bir geri çekilmeyi örgütlemelidir. Komünist partisinin bir savunma mücadelesi mi yoksa taarruza yönelik bir mücadele mi yürüteceğini, gerçek koşullar belirler. En önemli olan ise şudur; komünist parti kavgaya hazır ve istekli olmalı, onun ajitasyon ve örgütlenmeye dair çalışması ve mücadelesi, ileri işçileri bile geri düşüren “bekle ve gör” Merkezci tavrının üstesinden gelebilme-*

lidir.” (122) Mart olaylarına da değinilerek, “Mart Eylemi ileri atılmış bir adım olarak” nitelendirdi. “Doğrudan Eylemin Biçimi ve Yöntemleri” bölümünde işçi sınıfının her türlü mücadele yöntemi ve aracına sahip olması proletaryaya zulmedenlere karşı halk mahkemelerinin örgütlenmesi ve karşı devrimci örgütler ile mücadeleye hazır olması gerektiği vurgulandı. Tezler, “Tüm enerjimizi devrimci mücadelenin birleşik bir uluslararası önderliğine kazanılmasına harcamalıyız. Ancak o zaman uluslararası karşı devrimci cepheye bir gedik açmayı başarmak ve Komünist Enternasyonal’in güçlerini devrimin zaferini hızlandırmak için seferber etmek mümkün olacaktır.... Sovyet Rusya’nın koşulsuz olarak desteklenmesi her yerde komünistler için önceliğini sürdürmektedir.” denilerek sonlandırıldı. (age. 128-130)

III. Kongre’de en sert tartışmalar “Taktikler Üzerine Tezler’in tartışılması sırasında yaşandı. Radek’in hazırladığı Tezler Lenin’in eline geçince Lenin, Radek’i “solcu ahmaklığa taviz vermek”le suçladı. Tezler, gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra yayınlandı. Alman, İtalyan ve Avusturya delegelerinin bir kısmı Tezlere karşı “Taarruz teorisini” savunan kendi tezlerini III. Enternasyonal’in yayın organı Moskova gazetesinde yayınladı. Alman, İtalyan ve Avusturya delegelerinin bu girişimi Çekoslovak, Macar, Gençlik Enternasyonal delegeleri, Zinovyev ve Buharin tarafından da destekleniyordu. Propaganda döneminin bittiği ve yeni bir eylem dönemine geçildiği ileri sürülerek, tezlerde bazı değişiklikler yapılması isteniyordu. İşçi sınıfının çoğunluğundan bahsedilen cümlelerden, çoğunluk kelimesinin kaldırılması, “ilkeler” yerine “hedeflerin” kullanılması, oportünist olduğu için “Açık Mektup’un savunulmamasının çıkarılması vb. istenirken “taarruz Teorisi’nin temel kavramları olan “dinamik eğilimler”, “pasiflikten aktifliğe geçiş” vb. kavramların tezlerde yer alması öneriyorlardı.

Lenin Sollarin önerdiği değişiklikler üzerine 10 Haziran’da Zinovyev’e şunları yazdı; “*Thalheimer ve Bela Kun’un tezleri siya-*

si açıdan büsbütün yanlış. Salt şatafatlı ifadelerden ve solculuk yapmaktan ibaret. Radek sendeliyor, 'solcu' ahmaklığa bir dizi tavizde bulunuyor. ... Genel bir savaşın henüz ona hazır olunmadığı bir zamanda kabul edilmesi; Mart Eylemi gerçekte buydu. ... Komünist Enternasyonal'in taktikleri, başta eski sendikalarındaki işçiler olmak üzere işçi sınıfının çoğunluğunu kazanmaya yönelik istikrarlı ve sistematik bir çalışmaya dayanmalıdır. ... Bu yüzden açık mektuptaki taktik kesinlikle her yerde uygulanmalıdır. Bunu doğrudan ve net olarak söylemek gerekir, çünkü, 'Açık Mektup' konusunda tereddütler son derece zararlı, son derece utanç verici ve son derece yaygın. Bunu idrak etmemiz gerekiyor. 'Açık Mektup'taki taktiğin gerekliliğini kavrayamamış olanların hepsi, Üçüncü Kongre'den sonraki ilk bir ay içinde Komünist Enternasyonal'den ihraç edilmelidir.' (Cliff 132)

Tezler üzerinde tartışma Kongre sırasında sertleşerek sürdü. Lenin, Komünist Enternasyonal'in Taktiğini Savunma Konuşmasında solların ileri sürdükleri argümanları tek tek cevapladı.

"Bu değişiklik önermeleri bir eğilim anlamına geliyorsa, bu eğilime karşı amansız bir mücadele zorunludur, çünkü aksi halde ne komünizm, ne de Komünist Enternasyonal kalır." (Seçme Eserler X-307)

Açık Mektup 'la ilgili olarak ise, *"Fakat Kongre'de, bu kadar uzun tartışmalardan sonra "Açık Mektup"un oportünist ilan edilmesi utanç verici bir şeydir! ... "Açık Mektup" örnek bir politik adımdır. Tezlerimizde böyle deniyor. Bunu mutlaka savunmak gerekiyor. O, gerçekten işçi sınıfının çoğunluğunu kazanmak için pratik yöntemin ilk perdesi olarak örnektir. Neredeyse tüm proleterlerin örgütlü olduğu Avrupa'da işçi sınıfının çoğunluğunu kazanmak zorunda olduğumuzu anlamayan biri komünist hareket için yitirilmiş biridir, büyük devrimden üç yıl sonra bunu hâlâ öğrenmemişse hiçbir zaman bir şey öğrenmeyecektir."* (age. -309)

Lenin Alman Komünistlerine sol argümanları dayatmak için sağ bir kalkan olarak kullanmaya kalkan solculara Enternasyona-

lin I.,II.,ve III. Kongrelerini hatırlattı; “İlkönce tüm dünya komünistlerinin ilkelerini açıklamaları gerekiyordu. Bu, I. Kongre’de yapıldı. Bu ilk adımdı. İkinci adım, Komünist Enternasyonal’in örgütsel inşası ve kabul koşullarının, Merkezçilerden, burjuvazinin işçi hareketi içindeki doğrudan ve dolaylı ajanlarından gerçek ayrılığın koşullarının hazırlanmasıydı. Bu, II. Kongre’de yapıldı. III. Kongre’de pratik, pozitif çalışmaya girişmek, başlanmış olan komünist mücadelenin pratik deneyimlerini dikkate alarak, taktik ve örgütsel olarak bundan sonra hangi biçimde çalışmak gerektiğini somut olarak saptamak gerekiyordu. Bu üçüncü adımı da attık. Tüm dünyada bir komünistler ordumuz var. O şu an kötü eğitilmiş, kötü örgütlenmiş durumda. Bu doğruyu unutmak ya da kabul etmekten korkmak, dava için muazzam zararlı olacaktır. Bu orduyu, en büyük dikkat ve katılıkla kendimizi gözden geçirerek, kendi hareketimizin deneyimlerini inceleyerek, nesnel biçimde esaslı surette eğitmek ve esaslı surette örgütlemek, olası bütün manevralarda, çeşitli çarpışmalarda, ofansif ve defansif çatışmalarda sınamak gerekir. Bu uzun ve zorlu okuldan geçmeden zafer kazanılamaz.” (age.-325)

Lenin kitle kavramının görece bir kavram olduğunu mücadelelenin farklı aşamalarında farklılaşacağını, bazen yüzleri bazen de milyonları ifade edebileceğini belirterek, Sollarin Bolşevik partisini örnek göstererek, çoğunluğu kazanma söyleminden vazgeçilmesini, , çoğunluğa gerek olmadığı, küçük bir partiyle de saldırıya geçilebileceği söylemini şöyle yanıtladı; “Ben devrime küçük bir partiyle başlanabileceğini ve zafere ulaşılabilirliğini ille de reddetmiyorum. Fakat kitleleri nasıl kazanacağını bilmek gerekir. Bunun için devrimi iyice hazırlamak gerekir. Ve şimdi yoldaşlar kalkıp diyorlar ki: “Büyük” kitleler talebinden derhal vazgeçilmelidir. Bu yoldaşlara karşı mücadele etmeliyiz. ...Fakat zafer kazanmak için kitlelerin sempatisine ihtiyaç vardır. Her zaman mutlak çoğunluğa gerek yok, fakat zafer kazanmak ve iktidarı elde tutmak için sadece işçi sınıfının ...değil, aynı zamanda

emekçi ve sömürülen kır nüfusunun da çoğunluğuna ihtiyaç var.” (age.-315)

Sert tartışmaların ardından tezler oy birliğiyle onaylandı. Lenin Tezlerin üzerinde bir uzlaşmanın olduğunu söyledi; *“Elbette tezlerimizin bir uzlaşma olduğu açık bir gizdir. Neden olmasın? III. Kongresini yapan ve belirli ilkeler hazırlayıp ortaya koymuş olan komünistler arasında belli koşullar altında uzlaşmalar zorunludur.”* Bu uzlaşmayla Komünist Enternasyonal, görüş ayrılıkları bir fraksiyona dönüşmeden, en azından biçimsel birliğini korumuş oldu.

Komünist Partilerin Örgütsel Yapısı, Çalışma Yöntem ve Biçimleri üzerine yapılan görüşmelerde, II. Kongre’de kabul edilen 21 Koşul daha da ayrıntılandırıldı. Çoğunluğu kazanma belgisi altında, Komünist partilerin, sınıf içinde, kitle örgütlerinde ve kır yoksulları arasında faaliyet yürütmesi zorunluluğu öne çıkartıldı.

Lenin, Kongre’de RKP’nin Taktikleri Üzerine yaptığı konuşmada, uluslararası burjuvazi ile Sovyet Rusya arasındaki savaşta son derece güvensiz, nispi bir denge olduğu, Sovyet iktidarının bundan yararlanarak NEP’i uygulamaya koyduğunu, NEP’in geri ama, Sovyet iktidarını ekonomik ve siyasi olarak güçlendirmenin zorunlu bir adımı olduğunu vurguladı.

III. Kongrede komünist partilerin kitle örgütlerindeki (sendikalar, kooperatifler, kadın, gençlik örgütleri vb.) faaliyetleri ele alındı. II. Kongrede Profintern’in kuruluşunu gerçekleştirmek için Mesovprof oluşturulmuştu. Mesovprof faaliyeti sonucunda Kızıl Sendikalar Enternasyonalı kuruluş kongresi III. Kongrenin dağılmasının ardından Moskova’da toplandı. Kongreye 41 ülkeden 336’si tam oy, 44’ü gözlemci 380 delege katıldı. Kongre’de IWW, Fransız ve İspanyol delegeleri Kızıl Sendikalar Enternasyonalı’nın Komintern’den bağımsız olması gerektiğini savundu. Bu sorun Komintern ve Profintern’in karşılıklı olarak birbirlerine delege vermesiyle aşıldı. Profintern’e üyeliğin birinci koşulu, “devrimci mücadele ilkelerini uygulamak ve pratikte gerçekleşt-

tirmek olarak belirlendi. Profintern'e üye olacak sendikaların öncelikle Amsterdam Enternasyonal'inden kopmaları zorunluluğu getirildi. Kongrede Profintern'in merkezinin bulunduğu ülkeden (Sovyet Rusya) dört, "büyük ülkelerden" iki ve diğer ülkelerden birer delegenin katılımıyla Merkez Konseyi ve ikisi Profintern'in merkezinin bulunduğu ülkeden olmak üzere yedi kişilik bir İdari Büro oluşturuldu. Merkez Konseyin sekreterliğine Lozovsky getirildi.

Komünist Gençlik Enternasyonal (KGE) II. Kongresi de aynı tarihlerde, 8 ulusal gençlik örgütünden delegelerin katılımıyla Moskova'da toplandı. Kongre'de Komünist Gençlik Enternasyonal'inin statüsü her ülkenin kendi komünist partisine bağlı olarak faaliyet yürütmek, KEYK'nin tüm kararlarına tabi olmak, görevi ise, parti liderliği ile uyum içerisinde ortak devrimci cepheye katılmak olarak belirlendi. Berlin'deki KGE genel merkezi Moskova'ya taşındı. Genel sekreter Münzenberg KGE'yi temsilen KEYK üyesi oldu.

Kadınlar arasında komünist faaliyet, kadın hareketinin yaratılması ve örgütlenmesi en geniş biçimiyle III. Kongre'de ele alındı. Kadın komünistlerin II. Uluslararası Kadınlar Konferansı 9-15 Temmuz'da Moskova'da toplandı. 28 ülkeden 82 delegenin katıldığı konferans uluslararası kadın sekreteryasının görevlerini belirledi, işçi kadınlar arasında çalışmanın biçim ve yöntemlerini saptadı. Uluslararası Kadın Sekreterliğine bağlı Batı Avrupa yardımcı organı kurulması kararı aldı. Kadın örgütlenmelerinin, komünist partiler içerisinde özel örgütlenmeler olmadığı, vurgulandı ve görevleri "işçi kadınların en geniş kitlelerini proletarya diktatörlüğü ve komünist bir toplum için mücadeleye seferber etmek" olarak belirlendi. Komünist partilerin önderliği altında yürütecekleri çalışmada diğer kadın hareketleri karşısındaki konumları şöyle belirlendi; *"Komünist Enternasyonal'in III. Kongresi devrimci Marksizm'in şu temel tutumunu destekler: Ne "özel" bir kadın sorunu vardır ne de özel bir kadın hareketi olmalıdır;*

işçi kadınlar ve burjuva feminizmi arasında kurulan herhangi bir ittifak ya da sosyal uzlaşmacıların ve oportünistlerin kaypak ve açıktan sağcı taktiklerine arka çıkmak, proletaryanın güçlerinin zayıflamasına, bu suretle de kadının tamamen özgürleşeceği o büyük anın gecikmesine neden olacaktır.” (Lenin Döneminde K. E.-II -187)

“Kadınlar üzerindeki (kapitalizmden ve kendi evlerindeki ailevi bağımlılıktan doğan) çifte baskıya karşı mücadelenin” “her iki cinsin proleterleri tarafından kendi diktatörlüklerinin ve Sovyet düzeni için mücadele” ye dönüştürülmesi gerektiği, kadınların tüm militan sınıf örgütlenmelerini –parti, sendikalar, kooperatifler, fabrika temsilcileri Sovyetleri, yeni toplumun inşası vb.- eşit haklar ve eşit sorumluluklara” dahil edilmesi, “annelik işlevinin bir toplumsal işlev olarak” tanınması” vurgulanarak, Proletarya diktatörlüğünün “ancak işçi kadınların en geniş kesimlerinin bilinçli ve kararlı bir biçimde mücadeleye katılmalarıyla ve fedakarlıklara hazır olmalarıyla “ kurulabileceği, bunun için kadınların komünist fikirlerle eğitilmesi, onların, silahlı mücadele de dahil, mücadelenin tüm biçimlerine çekilmesi, kadınlara karşı ön yargılara -gelenekler, burjuva adetler, dinsel düşüncelere-karşı savaşılmasının komünist partilerinin yükümlüğü olduğu belirtil-di.

III. Kongre’de Komintern’in Tüzüğünde değişiklikler yapıldı; KEYK RKP’den beş, büyük partilerden iki, ve diğer partilerden birer , Komünist Gençlik Enternasyonal’inden iki delege olmak üzere genişletildi. Dar Büro Eylül 1921’den itibaren Yürütme Komitesi Prezidyumu olarak adlandırıldı.Zinovyev, Lenin, Troçki, Buharin, Radek (RKP), Terracini, Gennari (İtalya KP), Suvarin (Fransa KP), Bela Kun (Macar KP), Gehert, Frölich (Alman KP) yeni seçilen Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi’nde yer aldı.

III. Kongre'den, IV. Kongre'ye

1921 yılında uygulanmaya başlanan NEP'in ilk sonuçları 1922 sonbaharında ortaya çıktı. Bir yıllık uygulama sonunda Sovyet Rusya'da açlık sorunu aşıldı. Proletaryayla yoksul ve küçük köylülük, hatta orta köylülük arasındaki ilişkiler yeniden kuruldu. Sovyet iktidarının geleceği büyük ölçüde güvence altına alındı. 1922'de Sovyet Rusya'nın kapitalist ülkelerle olan ilişkilerinde de önemli bir mesafe alındı. 1921 yılında Sovyet Rusya birçok Avrupa ve Asya ülkesiyle ticari ve dostluk anlaşmaları imzalamıştı. 1922 başında bunlara İsveç ve Çekoslovakya eklendi. Mart 1921'de imzalanan İngiliz Sovyet ticaret anlaşmasıyla ilgili ilk pürüz Eylül 1921'de ortaya çıktı. İngiltere, anlaşmanın İngiliz İmparatorluğu aleyhine faaliyet yapılmayacağını taahhüt eden maddesinin ihlal edildiği gerekçesiyle Sovyet hükümetine nota verdi. Nota'da Sovyet Hükümetinin Hindistan, Türkiye, İran ve Afganistan'da İngiliz aleyhtarı eylemlere göz yumduğu belirtiliyordu. Dışişleri Hakkı Halk Komiseri Çiçerin, İngiliz hükümetine verdiği karşı notada anlaşmanın Sovyet hükümeti ile İngiliz hükümeti arasında imzalandığını, Sovyet hükümetinin böyle bir faaliyet yürütmediğini belirtti. Karşılıklı bu nota teatisi İngiliz Sovyet ilişkilerinde ciddi bir sarsıntı yaratmadı. İngiliz hükümeti

de aynı ihlali yaptığı, Avrupa'daki beyaz Ruslara destek verdiği, için sorun kolayca aşıldı.

Avrupa'da Rusya ile ticaret Anlaşması imzalamamış olan birkaç ülke (Fransa, Belçika, Romanya, Portekiz) kalmıştı. Bunlar içinde en önemlisi Fransa'ydı. Sovyet Fransız ilişkilerinin gelişmesinin önündeki başlıca engel Sovyet Rusya'nın, Fransa'ya Çarlık döneminden kalan borçları ödemeyeceğine açıklamasıydı. Borçlar sorununun çözümü ile ilgili ilk hamle, Sovyet Rusya'dan geldi. Dışişleri halk komiseri Çiçerin İtilaf Devletleri hükümetlerine bir mektup yazarak *“hiçbir halk yüzyıllarca kendisine takılmış olan zincirin maliyetini ödemek zorunda değildir”* dedikten sonra, Sovyet Rusya'nın, söz konusu devletler düşmanca faaliyetlerine son verdikleri ve Sovyet hükümetini tanıdıkları takdirde borçların sorumluluğunu üstlenmeye, taviz vermeye hazır olduğunu belirtti ve İtilaf devletleri ile Sovyet Rusya arasındaki ticari ve diplomatik ilişkilerin geliştirilmesi için uluslararası bir konferans toplanmasını önerdi. (B.D. -III- 333)

İtilaf devletleri Yüksek Konseyi Paris'te yaptığı toplantıda Sovyet Rusya'nın bu isteğine olumlu cevap vererek, İtilaf devletleri, Sovyet Rusya ve mağlup devletlerin katılacağı “uluslararası bir iktisadi ve mali konferans” toplanması kararını aldı. Altı ay süren Cenova konferansları süreci böyle başladı. Yüksek Konsey ayrıca Avrupa'nın ekonomik olarak yeniden inşası için, büyük tekelin de içinde yer aldığı uluslararası bir şirket kurmayı kararlaştırdı. Alman dışişleri bakanı Rathenau, Almanya'nın *“bozgun, çöküş ve devrim” ortamı içindeyken bile, “devletin ve toplumun dağılmasına yine de direndiğini”* vurgulayarak, Avrupa'nın yeniden inşa sürecinin dışında tutulmaması gerektiğini dile getirdi. Rathenau üstü örtük de olsa, İtilaf devletlerine Avrupa'yı devrimden kurtaranın Almanya olduğunu hatırlatarak bunun bedelini talep ediyordu. (B.D. III -336)

Cenevre Konferansı 10 Nisan 1922'de başladı. 34 Avrupa ül-

kesinin temsil edildiği konferansa ABD katılmadı. Konferans kapsamında mali, ekonomik, siyasi ve ulaşım sorunları ile ilgili, tüm tarafların katıldığı komisyonlar kuruldu. Sovyet Rusya'nın konferansa sunduğu öneriler; genel bir silahsızlanma, galip-mağ-lup ayrımını ortadan kaldıran eşit ilişkiler, Versailles Antlaşma-sı'nın yeniden gözden geçirilmesi ve Sovyetlerle ticari ve dip-lomatik ilişkilerin kurulmasıydı. Sovyetlerden istenen ise; savaş öncesi borçların ödenmesinin kabul edilmesi, devrim sırasında el konuları mülklerin sahiplerine geri verilmesi, savaş sırasındaki zararların tanzimi vb. idi. Devam eden görüşmeler sırasında, Sovyet Rusya karşı tarafın dayatmalarını, savaş öncesi borçların 30 yıla yayılarak ödenmesi, Sovyet Rusya'ya yatırım ve teknoloji transferi koşuluyla el konulan mülklerin sahiplerine geri veril-mesi, savaş sırasında oluşan zararlardan karşılıklı olarak vazge-çilmesi koşuluyla kabul edebileceğini açıkladı. Görüşmeler sıra-sında anlaşmaya varılmasıyla ilgili İngiltere ile Fransa arasında görüş ayrılıkları iyice su yüzüne çıktı. İngiltere anlaşmanın bir an önce imzalanmasını isterken, Fransa ise, görüşmelerin sonuca bağlanmaması için çalıştı.

Lenin RKP'nin XI. Kongresinde yaptığı konuşmada, ki bu konuşma Lenin'in RKP kongrelerinde yaptığı son konuşmaydı, Cenova ile ilgili şunları söyledi; *“Bizim Cenova'ya komünistler olarak değil, tüccarlar olarak gittiğimiz açıktır. Biz ticaret yap-mak zorundayız, onlar ticaret yapmak zorunda. Biz bu ticaretin bizim yararımıza olmasına çabalıyoruz, onlar da kendi yarar-larına olmasına çabalıyorlar. Mücadelenin nasıl gelişeceği, çok büyük ölçüde olmasa da diplomatlarımızın becerisine bağlı ola-caktır.”* (Seçme Eserler IX-356)

Cenova görüşmeleri devam ederken, Almanya ile Sovyet Rus-ya arasında tek taraflı ticaret anlaşması ile ilgili görüşmeler de sürüyordu. Ticaret konusu, anlaşmanın bilinen boyutuydu; büyük bir gizlilikle yürütülen öteki boyutu ise, askeri ve siyasi ilişki-

lerin geliştirilmesini içeriyordu. Almanya Versailles Antlaşması ile adeta sömürge bir ülke haline getirilmişti. Ordusunun sayısı sınırlandırıldığı gibi, silah üretimi de yasaklandı. Rusya ile yapılan askeri antlaşma Sovyet Rusya'ya silah teknolojisi, deneyim, Almanya'ya ise, üretmesi yasak olan silahları verecekti. Almanya-Sovyet Rusya anlaşması 16 Nisanda Rapolla'da imzalandı. Sovyet Rusya Almanya ilişkilerinde yeni bir döneme açan Rappolla, Cenova görüşmelerinin de sonu oldu. Yarım kalan Cenova, Lahey'e havale edildi.

Bu süre içinde hemen hiçbir gelişme kat etmeyen ABD- Sovyet Rusya ilişkileriydi. ABD firmaları, özellikle Petrol şirketleri (örneğin, Standart Oil, Kafkasya'da büyük bir petrol sahasının mülkiyetini Rus mülk sahibinden satın almıştı) Rusya ile ilişkilerin geliştirilmesi için uğraşırken, ABD hükümeti bunu sürekli olarak engelledi.

Bütün bu gelişmeler, 1922 yılı sonunda, 1921 yılının ortalarında Sovyet Rusya ile emperyalist devletler arasında oluşmuş olan kararsız dengenin Sovyet iktidarı lehine ilerlediğini gösteriyordu. Hem NEP uygulamalarında elde edilen başarı hem de uluslararası alandaki gelişmeler, Sovyet iktidarının en zor yıllardan birini daha geride bıraktığını gösteriyordu. Lenin bundan hareketle geri çekilmenin artık durdurulduğunu açıkladı; *"Bununla devrimimizi dünyada eşi görülmedik bir seviyeye çıkardık. Dünyanın hiçbir gücü, milyonlarca ve yüz milyonlarca insana ne kadar çok felaket, sefalet ve eziyet getirirse getirsin, devrimimizin başlıca kazanımlarını yok edemeyecektir, çünkü bunlar artık "bizim" değil, dünya tarihinin kazanımlarıdır.*

Dünyanın bütün ileri ülkelerinde olgunlaşmakta olan proletaryanın devrimleri, özveriyle savaşıma ve saldırma yeteneğini, devrimci düzen içinde geri çekilme yeteneğiyle birleştirmeden görevini çözemez. Mücadelemizin ikinci döneminin deneyimi, yani geri çekilme deneyimi, tıpkı devrimimizin ilk döneminin de-

neyiminin, sınırsız bir cesaretle saldırma deneyiminin tüm ülkelerin işçilerinin işine yaraması gibi, herhalde gelecekte hakeza hiç olmazsa bazı ülkelerin işçilerinin işine yarayacaktır. Şimdi geri çekilmeyi durdurma kararı aldık.” (age. 402)

Komintern’de Durum

Bu dönemde Avrupa’da, Komintern’in faaliyetlerinde belirgin bir gelişme kaydedilmedi. Devrim beklentileri peş peşe gelen yenilgilerle sönmüştü. Avrupa ve dünya devrimi 1921’dekinden çok daha uzaktaydı. Bu durum Komintern’in savunmaya çekilmesi anlamına geliyordu ki, bu da Sovyet İktidarının korunması ve güçlendirilmesi seçeneğinin ön plana çıkması demekti.

III. Kongre ile IV. Kongre arasındaki döneme Avrupa devrimindeki geri çekilme damgasını vurdu. Bunun en belirgin sonuçlarından biri de Sosyalist ve İkibuçukuncu Enternasyonaller ile Komünist Enternasyonal arasında sıklaşan çağrı ve görüşme trafiği oldu.

II. Enternasyonal’dan ayrılan ve III. Enternasyonal’e katılmayan Merkez partiler Şubat 1921’de Viyana’da bir araya geldiler. İngiliz İşçi Partisi, İsviçre Sosyalist Partisi ve Alman Bağımsız Sosyal Demokrat partisinin başını çektiği konferansta partiler, “Uluslararası Sosyalist Partiler Birliği” adı altında birleşme kararı aldılar. Böylece Viyana Enternasyonalı ya da en yaygın kullanımıyla İkibuçukuncu Enternasyonal kuruldu. İkibuçukuncu enternasyonal bir tampon Enternasyonal’di. Görevi, II. Enternasyonal’dan kopan devrimci grup ve işçilerin III. Enternasyonale yönelmelerinin önünü kesmek, II. Enternasyonal’in güçten düşüşünü engellemekti. 1921’de bu iki Enternasyonal ve Amsterdam Enternasyonalı (“Uluslararası Sendikalar Federasyonu”) bütün uzlaşmacı ve ihanetçi tutumlarına rağmen hala işçi sınıfının çoğunluğunu peşlerinden sürükleyebiliyordu. İkibuçukuncu Enternasyonal üstlendiği görevi yerine getirdikten sonra, Mayıs

1923'te II. Enternasyonale katıldı.

Komünist Enternasyonal III. Kongre sonrasında bütün faaliyeti birleşik işçi cephesi üzerinden sürdürdü. III. Kongrenin hemen sonrasında KEYK, Ağustos 1921'de bir çağrı yayınlarak bütün dünya işçilerini açlığa karşı Sovyet işçi sınıfı ve halkıyla dayanışmaya çağırdı. II., İkibuçukuncu ve Amsterdam Enternasyonal'inin görmemezlikten geldiği çağrı, birçok ülkede yankı buldu. Birçok ülkede, Almanya'da Uluslararası İşçi Yardımı, Fransa'da Clarte grubu, İngiltere'de İşçilerin Enternasyonalist Yardımı, ABD'de Sovyet Rusya'nın Dostları gibi, Sovyet Rusya ile dayanışma örgütleri kuruldu. Profintern ve KEYK Ekim 1921'de Amsterdam Enternasyonal'ine, beyaz teröre karşı İspanya ve Balkan işçi sınıfı ve halklarıyla dayanışma çağrısı yaptı, Amsterdam Enternasyonal'i yöneticileri bu çağrıyı reddetti.

KEYK, KPD'nin yayınladığı on maddelik birleşik eylem çağrısından esinlenerek, Aralık 1921'de, birleşik bir işçi cephesi için 25 maddelik tezler hazırladı. Ocak 1922'de ise Profintern'le birlikte tüm dünya işçilerine “siz birleşirseniz partilerde birleşir” şiarıyla sermayeye karşı tek bir işçi cephesinde birleşme çağrısını yeniledi.

19 Ocak'ta benzer bir çağrı İkibuçukuncu Enternasyonal'den geldi. İkibuçukuncu Enternasyonal ekonomik sorunlar ve sermayenin saldırılarına karşı her üç Enternasyonal'i bir dünya işçi konferansı düzenlemeye çağırdı. Bu çağrı KEYK tarafından kabul edildi. Çağrıyı görüşmek ve konferans hazırlığı için KEYK I. Plenumu'nu topladı. 21 Şubat- 4 Mart 1922'de yapılan Plenum toplantısına 36 komünist parti temsilcisi katıldı. Toplantıda sollar birleşik cephe taktiğine ilişkin itirazlarını bir kez daha yineledi. İspanya, İtalya temsilcilerinin tamamının ve Fransız temsilcilerinin çoğunluğunun karşı oy kullandığı oylamada birleşik işçi cephesine ilişkin 25 tez oy çokluğuyla kabul edildi. Konferansın geleceğini tehlikeye atmamak için tezlerde, diğer iki Enternasyo-

nal’i suçlayıcı cümleler ayıklandı.

Üç Enternasyonal temsilcileri 2-5 Martta dünya işçi konferansı hazırlıklarını görüşmek üzere Berlin, Reichstag (Alman Parlamentosu) binasında bir araya geldi. II. Enternasyonal konferans- ta Ramsey MacDonald liderliğinde kalabalık bir İngiliz heyeti, Vandervelde başkanlığında Belçika heyeti ve diğer küçük partiler heyetleriyle temsil edildi. Almanya, Avusturya, Fransa, İngiltere, Rusya (Menşevikler- Martov, Abromoviç) vb. partilerinden temsilcilerin katıldığı İkibuçukuncu Enternasyonal’i Avusturya Sosyal Demokrat partisinden Adler ve Bauer temsil etti. Konferansta III. Enternasyonal Buharin, Radek, Zetkin ve birkaç başka temsilci tarafından temsil edildi. Almanya her üç Enternasyonal’de temsilcileri olan tek ülkeydi. Hiçbir Enternasyonal’e bağlı olmayan İtalya Sosyalist Partisi Serrati tarafından temsil edildi. Konferansta ilk konuşan Zetkin; Versailles anlaşması, harap olmuş bölgelerin inşası, tazminatlar sorunu, işçi sınıfının acil çıkarları ve Rusya’ya yardım gibi diğer Enternasyonal temsilcilerinin kabul edebilecekleri önerileri ileri sürdü. Zetkin’den sonra söz alan Vandervelde, “İkinci Enternasyonal toplantıya ancak, komünistlerin işçi örgütleri içerisinde hücreler kurmaktan vazgeçmeleri, Gürcistan Menşevik hükümetinin göreve iadesi, Sosyal-Devrimcilerin yargılandığı mahkemelere İkinci Enternasyonal temsilcilerinin katılması ve idam cezası verilmemesi koşuluyla katılabileceklerini açıkladı. Tazminatlar konusunun görüşülmesine karşı çıktı. III. Enternasyonal temsilcileri (Radek, Buharin) baştan bu koşulları reddetti, ancak toplantının devamını sağlayabilmek adına geri adım atarak, Sosyal devrimcilerin idam edilmeyeceği ve duruşmalara her üç Enternasyonal temsilcilerinin katılmasına izin verileceğini kabul etti. Gürcistan sorunu ise karşılıklı bilgilendirilmek üzere ileri bir tarihe ertelendi. Konferansın devamı için her Enternasyonal’den üçer kişinin katılımıyla oluşan 9 kişilik bir organizasyon komitesi kuruldu. Yayınlanan ortak metinde, bü-

tün ülkelerin işçilerine, 8 saatlik işgününün sağlanması, işsizliğe, pahalılığa, sermayenin saldırılarına karşı ve Rusya ile dayanışma için eylem çağrısı yapıldı. Berlin konferansının tek olumlu yanı 1 Mayıs'ta Avusturya, Almanya, İsveç, Norveç'te birleşik cephe sloganı altında gösteriler düzenlenmesi oldu.

Lenin, Radek ve Buharin'in verdiği tavizleri "Çok Pahalı Ödedik" yazısında değerlendirdi; verilen tavizleri kastederek *"Bu iki koşul, devrimci proletaryanın gerici burjuvaziye verdiği siyasi bir tavizden başka bir şey değildir ... Sormak gerekir: Uluslararası burjuvazi buna karşılık bize nasıl bir tavizde bulunmuştur? Buna verilecek tek yanıt var: Hiçbir tavizde bulunmamıştır. ... Birleşik cephe taktiğine karşı olan İtalyan komünistlerinin ve Fransız komünistleriyle sendikalistlerinin bir bölümünün, yukarıdaki değerlendirmelerden, birleşik cephe taktiğinin yanlış olduğu sonucunu çıkarmaları mümkündür. Bu sonuç apaçık yanlış olacaktır..... İkinci ve İkibuçukuncu Enternasyonal temsilcilerinin birleşik cepheye ihtiyaçları var; çünkü bizim tarafımızdan verilecek aşırı tavizlerle bizi zayıflatabileceklerini umuyorlar; ... Birleşik cephe taktiğiyle işçileri reformist taktiğin doğruluğuna ve devrimci taktiğin yanlışlığına ikna etmeyi umuyorlar. Bizim birleşik cepheye ihtiyacımız var; çünkü işçilere bunun tersini gösterebileceğimizi umuyoruz."* (Seçme Eserler X-330)

Berlin Konferansı'ndan kısa bir süre sonra İkinci ve İkibuçukuncu Enternasyonal temsilcileri 21 Mayıs'ta III. Enternasyonal'i dışlayarak, dünya işçi konferansını toplamaya karar verdi. Bunun üzerine 23 Mayıs'ta III. Enternasyonal dokuzlar komitesinden çekildiğini açıkladı. Haziran 1922'de düzenlenen Londra konferansında II. Enternasyonal, III. Enternasyonal ile hiçbir uluslararası toplantıya katılmama kararı aldı.

III. Enternasyonal Yürütme Komitesi, işçi sınıfının açıl çıkarları çerçevesinde İkinci, İkibuçukuncu ve Amsterdam Enternasyonal'leriyle eylem birliği yapmak için birçok taviz verdi, on-

ların kabul etmeyeceği koşulları ileri sürmekten, “rencide” edici cümleler kullanmaktan azami ölçüde imtina etti. Bütün bunlar işçi sınıfı içinde oportünizmin etkisini kırmak ve sınıfın çoğunluğunu kazanmak için yapıldı, ancak sonuç değişmedi. Sonuçta işçi sınıfının çoğunluğunu temsil eden yine İkinci, İkibuçukuncu ve Amsterdam Enternasyonal’leriydi.

III. Kongre’de birleşik işçi cephesi taktikleri üzerine tezler, oy birliği ile kabul edilmiş olsa da bu, partiler içindeki kafa karışıklığını ortadan kaldırmadı. Birçok parti içinde ciddi bir sol muhalefet mevcuttu. III. Kongre sonrası KEYK, bağlı partilerle ilişkilerini bu durumu dikkate alarak sürdürdü. Partilerdeki Sol gruplarla ilişkileri mümkün olduğu kadar kopuş noktasına getirmemeye özen gösterdi.

KPD, bu dönemde de, Komünist Enternasyonal’in sorunlu partisi olmayı sürdürdü. Partide, liderliğini Ruth Fischer ve Maslow’un yürüttüğü sol kanat, birleşik işçi cephesine karşı güçlü bir direniş gösteriyordu. Lenin Ağustos 1921’de Jena’da yapılacak parti kongresinden önce yazdığı “Alman Komünistlerine Mektup”ta “Maslow’u ve birkaç arkadaşını bir iki yıllığına Sovyet Rusya’ya” gönderin, “Biz onlara faydalı işler bulurduk. Onları hazmederdik” diye yazdı.

Jena Kongresi Ağustos 1922’de yapıldı. Kongre Komintern’nin III. Kongre kararlarını onayladı ve bir birleşik cephe programı yayınlandı. Sosyal demokrat partilere sunulan program; işçi haklarının savunulması, vergi yükünün mülk sahiplerine yıkılması, eski monarşi yöneticilerinin mülklerine el konulması, işyerlerinin fabrika konseyleri tarafından kontrolü, karşı devrimci örgütlerin dağıtılması, işçi öz savunma organlarının kurulması, devlet ve ordunun gericilerden temizlenerek işçi sınıfının denetimi altına alınması vb. önlemleri içeriyordu. KPD bu istemler temelinde bir işçi hükümeti kurulmasını ve belirli koşullar altında bu hükümete katılabileceğini açıkladı. Sosyal demokrat partiler

(SDP ve USDP) bu programı komünistlerin darbeci bir hamlesi olarak niteledi ve reddetti. KPD sosyal demokrat partilerle birleşik işçi cephesi kurmak için kendini paralarken SDP tam tersine, *“işçi hareketinin birliği yalnızca komünistlere karşı çok keskin bir savaşım içinde kurulabilir ve güçlendirilebilir”* olduğunu söylüyordu. (Lenin ve Komünist Enternasyonal 137)

Kongre sonrası KPD yayın organı Rote Fahne’de yayınlanan bir yazıda şöyle deniyordu; *“İşçiler Cumhuriyeti gericiliğe karşı savunma işini üstlenme hakkı ve görevine sahiptir.”* (BD-385)

Nereden, Nereye! Düzeni yıkmaktan düzeni savunmaya keskin bir geçiş. Daha 1918 Aralığında Sosyalist Cumhuriyeti savunan, bunun için önderleri öldürülen parti, şimdi, bu kadar ayaklanma ve mücadeleden sonra düzeni savunmaya soyunuyor. Bütün bunlar partideki sol unsurların sert muhalefetiyle karşılaştı. Parti birliğinin bozulacağı endişesiyle KEYK harekete geçti. Parti içindeki Sol muhalefeti teskin etmek için Birleşik işçi cephesinin *“asla, asla, asla bizim ajitasyonumuzun bağımsızlığının önüne geçmemesi gerektiğini”* söylemek gereğini hissetti. (BD-337)

Fransız Komünist Partisi, birleşik işçi cephesi karşıtlığıyla Komintern’de sorun çıkartan partilerden bir diğerydi. III. Kongre’den sonra KEYK, Fransız partisini, Komintern’le ilişkilerdeki sorunlar, parlamento faaliyetindeki eksiklikler, sendikalardaki başarısızlıklar ve parti basınındaki disiplinsizlikleri eleştiren bir mektup yazarak uyardı. Aralık 1921’de yapılan Marsilya kongresinde KEYK’da partiyi temsil eden ve Komintern politikalarına bağlı kalan Souvarine merkez komiteye seçilemedi. Souvarine’nin seçilememesini Komintern’e karşı bir tepki olarak gören MK’nin dört üyesi bu durumu protesto ederek MK’dan ayrıldı. Bu partide bir krize yol açtı. Krizi çözmek için parti delegelerinin katılacağı özel bir konferans çağrısı yapıldı. Ocak 1922’de yapılan konferans büyük bir çoğunlukla kongrenin tavrını onayladı. Şubat 1922’de Moskova’da düzenlenen KEYK Plenumuna

katılan dört Fransız delege birleşik işçi cephesine karşı oy kullandı. Fransız partisindeki durum KEYK Haziran Plenumu'nda da görüşüldü. Görüşmede Komintern'in IV. kongresinden önce partinin yeni bir kongre yapmasına karar verildi. Kongre öncesinde KEYK partideki bölünmeyi engellemek için iki delegeyi (Manuilsky ve Humbert-Droz) Paris'e gönderdi. Komintern delegeleri taraflara bir uzlaşma önerisi sundu. Bu öneriye göre, sağ ve sol bütün parti organlarında eşit biçimde temsil edilecek, karar almada eşitlik halinde Komintern temsilcisinin oyu belirleyici olacaktı. Sağ kanat güçlü olduğu için bu öneriyi kabul etmedi. Ekim 1922'de yapılan kongrede partinin bütün organlarında sağ egemen oldu. KEYK yeniden devreye girerek bölünmeyi önledi. Halbuki çok değil iki yıl önce düzenlenen II. Kongre'de, sağ unsurlardan arınmadan komünist partisi olunamaz deniyordu. Şimdi ise sol'lar, sağlar'ın egemen olduğu partilerden ayrılmamaya "ikna" ediliyordu. Bu çelişkinin nedeni sağ'ların tersine Solların KEYK tarafından onaylanan Birleşik İşçi Cephesi'ne olan itirazlarıydı. Fransız partisine bu müdahale, KEYK'nin üye bir partiye yönelik ilk müdahalesi değildi. İlk müdahale Levi'nin KPD Merkez komitesinden ihracı sırasında gerçekleşmişti.

İtalya'da faşist hareketi 1920 Eylül fabrika işgallerinin yenilgisinin ardından büyük bir ilerleme kat etti. 1921 yılı başından itibaren İtalya'da faşist örgütler hükümet desteğiyle işçi kulüplerine komünist örgütlere ve sendikalara karşı saldırılarını yoğunlaştırdı. Devrimci işçi liderleri faşist örgütler tarafından öldürüldü. Sosyalist Parti faşist harekete karşı, onlarla uzlaşarak saldırıları engelleyebileceği varsayımıyla pasif bir çizgi izledi. Henüz çok güçsüz olan İtalya Komünist Partisi, Komünist Enternasyonal'de birleşik cepheye karşı muhalif olan partilerin başına geliyordu. Şubat 1922'de toplanan KEYK Plenumu'nda parti birleşik cepheye karşı oy kullanmıştı. KEYK, Komünist Parti'ye İtalya'da faşist saldırılar ve büyüyen yoksulluğa karşı işçi hükü-

meti sloganı altında mücadelenin sürdürülmesi çağrısını yaptı. KEYK'nin çağrısında İşçi hükümetine vurgu yapılması (bu daha önce KDP'nin açıkladığı programda yer almıştı) işçi hükümetinin KEYK tarafından da benimsendiğini gösteriyordu. Bu aynı zamanda birleşik işçi cephesi politikasında bir yeniliğin de ilk işaretiydi. Ancak KEYK çağrısı, bir yandan Sosyalist Parti'nin pasif tavrı öte yandan Komünist Partisi'nin karşı tutumu nedeniyle bir sonuç vermedi..Mussolini Ekim 1922'de iktidara geldi. Bu, hem burjuvazi hem de işçi hareketi açısından Avrupa'da yeni bir dönemin başlangıcıydı.

İngiltere'de durum daha stabildi. Büyük Britanya Komünist Partisi (CPGB) Komintern'in en küçük ve en uyumlu partilerinden biriydi. İşçi sınıfı içerisinde hemen hiç bir etkiye sahip değildi. Birleşik işçi cephesi taktiğini sorunsuz benimseyen neredeyse tek partiydi. Ayrıca İngiltere Avrupa işçi hareketi içerisinde Sovyet Rusya'ya sempatinin en güçlü olduğu ülkeydi. İngiliz işçi sendikaları ile Sovyet sendikaları ve Profintern arasında güçlü ilişkiler vardı. Komünistlerin işçi partisine katılması sorunu Komintern'in II. Kongresinde tartışıldı ve katılma yönünde bir karar alındı. Katılma kararının İşçi partisi tarafından reddedilmesi, komünist partisi içinde İşçi Partisi'ne güvensizliğin büyümesine yol açtı. Mart 1921 ara seçimlerinde, Komünist Parti'nin İşçi Partisi'nin adayı tescilli oportünisti Ramsey MacDonald'ın seçilmemesi için elinden geleni yapması ve MacDonald'ın seçimi az farkla kaybetmesi iki parti arasındaki ilişkileri daha da gerdi. Britanya Komünist Partisi (CPGB) Komintern III. Kongresinde teyit edilen İşçi Partisi'ne katılma kararı ve KEYK Ocak Plenumu'nun, seçimde İşçi Partisi'ni destekleme önerisi doğrultusunda hareket ederek, 1922 seçimlerinde güçlü olduğu bölgelerde bile adaylarını geri çekerek İşçi Partisi'ni destekledi. Ancak bu bile birleşme önerisinin İşçi Partisi tarafından reddedilmesini önleyemedi. CPGB'de, KEYK'yi rahatsız eden sorun birleşik cephe ya da Komintern ka-

rarlarına muhaliflik değildi, sorun partinin gevşekliğı ve etkisizliğıydi. Partinin bu durumdan çıkartılarak, disiplinli ve merkezi bir parti olarak yeniden örgütlenmesi Ekim 1992’de yapılan parti kongresinin ana gündemiydi. Kongre bu sorunu çözmüş görünse de bunun parti faaliyetinde herhangi bir etkisi görülmedi. İngiltere’de faaliyet daha çok Ulusal Azınlık Hareketi, Uluslararası İşçi Yardımı (MRP), İşçilerin Enternasyonalist yardımı NUWM vb. dayanışma hareketleri üzerinden yürüdü.

Amerikan Komünist Partisi ve Amerika Komünist İşçi Partisi KEYK’nin talimatıyla Mart 1921’da Kuzey Amerika Komünist Partisi adı altında birleşti. Parti’nin illegal olması birleşik işçi cephesi oluşturmaının önünde bir engel olarak görüldü ve komünist parti, daha etkin bir cephe faaliyeti yürütebilmek için, KEYK’nin onayıyla Amerikan İşçi Partisi adıyla legal bir parti kurdu. Daha sonra partinin ismi İşçilerin (Komünist) Partisi olarak değıştirdi. Ama ne yasal ne de yasal olmayan parti işçi sınıfı üzerine bir etki sağlayabilirdi. Bu örnek, bileşik cephenin taktiğinin uygulamada, komünist harekette, illegal biçimlerden uzaklaşma ve legal eğilimleri güçlenmesi biçiminde yeni bir trendin başladığını gösteriyordu.

III. Kongre ile IV. Kongre arasındaki dönemde birleşik işçi cephesi taktiğinin en başarılı olduğu ülke Çekoslovakya’ydi. Çekoslovak Komünist Partisi 170 bin üyesiyle RKP ve KDP’den sonra Komintern’in en kitlesel üçüncü partisiydi. Ülkede sosyal demokratların kısmi güçsüzlüğü ÇKP’ye sınıfla bağ kurmada daha elverişli bir ortam sağlıyordu. ÇKP bu durumdan da yararlanarak işçi sınıfı içinde önemli bir güç haline geldi.

Sendikal alandaki durum kısaca şöyleydi; Bu dönemde Profintern işçi sınıfının acil çıkarlarını savunmak için Amsterdam Enternasyonal’i ve diğer sendikalarla birçok kez ilişkiye geçtiyse de somut bir sonuç alamadı. Şubat 1922’de Norveç sendikalarının önderliğıyle iki sendika Enternasyonal’ini (Amsterdam ve Pro-

fintern) bir araya getirme girişimi de aynı akıbete uğradı. Girişim Amsterdam tarafından reddedildi. Buna rağmen Profintern 1922 yılı içinde gelişmesini sürdürdü.

Fransa'nın tek büyük sendikası CGT'nin bölünmesi, Fransa'da Profintern'in güçlenmesini sağladı. Bölünmeden sonra işçilerin çoğunluğunu bünyesinde barındıran CGTU kuruldu ve Profintern'e katıldı. Profintern'in güçlü olduğu diğer bir ülkede Çekoslovakya'ydı. Diğer ülkelerde, Profintern üyesi sendikalar küçük sendikalardı. Örneğin Almanya'da Haziran 1922'de Leipzig'de yapılan Alman sendikaları kongresine katılan 700 delegenin sadece 90'i komünistlerle birlikteydi.

IV. Kongre

Komünintern'in IV. Kongresi 5 Kasım 1922'de Petrograd'da toplandı, 9 Kasım'da Moskova'da devam ederek 5 Aralık 1922'de tamamlandı. Kongreye 58 ülkeden, 58'i komünist parti olmak üzere, 66 parti ve örgütü temsilen, 65'i iştiraki oy hakkıyla 408 delege katıldı. Lenin hastalığı nedeniyle kongre çalışmalarına katılamadı. Kongrenin açılışına bir mesaj gönderdi ve "Rus Devriminin Beş Yılı ve Dünya Devriminin Geleceği" üzerine bir konuşma yaptı. Lenin, Kongreye gönderdiği mesajında; Bütün engellemelere rağmen "Komünist Enternasyonal'in güçlendiğini", esas amacın "hala işçilerin çoğunluğunu kazanmak" olduğunu belirterek, Sovyet Rusya'nın "kapitalizmi yıkmak" için yürüttükleri çetin savaşımalarında "bütün dünya işçilerine yardım etmeyi en büyük övünç konusu" kabul ettiğini vurguladı.

KEYK raporundan sonra IV Kongre'de de, III. Kongre'deki gibi uluslararası durum, Komünist Enternasyonalin taktikleri, Rus Devriminin Beş Yılı, Komintern'in programı, Sovyet Rusya'nın ekonomik durumu, Versailles anlaşması bu anlaşmanın sonuçları, sendikalarda, kırsal alanda çalışma, Kadın Sekreterliğinin, Gençlik Enternasyonal'inin faaliyetleri, eğitim alanındaki faaliyetler,

kooperatif hareketi, tarım sorunu, Doğu sorunu, Siyahlar sorunu görüşüldü, kararlar alındı. Çeşitli partilerin durumu (Fransa, İspanya, Danimarka, Norveç, İtalya, Çekoslovakya, Yugoslavya, Mısır Sosyalist Partisi) ele alındı. Komünist Enternasyonal'in tüzüğü görüşülüp yeniden düzenlendi. Kongre alışılmış biçimde çağrı metnlerinin yayınlanmasıyla tamamlandı.

IV. Kongre'nin gündemini III. Kongre'deki gibi birleşik işçi cephesi belirledi. Bu konudaki tek yenilik bileşik cephenin bir devamı olarak ele alınan "işçi hükümeti" oldu.

Raporlarda ve tezlerde açıkça bir geri çekilişten söz edilmedi. Geri çekilişe ilgili cümleler raporların ve tezlerin içine serpiştirildi. Raporlar ve tezler üzerine yapılan konuşmalarda ise geri çekilme net olarak ifade edildi.

Lenin, Komintern'in IV. Kongresinden önce, 27 Mart 1922'de RKP(B)'in XI. Kongresinde yaptığı konuşmada Sovyet devriminde ve Komintern'deki geri çekilmeyi net bir biçimde dile getirdi. Lenin'in konuşmasında söyledikleri Sovyet devrimi ve Bolşevikler için ne ölçüde gerçekçi idiyse, Avrupa ülkeleri komünist partileri için de o ölçüde dramatikti. **"Geri çekilme, özellikle saldırmaya alışmış devrimciler için, özellikle uzun yıllar boyunca büyük başarıyla saldırmaya alışkın olduklarında, özellikle etraflarında saldırıyı başlatmaktan başka bir şey düşlemeyen başka ülkelerin devrimcileri olduğunda çok zor bir iştir. Hatta bunlardan bazıları geri çekildiğimizi gördüklerinde, Komünist Enternasyonal Genişletilmiş Yürütmesi'nin son toplantısında olduğu gibi uygunsuz ve çocukça bir biçimde gözyaşlarına boğuldular. Bazı yoldaşlar en iyi komünist duygular ve eğilimler içinde gözyaşlarını tutamadılar, çünkü iyi Rus komünistleri, düşünebiliyor musunuz, geri çekiliyorlardı. ... Her halükârda bizim duygusallıklarla yitirecek zamanımız yok. Bizim için, tam da uzun yıllar boyunca böyle başarıyla saldırdığımız ve olağanüstü zaferler kazandı-**

ğımız için (hem de bütün bunlar inanılmaz ölçüde yıkılmış ve maddi önkoşullardan yoksun kılınmış bir ülkede!), çok fazla şey elde ettiğimiz için bu ileri hareketi pekiştirmek üzere geri çekilmenin kesinlikle zorunlu olduğu açıktı. Bir baskınla ele geçirdiğimiz tüm bu mevzileri koruyamazdık, öte yandan ise yalnızca, işçilerin ve köylülerin coşku dalgasıyla desteklendiğimiz bir baskınla öyle çok şey elde etmiştik, öyle çok alanımız vardı ki, esas ve temel olanı bir nebze bile yitirmeden çok daha fazla geriye çekilebilirdik, bugün de çekilebiliriz. Aralarında “İşçi Muhalefeti’ninkinin de bulunduğu panik sesleri (ki “İşçi Muhalefeti’nin büyük zararı buradadır) saflarımızda kayıplara, disiplinin gevşemesine ve düzenli geri çekilmenin bozulmasına yol açmasına rağmen, yine de geri çekilme genelde düzenli gerçekleşmişti. Geri çekilmeye en tehlikeli şey paniktir. Bütün ordu (mecazi anlamda söz ediyorum) geri çekiliyorsa, herkes sanki ileri yürüyüş içindeymiş gibi bir hava olamaz. O anda adım başında belli ölçüde bezgin bir hava görülecektir. Hatta Moskova’da açlık ve soğğun hüküm sürdüğünü; “eskiden temiz ve güzelken şimdi ticaret ve spekülasyon” olduğunu yazan şairlerimiz bile oldu. Bu türden bir dizi şairane yapıta sahibiz.” (Lenin seçme Eserler Cilt IX -372)

IV. Kongre’de, II. hatta III. Kongre’deki güven ve coşku yoktu. Bu karamsarlık Zinoviyev’in açış konuşmasına da yansdı; “*Komünist Enternasyonalin, kelimenin tarihsel anlamıyla zaferinin garanti altına alınmış olduğunu söylemeye gerek yok. Savaşçı örgütümüz, tıpkı Paris communardlarına ve Birinci Enternasyonal’e olduğu gibi, gericilik ateşiyle yeryüzün-den silinecek bile olsa, Komünist Enternasyonal yeniden doğacak ve en sonunda proletaryayı zafere götürecektir. Ama biz şimdi, Komünist Enternasyonal in bu-günkü halinin, bizim kendi savaşçılar neslimizin, Komünist Enternasyonalin üstlendiği tarihsel misyonu yerine getirmeyi başarıp başaramayacağıyla ilgileniyoruz... Hiç abartma-*

dan. Komünist Enternasyonalin en zor zamanlarını atlatmış olduğunu ve dünya gericiliğinin saldırılarından korkmasına gerek kalmayacak öl-çüde güçlenmiş olduğunu söyleyebiliriz” (Bolşevik Devrimi III-.441)

IV Kongrede geri çekilmeyle ilgili en açık konuşan Radek oldu. Radek konuşmasında durumu şöyle özetledi; *“İçinde yaşadığımız zamanın öyle bir özelliği var ki, dünya sermayesinin krizi atlatılmamış olmasına rağmen, iktidar sorunu hala bütün sorunların merkezi olmasına rağmen, büyük proletarya kitleleri öngörülebilir bir zaman içinde iktidarı ele geçirme yeteneklerine olan inançlarını kaybettiler. Savunmaya çekildiler. ... Eğer durum buysa... Eğer işçi sınıfının büyük çoğunluğunu kendini iktidarsız görüyorsa, o zaman dolaysız bir görev olarak iktidarı ele geçirmek gündemde değil demektir.” (age.-412)*

Tezlerde birleşik cephe taktiğiyle ilgili tek değişiklik aşağıdan cephe kavramının kullanılmaya başlaması oldu. Bu değişime yol açan esas etken komünistlerin bütün çağrılarının II.İkibuçukuncu ve Amsterdam Enternasyonal’i tarafından tam bir kesinlikle reddedilmesiydi.

Bu durum IV Kongre’de yeni bir tartışmayı, yukarıdan ve aşağıdan cephe tartışmasını gündeme getirdi. Bu tartışma partilerde yeni bir bölünmenin fitilini ateşledi. Başını Alman Komünist Partisi’nin çektiği Sol’lar birleşik işçi cephesinin sosyal demokrat partilerle yapılacak görüşmeler ve anlaşmalarla değil, ancak aşağıdan, yani sosyal demokrat ve partisiz işçiler arasında yapılacak çalışmalarla kurulabileceğini savundu. Kongre’den sonra da seksiyonlarda bölünmelere yol açan bu tartışma, orta bir yol bulunarak geçici de olsa yatıştırıldı.

Kongre’de Birleşik İşçi Cephesi’nin esas amacı, *“işçi kitlelerini ajitasyon ve örgütlenme yoluyla birleştirmektir. Birleşik cephenin gerçek başarısı, “aşağıdan”, tabanındaki işçi kitlelerinin tabandan gelen bir harekete dayanmasına bağlıdır. Yine*

de yapılan görüşmelerin seyrinden her zaman haberdar etmek koşuluyla, komünistlerin düşman işçi partilerinin liderleriyle görüşmeyi geri çevirmemesi gereken durumlar vardır. Bu liderlerle yapılan görüşmelerde, komünist partinin bağımsızlığı ve ajitasyonu kısıtlanmamalıdır.” olarak yeniden formüle edildi. (Lenin Döneminde Komünist Enternasyonal II-305)

Sermayenin işçi sınıfına karşı saldırılarının arttığına belirtildiği bölümde;“Kapitalizmin savaş nedeniyle zayıflamış olduğu bir anda, Rusya dışında hiçbir yerde, proletarya, ona önemli bir darbe vuramadı. Bu yüzden burjuvazi, sosyal demokratların yardımıyla militan işçi hareketini yenilgiye uğratabildi, siyasal ve ekonomik iktidarını yeniden kurdu ve proletaryaya karşı yeni bir saldırı başlattı” dendiikten sonra faşizmin, bu saldırıların genelleşmiş hali, “burjuvazinin elindeki son kozu” olduğu, faşizmin “aynı zamanda doğrudan doğruya burjuva demokrasisinin temellerine karşı işlediği” belirtildi.(age. 299- 301) İtalyan sorunu üzerinde tartışmalar da ise, “faşizm bir macera politikası”,“tumturaklı, ama belirli bir programdan ve belirli ideallerden, sıkı ve birleşik bir sınıf temelinden yoksun” olduğu vurgulandı. (age. 445)

Bu belirlemelerle Faşizm sorunu da Komintern’in gündemine girmiş oldu. IV Kongre’deki, Faşizmin sıkı bir sınıf temelinden yoksun olduğu, burjuva demokrasisini de tehdit ettiği biçimindeki tespitler Komintern’in sonraki Kongre ve toplantılarında burjuvazinin faşist olmayan kesimi ile ittifak ve faşizme karşı burjuva demokrasisinin savunulması taktiklerinin de ilk öncülleri oldu.

Lenin, hastalığı nedeniyle çalışmalarına katılamadığı IV. Kongredeki tek konuşmasını “Rus Devriminin Beş Yılı ve Dünya Devrimin Perspektifleri” başlığı altında yaptı. Lenin, zar zor bitirdiği konuşmasında NEP’in zorunluluğu ve gerekliliği üzerinde durdu. Konuşmasında dünya devrimiyle ilgili olarak şunları söyledi; “1921 yılında, III. Kongre’de, komünist partilerin örgütsel inşası ve çalışma yöntemleriyle, çalışmalarının içeriği üzerine bir

karar kabul ettik. Karar mükemmel, fakat neredeyse baştan sona Rus işi, yani her şey Rus koşullarından alınmıştır. Bu onun iyi yanıdır, ama aynı zamanda kötü yanıdır. Şu yüzden kötü, çünkü bunu neredeyse hiçbir yabancının (Lenin yabancı vurgusuyla diğer komünist partilerini kastediyor – y) baştan sona okumayacağından eminim ... Birincisi, fazla uzun, 50 ya da daha fazla madde içeriyor. Yabancılar bu tür şeyleri genellikle okumazlar. İkincisi, okusalar bile, yabancılardan kimse bir şey anlamayacaktır, çünkü fazla Rus işi. Rusça yazıldığı için değil, ... tamamen Rus ruhuyla dolu olduğu için. Ve üçüncüsü, bu kararı istisnai olarak herhangi bir yabancı anlarsa bile uygulayamayacaktır. Hepimiz için, Ruslar gibi yabancı yoldaşlar için de en önemli şey, beş yıl Rus Devrimi'nin ardından öğrenmek zorunda olduğumuzdur. Öğrenme olanağını ancak şimdi elde ettik. ... Kapitalist devletlerin bize bu rahat öğrenme olanağını ne kadar süreyle tanıyacıklarını bilmiyorum. Fakat mücadeleden, savaştan özgür geçen her anı öğrenmek, hem de temelden öğrenmek için kullanmalıyız.” (Seçme Eserler-X -364)

Lenin'in Kongreye katılan komünist partisi temsilcileri hakkında söylediği bu sözler hiçbir tepkiyle karşılanmadı. Lenin'in sözlerini teyit eden bu sessizlik, komünist hareketin durumunu da ortaya koymaktaydı.

IV. kongrede ele alınan bir diğer gündem maddesi ise, Komintern'in programının tartışılmasıydı. Komintern'in Haziran 1922'deki genişletilmiş İkinci Plenumunda program taslağının hazırlanmasıyla ilgili olarak içinde Lenin, Buharin, Kuusinen, Zetkin, Cachin (Fransa), Smeral (Çekoslovakya) Bela Kun (Macar), Kabakçiyev (Bulgar), Katayama (Japon) yer aldığı 33 kişilik bir komisyon kuruldu. Sorun komisyon toplantıları ve parti basınlarında tartışıldı. Tartışmalarda iki eğilim öne çıktı. Birinci eğilim, programın; kapitalist ülkelerdeki sınıf mücadelesinin genel strateji ve taktiğini belirlemesi gerektiği, “geçişsel” (kısmi) ön-

lemelerin ise, her ülkede o ülkenin somut koşullarına göre partiler tarafından belirlenmesi gerektiğini, ikinci eğilim ise, programın sadece genel ilkeleri değil, farklı ülkelerde mücadelenin somut pratik yöntemlerini ve kitleleri harekete geçirecek geçiş taleplerini (acil önlemler) kapsaması gerektiğini savundu.

Kongrede ağırlıklı olarak Buharin'in hazırladığı taslak görüşüldü. Buharin tarafından hazırlanan program taslağı, emperyalist-kapitalist toplum, emeğin kurtuluşu ve komünist toplum, kapitalizmin yıkılışı, proletarya diktatörlüğü ve komünizme geçiş olmak üzere dört ana bölümden oluşuyordu ve geçiş taleplerini içermiyordu. Bu taslak kongrede özellikle Alman ve Bulgaristan delegeleri tarafından eleştirildi.

RKP delegasyonu Buharin'in sunduğu taslağı ele alarak görüştü. Görüşme sonunda geçiş taleplerinin her partinin kendi programında yer alması, geçiş talepleriyle sosyalizm hedefi arasındaki bağın Komintern programı önsözünde kuramsal olarak işlenmesi kararına varıldı. Lenin Kongreye sunduğu raporda, tartışmaların bir sonuca ulaşamayacağını görerek, program üzerine genel bir tartışma ile yetinilmesini ve programın kabul edilmesinin bir sonraki kongreye bırakılmasını önerdi.

Kongre programa ilişkin bir dizi karar alarak program tartışmasını bir sonraki kongreye bıraktı. Alınan kararlarda, bütün taslak programların yayınlanmak üzere KEYK'ya sunulması, henüz bir programa sahip olmayan seksiyonların programlarını V. Kongreden en az üç ay önce KEYK'ya sunmaları, seksiyonların programlarında "geçişsel" (kısmi) istemler için savaşımın yer alması, Komintern programında geçişsel istemlerin devrimci görevlerin üstünü örtmeyecek biçimde, kuramsal olarak yer alması, seksiyon programlarında kısmi istemlerin yer almasının oportünizm olarak nitelendirilmesinin reddedilmesi ve ülkelerin farklı ekonomik ve politik yapılarına bağlı olarak "geçişsel" istemlerin temel tarihsel tiplerini belirlemesi vurgulandı.

Buharin Kongrede programla ilgili olarak söz aldı. Konuşmasında, programdan çok başka konulara değindi. Konuşmasında *“proleter devletlerinin bir bütün olarak, proletaryanın stratejisine uygun olarak, burjuva devletleriyle askeri bloklar oluşturup oluşturmayacağı”* gibi ilginç bir soruyu sorup şöyle yanıtladı; *“Ben, bizim yabancı bir burjuvaziyle, bu burjuva devleti sayesinde bir başka burjuvaziye devirebilmek için bir ittifak kurulabilecek kadar güçlendiğimizi iddia ediyorum... Bir burjuva devletiyle askeri bir ittifak kurulduğu varsayıldığında, her iki ülkedeki yoldaşların görevi, iki müttefikin zaferlerine katkıda bulunmaktan ibarettir.”* (Bolşevik Devrimi III-415)

Buharin’in Dördüncü Kongre’de söyleyip yanıtladığı bu sözlerin bir fantezi olmadığı, II. Paylaşım Savaşında kanıtlandı. Avrupa’nın istisnasız bütün komünist partileri kendi burjuvaları yanında saf tuttular. Bu tutumlarını Sovyetler Birliğinin savunulmasıyla süslediler. Stalin Komintern’i lağv etme gerekçesini de ABD, İngiltere ve Fransa ile kurulan faşizm karşıtı ittifaka bağladı.

Kongre’de merkezi Berlin’de olan Uluslararası Komünist Kadınlar Sekreterliği ve Komünist Gençlik Enternasyonal’inin çalışmaları ele alındı. Komünistlerin eğitimi ve Kırdaki Örgütlenme ve Tarım Sorunları üzerine tezler görüşüldü. 27 Kasım-2 Aralık tarihleri arasında Moskova’da yapılan Profintern Kongresi’nde alınan kararlar onaylandı. Bu kararlarda sendikal birliğin korunmasına özel bir önem atfedildi. Komünistlerin reformist sendikalarından ayrılmasının yanlışlığına değinilerek, iki ve daha fazla sendika federasyonunun olduğu ülkelerde (İspanya, Fransa, Çekoslovakya vb.), komünistlerin sendikaların birleşmesini sağlamak için savaş vermeleri gerektiği vurgulandı. Ayrıca komünist partiler ve devrimci tutuklulara maddi manevi ve moral yardım için Uluslararası Kızıl Yardım Örgütü MOPR’un kurulmasına karar verildi.

IV. Kongrede daha da netleşen dünya devrimindeki geri çekilme dünya işçi sınıfının önceliklerinin de değişmesine yol açtı. O güne kadar taktiğe yön veren dünya devrimi iken bu durum değişti ve Sovyet Rusya'nın korunması öne çıktı. Bu değişim IV. Kongre belgelerinde Sovyet Rusya'nın her koşulda savunulması olarak somutlandı. Kongre Rus devrimi üzerine başlıklı kararda, Sovyet Rusya'nın Devrim sırasında ve sonrasında karşılaştığı zorluklara ve emperyalist ablukaya değinildi. *"Sovyet Rusya'nın politikalarının komünist düzenin yaratılmasının ve geliştirilmesinin ana ön koşulunu güvenceye aldığı"* kaydedildi. RKP(B)'nin "devlet iktidarını ele geçirmek ve korumak için verdiği başarılı mücadeledeki belirleyici rolü övüldü. Sovyet Rusya'nın ekonomisi ve siyasetinin yeniden inşası için NEP uygulamasına geçişin, "bir yandan Rusya'da var olan özgül nesnel ve öznel tarihsel koşulların, diğer yandan dünya devriminin gelişim hızının yavaşlığının ve Sovyet Cumhuriyetinin kapitalist devletlerin ortasında tecrit olma durumunun bir sonucu" olduğu vurgulandı. Devamında dünya işçileri, dünya devriminin kalesi olan Sovyet Rusya'yı desteklemeye çağrıldı; *"Dördüncü Dünya Kongresi bütün ülkelerdeki proleterlere, devrimin hiçbir zaman tek bir ülkenin sınırları içerisinde zaferle ulaşamayacağını hatırlatır; o yalnızca uluslararası biçimde, dünya devrimine gelişerek zafer ulaşabilir. Devrimin kazanımları adına Sovyet Rusya'nın var olma mücadelesi, tüm dünyanın ezilen ve sömürülen proleterlerinin esaret zincirlerinden kurtuluşu için verilen bir mücadeledir, Rus proleterleri devrimin öncü savaşıları olarak dünya proletaryasına karşı görevlerini yerine getirdiler. Şimdi görevini yerine getirmesi sırası dünya proletaryasındadır. Her ülkede işçiler, mülksüzleştirilmiş ve köleleştirilmiş olanlar, aktif bir şekilde, Sovyet Rusya ile manevi, ekonomik ve siyasal dayanışma göstermelidir."* ... *Sovyet Rusya'yı güçlendirecek olan her şey dünya burjuvazisinin zayıflatacaktır."* (Lenin döneminde Komünist Enternasyonal,

Cilt II. 389-390)

Lenin, Nisan 1917’de kaleme aldığı “Devrimimizde Proletaryanın Görevleri” başlıklı yazısında Proletarya enternasyonalizmiyle ilgili olarak “*Sadece bir tek enternasyonalizm vardır; kendi ülkesinde devrimci hareketi ve devrimci mücadeleyi geliştirmede özverili çalışma, istisnasız tüm ülkelerde aynı böyle bir mücadeleyi, aynı böyle bir çizgiyi (propaganda yoluyla, manevi ve maddi yardım yoluyla) desteklemek.*” diye yazmıştı. Aradan geçen beş yılın ardından, dünya devriminin gerilemesiyle bu ilişki bir anlamda tersine döndü, Sovyet devrimini desteklemek proletarya enternasyonalizminin neredeyse tek ölçüsü haline geldi. Başka bir deyişle diğer ülke partileri için Sovyet Rusya’yı desteklemek devrimci olmanın neredeyse tek kriteri oldu. Sovyetleri destekleme belgisi, Komünist partilerin devrimci görevlerini savsaklamanın/vazgeçmenin gerekçesi haline getirildi. Dünya devriminin bir ikinci dalgası geciktikçe bu durum daha bir kemikleşti, komünist partilerin görevleri dengesinde tersine bir dönüş yaşandı, başlangıçta Sovyet dış politikası bir dünya devrimi çerçevesine oturtulmuşken, bu kez Komintern’in politikası Sovyet dış politika gereklerinin önceliklerine oturtuldu. Böyle olunca da kapitalizmin yasadığı bütün krizler ve savaşlara, bunların işçi sınıfı üzerindeki devrimcileştirici etkisine rağmen dünya devriminin gelen dalgaları komünist partilerin bariyerinde sönümlendi.

IV Kongre ve İşçi Hükümeti

IV Kongre’nin gündeminin en önemli maddelerinden bir şüphesiz ki, “işçi hükümeti sorunuydu. Bu sorun tıpkı birleşik işçi cephesi gibi KPD deneyiminin Komintern’e taşınmasıydı. KPD Ağustos 1921’de Jena kongresinde işçi sınıfının acil istemleri temelinde bir işçi hükümeti kurulmasını ve belirli koşullar altında bu hükümete katılınabileceğini açıkladı. IV Kongre’de “işçi hükümeti”nin birleşik işçi cephesi taktiğinin mantıklı bir devamı ol-

duğu belirtilerek ayrıntılı açıklamalar yapıldı. Şöyle ki; “Güncel Politik bir slogan olarak işçi hükümeti, burjuva toplumun konumunun özellikle istikrarsız olduğu ve işçi partililer ile burjuvazi arasındaki güçler dengesinin hükümet sorununu acil çözüm gerektiren pratik bir sorun olarak gündeme getirdiği ülkelerde en büyük öneme sahiptir. Bu ülkelerde işçi hükümeti sloganı, tamamıyla birleşik cephe taktiğinden kaçınılmaz olarak çıkar.”

Bu açıklamadan işçi hükümetinin kapitalizmin istikrarsız olduğu ülkelerde, hükümet sorununun bir çözümü olarak gündeme getirildiği anlaşıyor. Bu bizi kapitalizmin istikrarsız olduğu bir ülkede devrimci partinin taktiğinin ne olması gerektiği sorusuyla karşı karşıya getirir. Devrimin çıkarı kapitalizmin istikrarsızlığının giderilmesinde değil büyütülmesindedir. Bu durumda devrimci taktik var olan istikrarsızlığı büyütme, devrimci mücadeleyi yükseltmektir. IV Kongre ise bu soruyu, var olan istikrarsızlıktan yararlanarak işçi hükümeti kurmak olarak cevaplıyor. Devlet iktidarının burjuvazinin elinde olduğu koşullarda kurulacak işçi hükümetinin kapitalizmin istikrarına mı, istikrarsızlığına mı katkıda bulunacağı sorusu ise açıkta kalıyor.

Sonraki paragraflar bunu daha da netleştiriyor; “*Komünistler bu açık ya da örtülü burjuva-sosyal demokrat koalisyona, burjuva iktidara karşı ve onun nihai yıkımı için mücadele etmek amacıyla, ekonomik ve politik alanda tüm işçilerin birleşik cephesi ve tüm işçi partilerinin koalisyonuyla karşılık verirler. Burjuvaziye karşı tüm işçilerin birleşik mücadelesinin sonucunda tüm devlet aygıtının yönetimi işçi hükümetinin eline geçmelidir; böylece işçi sınıfının iktidardaki konumu güçlendirilmelidir.*

İşçi hükümetinin en temel görevleri, proletaryayı silahlandırmak, burjuva karşı devrimci örgütleri silahsızlandırmak, üretimin kontrolünü sağlamak, verginin asıl yükünü mülk sahibi sınıfların üzerine kaydırmak ve karşı devrimci burjuvazinin direncini kırmak olmalıdır.

Böyle bir hükümet, ancak kitlelerin mücadelesinden doğmuşsa ve en alt tabakadaki işçilerin ezilen kesimlerinin oluşturduğu mücadelecı işçi örgütleri tarafından desteklenirse mümkündür. Bununla birlikte, parlamenter güçlerin yan yana gelmesiyle gerçekleşen bir işçi hükümeti bile, yani, tamamen parlamenter kökenli bir hükümet bile, devrimci İşçi hareketi dalgasının yükselmesine neden olabilir. ... Proletaryanın böyle bir işçi hükümeti oluşturmak için girişimi, daha ilk günden itibaren burjuvazinin son derece güçlü bir direnişle karşılaşacaktır. Bu yüzden işçi hükümeti sloganı proleterleri bir araya getirme ve devrimci mücadelenin önünü açma potansiyeline sahiptir.”

“Bu koşullarda komünistler, komünist olmayan işçi partileriyle ve işçi örgütleriyle birlikte bir işçi hükümeti oluşturmaya hazır olduklarını açıklamalıdır.”(Lenin Döneminde Komünist Enternasyonal II-306)

Demek ki, IV Kongreye göre komünistler işçi partileriyle birlikte burjuva- sosyal demokrat partilerin koalisyonuna karşı tüm işçi partilerinin koalisyonu ile cevap verecekler. Güzel! Komünistlerin koalisyon kuracakları bu işçi partileri kimlerdir? Örneğin işçi hükümetinin çıkış kaynağı olan Almanya’yı ele alalım. (Avrupa’nın diğer ülkelerindeki durum da Almanya’nın aynısıydı, her ülkede işçi hareketinde, şoven ve merkez eğilimli sosyal demokrat partiler egemendi.) Almanya’da komünist partisi dışında işçi hareketinde etkili olan diğer partiler; SDP, USPD (USPD, IV kongreden önce SDP’ye katıldı.) ve KAPD dir. KPD işçi hükümeti kurma çağrısını isim belirterek doğrudan bu partilere yaptığını da biliyoruz. Komintern’in IV. Kongresine göre bu partiler burjuva partilerle koalisyon yaparken burjuva, hain, düşman (bu kavramlar bizzat IV kongre belgelerinde yer alıyor) oluyorlar, komünistlerle yaparlarsa işçi partisi oluyorlar, mantık budur.

Görevlerinin açıklandığı bölümde, işçi hükümetinin burjuva düzen sınırları içinde bir hükümet değişimi olduğu açıkça görü-

lüyor. İşçi hükümetinin parlamenter etkinliğe bağlı olarak kurulabileceği açıklaması da bunu doğruluyor. Görevler bölümünde proletaryayı silahlandırmaktan ve burjuva karşı devrimci örgütleri silahsızlandırmaktan söz ediliyor. Bunların burjuva egemenliği altında yapılabilirliğini kabul etsek bile, ortada dev bir sorun duruyor. Burjuva devlet aygıtının temel kurumları olan ordu ve polis, varlıklarını korudukları bir yerde burjuva karşı devrimci güçlerin silahsızlandırılması komik duruyor. Burjuvazinin en örgütlü karşı devrimci gücü olan ordu ve polis kurum olarak varlığını koruduğu koşullarda ileri sürülen en radikal önlemlerin bile işçi sınıfını aldatma dışında, hiçbir pratik değeri olamaz.

İşçi hükümeti adı altında ileri sürülenler, Marksist devlet teorisinin ve proletarya diktatörlüğünün ancak burjuva devletin iç savaş yoluyla parçalanarak kurulabileceğinin reddi, II. Enternasyonal oportünizmine, parlamentarizme bir dönüştür. İşçi hükümetinin proletaryanın mücadelesinin önünü açma potansiyeline sahip olduğu tezi ise aşamalı devrim teorisinin yeniden diriltilesidir. Metnin arasına sıkıştırılan kapitalizmin nihai yıkımı, iç savaş, işçi sınıfının silahlandırılması, her işçi hükümetinin proletaryanın devrimci iktidarı olmadığı, proletarya diktatörlüğü vb. kavram ve cümleler sadece bu oportünizmi örtmenin incir yapılarıdır.

IV. Kongre sonrası birleşik işçi cephesi gibi işçi hükümeti de bir değişikliğe uğradı. Birleşik işçi cephesi sınıfsal niteliğinden arındırılarak Birleşik Halk Cephesi'ne dönüşürken işçi hükümeti de Halk Cephesi Hükümeti'ne dönüştü. Bu dönüşümle 1930'lu yıllarda Avrupa'da egemen bir eğilim haline gelen Avrupa komünizminin temelleri atıldı.

IV. Kongre, işçi hükümetleriyle ilgili bir liste oluşturarak, komünistlerin bunların hangilerine katılıp hangilerine katılamayacaklarını da belirledi. Bu listede; liberal (Avusturya), Sosyal Demokrat (Almanya), İşçi köylü (Balkanlar, Çekoslovakya, Po-

lonya), komünistlerin içinde yer aldığı ve saf biçimiyle komünist olmak üzere beş işçi hükümet tipi belirlendi. Bunların ilk ikisi desteklenemez, üçüncü ve dördüncü katılabilir hükümetler olarak ilan edildi.

IV. Kongrede oy birliğiyle kabul edilen işçi hükümeti kararına karşı Sol'ların cılız karşı çıkışı dışında hiçbir eleştiri olmadı. İlginç olan RKP içinde her koşulda dünya devrimini savunanların, Zinovyev, Buharin ve Troçki'nin bu konuda sessiz kalmasıydı.

Lenin'in, hastalığı nedeniyle bir konuşma yapmanın dışında kongre çalışmalarına aktif olarak katılmadığını biliyoruz. III. Kongrede kabul edilen birleşik işçi cephesini net bir biçimde desteklediğini de biliyoruz. IV. Kongrede kabul edilen işçi hükümetiyle ilgili karar hakkında bilgisi olup olmadığı, Kongre sonrasında bu konuda fikrini belirtip belirtmediğine dair elimizde bir veri yok. En azından araştırmalarımızda böyle bir veriye rastlamadık. Ama Lenin'inin IV. Kongre öncesinde, hem Kornilov darbesi hem de Almanya'da Kapp darbesi sonrasında gündeme gelen işçi hükümeti konusunda ne dediğini biliyoruz.

Kornilov darbesi konusuna daha önce değinilmişti. Özetle, Kornilov darbesinin bastırılmasından sonra Menşevikler ve Sosyal Devrimcilerin çoğunlukta olduğu İşçi, Asker ve Köylü Sovyetlerinin Bolşevikler, Menşevikler ve Sosyal Devrimciler'in yer alacağı bir hükümet kurulması önerisine, Bolşevikler böyle bir hükümete katılmayacaklarını, ancak kurulması halinde, Sovyetlere karşı sorumlu olma ve Bolşevikler için tam görüş özgürlüğü şartıyla destekleyebileceklerini, belirttiler. Ama Bolşeviklerin bu önerisi Menşevik ve Sosyal Devrimciler tarafından önce Lenin'in böyle bir hükümette yer alamayacağı koşulu ile, ardından da tümünden reddedildi.

Lenin'nin Kapp darbesi sonrasında gündeme gelen işçi hükümeti, konusunda söyledikleri ise, son derece nettir. Lenin'in Sol Radikalizm: Komünizmin Bir Çocukluk Hastalığı broşürüne

yazdığı “Almanya’da Komünistler ve Bağımsızlar” isimli ek, Komintern IV. Kongresinde işçi hükümetiyle ilgili ileri sürülen bir çok gerekçeye (sosyal demokrat partilerin işçi partisi olarak kabul edilmesi, işçi hükümetinin proletarya diktatörlüğüne geçişte olumlu olanaklar yaratacağı vb.) cevap oluşturuyor.

Lenin, KPD’nin yayın organı Rote Fahne’nin 26 Mart 1920 tarihli sayısında Kapp-Lüttwitz askeri “darbesi” ve “sosyalist hükümet” üzerine çıkan bildirisine değinerek;

“Başlıca hareket noktaları bakımından ve vardığı pratik sonuçlar bakımından bu bildiri kesin olarak doğrudur. Başlıca hareket noktalarını şöyle özetleyebiliriz: “Şehir işçi-lerinin çoğunluğu” bağımsızlarla birlik olduklarına göre, şu anda [sayfa 119] Almanya’da, proletarya diktatörlüğünün “nesnel (objektif) temeli” yoktur. Sonuç: “Kapitalist burjuva partiler iktidardan uzak tutularak”, sosyalist hükümete karşı “yasalar gereğince muhalefet” vaadi (yani “zora başvurarak” hükümeti “devirme” hazırlıklarından vazgeçilmesi).

Hiç şüphe yok ki, bu taktik, özünde doğru bir taktiktir. Ama bu, açıklamanın ayrıntılarındaki yanlışlıklar; üzerinde durmazsak böyledir, bununla birlikte bir sosyal-hainler hükümetinin (Komünist Partisinin resmi bir bildirisinde) “sosyalist” diye adlandırılmasını ve üstelik Scheidemann’ların (SDP-yöneticisi-y) ve Kautsky-Crispien’lerin(USPD yöneticileri -y) partileri küçük-burjuva demokrat partiler olduklarına göre, bu bildiride “kapitalist burjuva partilerin” ikti-dardan uzak tutulmalarından söz edilmeyeceği olgusunu sessizlikle geçiştiremeyiz. Ve bildirinin dördüncü paragrafında yazılanlar da, kesin olarak yersiz ve yanlıştır. Bil-diride şöyle deniyor:

“... Siyasi özgürlüğün sınırsız olarak kullanılabileceği ve burjuva demokrasisinin sermayenin diktatörlüğü olarak etkide bulunamayacağı bir durum, proletarya diktatörlüğünün gelişmesi bakımından... proleter yığınların komünizme kazanılması baki-

mundan büyük önem taşır.”

Böyle bir şey olanaksızdır. Küçük-burjuva önderler, Alman Henderson'lar (Scheidemann'lar) ve Alman Snowden'ler (Crispien'ler), burjuva demokrasisi sınırları dışına çıkmazlar ve çıkmazlar, ve burjuva demokrasisi de sermayenin diktatörlüğünden başka bir şey olamaz.

Komünist Partisi Merkez Komitesi tarafından doğru olarak izlenen pratik sonuçlar bakımından, böyle ilke bakımından yanlış ve siyasi bakımdan da zararlı şeyleri yazmamak gerekirdi. Parlamenter adaba uyararak terbiyeli davranmak için) şunu söylemek yeterdi: Şehir işçilerinin çoğunluğu bağımsızların (USPD kastediliyor-y) arkasından gittikleri sürece, biz komünistler, bu işçilerin “kendi” hükümetlerini tecrübeden geçirerek [sayfa 120] son küçük-burjuva demokratik (yani “kapitalist burjuva”) hayallerinden kendilerini kurtarmalarına engel olamayız. Gerçekten gerekli ve zorunlu olan ve şehir işçilerinin çoğunluğunun güvendikleri bir hükümeti zora başvurarak devirme yolunda çabalarından vazgeçilmesinden ibaret bulunan bir uzlaşmayı haklı göstermek için bundan fazlasının gereği yoktur. Ama yığınların içinde her günkü propagandada elbette ki, resmi parlamenter nezaket sınırları içine kendini hapsetmenin gereği yoktur ve yığınlara tabii şu da söylenebilir: Bırakalım, şu aşağılık Scheidemann ve şu dar kafalı küçük-burjuva Kautsky ile Crispian, hem kendi kendilerini, hem de işçileri ne kadar aldattıklarını hareketleriyle tanıtsınlar; onların “saf” hükümeti, sosyalizmin Augias ahırlarını sosyal-demokrasicilikten ve öteki sosyal-ihanet biçimlerinden, herkesten daha iyi temizleyecektir.

Almanya Bağımsız Sosyal-Demokrat Partisi'nin bugünkü liderlerinin gerçek kimliği (bütün etkilerini yitirdikleri iddiasının gerçeklere uymadığı ve eylemde proletarya için, kendilerine komünist adı takmış olan ve proletarya iktidarını “desteklemeye” söz vermiş bulunan Macar sosyal-demokratlarından bile daha

tehlikeli olan) bu liderlerin ne oldukları Almanya Kornilov'unun serüveni sırasında, yani Kapp ve Lüttwitz darbesi sırasında bir kere daha belli olmuştur.” Lenin devamla, Karl Kautsky ve Arthur Crispian'i kastederek “Bu baylar, devrimci gibi düşünüyüp muhakeme yürütemiyorlar. Bunlar, Sovyet iktidarı ve proletarya diktatörlüğü iktidarından yana olduklarını ilan ettikleri takdirde, proletarya için bin defa daha tehlikeli olacak olan, durmadan ağlayan küçük-burjuva demokratlardır, çünkü, pratikte, proletaryaya yardımda bulunduklarına “bütün özdenlikleriyle” inanarak her zor ve tehlikeli anda bir ihanette bulunmaktan geri kalmayacaklardır. İhanet ve korkaklıkları yüzünden, Macaristan'da Sovyet iktidarının durumunun umutsuz olduğu kanısına vararak kapitalistlerin ajanları ve Antantın cellatları karşısında ağlamaya başladıkları zaman, kendilerini komünist diye vaftiz etmiş olan Macar sosyal-demokratları da, proletaryaya “yardım ettiklerini” sanıyorlardı.” (Lenin Sol Komünizm -ek)

Lenin'den aktardığımız bu uzun alıntı, işçi hükümeti konusunda başka herhangi bir yoruma ihtiyaç duyulmayacak kadar açıklayıcıdır.

Komintern'in Yeniden Örgütlenmesi

IV. Kongre'de daha sıkı disiplinli, daha merkezi, daha güçlü bir Komintern için tüzükte bir dizi değişiklik yapıldı. Tüzükte yapılan değişikliklerle her yıl yapılması öngörülen kongrelerin tarihi ve delege sayılarının genişletilmiş yürütme toplantılarında belirlenmesi kararlaştırıldı. IV Kongre'ye kadar partilerin KEYK üyeleri partiler tarafından atanıyordu, bu değiştirildi, KEYK'nin 25 asıl ve 10 yedek üyesinin bundan böyle Komintern Kongresi tarafından seçilmesine, en az 15 KEYK üyesinin Moskova'da ikamet etmesine karar verildi.

KEYK'nin 25 asıl üyesi, Profintern ve Gençlik Enternasyonal temsilcileri, Almanya, Fransa, Rusya, Çekoslovakya ve İtal-

ya partilerinden üçer, İngiltere, Polonya, Amerika, Bulgaristan, Norveç'ten ikişer ve oy hakkı olan öteki seksiyonlardan birer temsilciden oluşan genişletilmiş (Plenum) yürütme oluşturuldu. Genişletilmiş yürütmenin her dört ayda bir toplanması, kararlaştırıldı. Dokuz-onbir kişiden oluşan ve kendine bağlı şubeleri olan (Doğu şubesi, örgütlenme şubesi (Orgbüro), ajitasyon propaganda şubesi, ve istatistik ve enformasyon şubesi) Prezidyum'un genişletilmiş yürütme tarafından seçilmesine, bir sekreter, iki yedek sekreterden oluşan Prezidyum sekreteryası oluşturulmasına (sekreterlik görevini 1926'ya kadar Zinovyev, ondan sonra sırasıyla Buharin, Molotov, Manuilsky, ve Dimitrov yürüttü) karar altına alındı. Prezidyum'un her seksiyona kendi denetimi altında bir görevli ataması kararlaştırıldı. Orgbüro'nun görevi partilerin önemli makamlarına atamalar yapma yöntemlerinin denetlenmesi olarak belirlendi.

Komintern'in kararlarının uygulanıp uygulanmadığının denetlenmesi için partilere görevlilerin gönderilmesine karar verildi. Alınan kararlardan bir diğeri de üye partilerin kongrelerinin Komintern kongresinden sonra yapılmasıydı. Bu önlemlerle partilerin önceden kongre yapıp, Komintern'in kabul edemeyeceği kararlar almasının önü kesildi. III. Kongrede alınan kontrol komisyonu kurma kararı, IV. Kongrede ele alındı. Kontrol komisyonunun kurulmasıyla Fransa ve Alman delegasyonları görevlendirildi. 1923'te bu komisyonun işlevleri; KEYK'ya yönelik şikayetlerle ilgilenmek, KEYK'nin seksiyonlara uyguladığı yaptırımları, incelemek, KEYK ve seksiyonların harcamalarını denetlemek olarak belirlendi. Bu değişikliklerle Komintern'in üye partiler üzerindeki denetimini daha da sıkılaştırıldı. Tüzükteki değişikliklerin en önemli sonuçlarından biri de genişletilmiş plenum toplantıları uygulamasıyla, Komünist Enternasyonal'in kongrelerinin önemsizleşmesi, kongreler arası sürelerin uzaması oldu. IV. Kongreden sonra Kongrelerin arası giderek açıldı.

Kongrenin kapanış oturumunda 25 asıl 10 yedek olmak üzere 35 kişilik KEYK üyeleri seçildi. Zinovyev KEYK başkan olarak kaldı, Lenin, Troçki ve Roy yedek üyeler arasında yer aldı. Prezidyum asıl üyeliklerine Zinovyev, Buharin, Radek, (RKP), Zetkin (alman KP), Smeral (Çekoslovakya KP), Souvarine (FKP), Kuusinen (Finlandiya KP), Karalov (BulgaristanKP), Katayama (Japonya KP) ve Mac Manus (İngiltere KP) seçildiler, Roy ve Gramsci yedek üyeler arasındaydı.

Özel Oturumlar

Kongrede bazı partilerin durumu özel oturumlarda görüşüldü. Fransız Komünist Partisi'nde sağ ile sol arasında sürmekte olan kavga, ilginç bir biçimde Sol'un lehine çözüldü. Fransız partisiyle ilgili komisyon toplantısında Sol, partideki Sağ kanat liderlerinin çoğunun mason loncası üyesi olduğunu ortaya çıkardı. Kongre partideki masonların 1 Ocak 1923'e kadar masonluktan ayrılma-dıkları taktirde partiden atılacağına, ayrılanların ise iki yıl süreyle yönetim organlarında görev alamayacağına karar verdi. Parti başkanı Frossard istifa etmek zorunda kaldı ve sorun çözülmüş oldu. Kongre Fransız sorunuyla ilgili bir dizi karar aldı. "Partinin parlamenter sosyalizmden devrimci komünizme evriminin son derece ağır ilerlediğine" dikkat çekerek, bunun en önemli nedenlerinden birinin "komünist olmayan önder kadrolar" olduğu belirtildi. Bir yandan Fransız partisinin bölünmesine karşı dururken, öte yandan sağcı kadroların, tasfiye edilmesinin partinin "sağlığı, uyumu ve birliğiyle eylem kapasitesini korumanın zorunlu koşulu" olduğu vurgulandı. Sosyalizmle bağdaşmadığı belirtilerek, partinin Farmasonlarla ilişkisini 1 Ocak 1923'e kadar kesmesi emredildi. Partinin sendikal birliği ve birleşik işçi cephesini için mücadeleli eyleminin merkezine oturtması istendi.

İtalya Sosyalist Partisi III. Kongre öncesi Komintern'den ayrılmıştı. Ekim 1922'de Roma Kongresinde sağı tasfiye etti ve 21

Koşulu kabul ederek Komintern'e katılma kararı aldı. IV. Kongre İtalyan Sosyalist Partisi'nin üyeliğini onayladı, İtalya'daki genel durumun "tüm devrimci proleter güçlerin birleşmesini" gerektirdiğini, ayrıca Komintern tüzüğüne her ülkede yalnızca bir seksiyon olmasını öngördüğünden iki partinin (İSP ve İKP) "İtalyan Birleşik Komünist Partisi" adı altında birleşmesini, bunun için KEYK'dan bir temsilcinin başkanlığında her iki partiden iki temsilci ile bir birleşme komitesinin oluşturulmasına karar altına aldı. Ancak bu karar gerçekleşmeden her iki parti de Ocak 1923'de Mussolini iktidarınca kapatıldı.

KEYK'nin Şubat 1922'deki genişletilmiş toplantısında İspanya Komünist Partisi, Fransa Komünist Partisiyle birlikte birleşik cephe taktiğine karşı oy kullanmış olmasının hata olduğunu kabul etti ve anarko sendikalizme karşı mücadele kararlılığını bildirdi.

Komintern'de sorunlu partilerden bir diğeri de Norveç İşçi Partisiydi. 21 koşulu kabul ettiğini beyan ettiği halde, bu koşullardan biri olan parti ismini değiştirmemekte direniyordu. IV. Kongreden önce Komintern'den ayrıldı. Partiden ayrılan küçük bir grup Norveç Komünist Partisi'ni kurdu. Danimarka partisiyle ilgi kararda, Komintern'nin Danimarka'daki tek seksiyonunun Danimarka Komünist Partisi olduğu belirtilerek, diğer komünist örgütlere bu partiye bağlanmaları önerildi

Birleşik Cephe taktiğine bağlı olarak iç sorunlar yaşanan diğer bir parti de Çekoslovak Komünist Partisi'ydi. Bileşik Cephe'ye itiraz eden muhalefetin partiden ihraç edilmesinden sonra KEYK devreye girerek, muhalefetin ihraç edilmesinin hatalı olduğunu belirterek parti birliğinin yeniden kurulmasını önerdi. IV. Kongre bu durumu ele alarak, partideki bu sallantıların, "sosyal demokrat bir partiden komünist partiye geçiş sürecinden kaynaklandığını" vurguladı. Benzer bir karar gericiliğin şiddetli saldırıları sonucu dağılan, bölünen Yugoslavya Komünist Partisi için alındı. Yeni koşullara uygun olarak parti birliğinin yeniden kurulması istendi.

Kongre'ye istişari oy hakkıyla katılan Mısır Sosyalist Partisi'ne, 15 Ocak 1923'e kadar bir kongre yaparak, "kimi sakıncalı unsurların partiden çıkarılması" ve partinin isminin komünist partisi olarak değiştirmesi koşuluyla Komünist Enternasyonal'e kabul edileceği bildirdi.

IV. Kongrede Doğu Sorunu

IV. Kongre'de doğu sorunu başlığı altında ele alınan gelişme ve tartışmalara girmeden önce Komintern'in II. ve IV. Kongreleri arasındaki sürede bu alandaki gelişmelere bir göz atılması gerekiyor. Bu iki kongre arasında Doğu'daki gelişmeleri; birincisi Sovyet Rusya'nın doğusundaki gelişmeler, ikincisi, Çin, Japonya ve Kore, üçüncüsü, İran, Afganistan ve Türkiye, olmak üç başlık altında ele alarak inceleyeceğiz.

1-Doğu Rusya'da Sovyetlerin kuruluşu

İç savaş sırasında Sovyet Rusya'nın Türkistan ve Sibiry'a ile ilişkileri neredeyse kopmuştu. Bu bölgeye beyaz orduları destekleyen İngiliz, Fransız, ABD ve Japon işgal güçleri yerleşmişti. 1917 Devrimi'nin ardından Türkistan'ın en önemli şehri ve Rus nüfusun yoğun olarak yaşadığı Taşkent'te işçi köylü temsilcileri Sovyet'i kuruldu. Bu doğudaki tek Sovyet'ti. Türkistan'ın diğer önemli kentlerinde; Buhara, Hive, Merv vb. işgal kuvvetlerinin desteğinde, dinci milliyetçi burjuva hükümetler vardı. İç savaş boyunca Taşkent'le Moskova arasında ilişkilerin kopukluğu nedeniyle Taşkent Sovyet'i adeta kendi kaderine terkedilmiş durumdaydı. Bu süre boyunca mücadele Taşkent Sovyet'i ile işgal güçlerinin desteklediği Hanlar, Emirler önderliğindeki burjuva milliyetçi hareketler arasında sürdü. Ancak iç savaşın kazanıldığı 1920 başlarında bu bölge ile ilişki kurulabildi. Yerel sovyetik güçlerle birlikte Kızıl Ordu, Buhara, Hive ve Merv'de milliyetçi hükümetleri devirerek Nisan 1921'de Özerk Türkistan Cumhuriyeti kuruldu.

Milliyetçi hareketlerin çok zayıf olduğu Sibiryaya ise, ABD, Fransa, İngiltere ve Japon birliklerinin işgali altındaydı. Bu durum Kızıl Ordu'nun Kolçak'ı yendiği Ocak 1920'ye kadar sürdü. Kolçak'ın yenilmesinin ardından ABD, İngiliz ve Fransız birlikleri geri çekildi. Bu tarihten sonra savaş, işgalci Japon bildikleriyle yerel Sovyetler ve Kızıl Ordu arasında geçti. ABD, Fransa ve İngiliz işgal kuvvetlerinin Uzak Doğu'dan çekilmesinden sonra yalnız kalan Japonya Sovyet Rusya ile uzlaşmak zorunda kaldı. Sibiryada Japon işgal bölgesiyle Sovyetler arasında, yönetiminde Sosyal Devrimciler, Menşevikler ve Bolşeviklerin yer aldığı Uzak Doğu Cumhuriyeti adıyla bir tampon bölge oluşturuldu. Uzak Doğu Cumhuriyeti'nde Ocak 1920'de yapılan seçimlerde Bolşevikler Köylü Partisi ile ittifak halinde çoğunluğu kazandı. Japonya buna karşılık işgali altındaki Vladivostok'da kendi kukla hükümetini kurdu. Japonya ile Sovyet Rusya arasında savaş Japonların Vladivostok'u terk ettiği Kasım 1922'ye kadar sürdü.

Batı Rusya, Kuzey ve Trans Kafkasya, Türkistan ve Sibiryada Sovyet cumhuriyetinin kurulmasının ardında bütün bu cumhuriyetler ve özerk bölgelerin birleşmesiyle Ocak 1923'te Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği Kuruldu.

2-Sovyet Rusya Çin ve Japonya İlişkileri

Çarlık Rusya'sıyla Çin arasındaki ilişkiler paylaşım savaşı öncesinde stabil bir görünümdeydi. 1917 Devrimi sonrasında Sovyet Rusya-Çin ilişkileri gergin bir seyir izledi. Çin doğudaki en bölünmüş ve istikrarsız ülkeydi. 1911 Çin Devrimi Sun Yat-Sen'in başında olduğu Tongmenghui örgütü tarafından gerçekleştirildi ve Güney Çin'de Sun Yat-Sen başkanlığında devrimci bir iktidar kuruldu. Sun Yat-Sen'in kurduğu Tongmenghui örgütü hemen her ulusal kurtuluş mücadelesinde olduğu gibi, devrimci demokratlar, burjuvalar, anayasal monarşistler vb. oluşuyordu. Devrimin zaferinden üç ay sonra iktidar monarşistlerin eline geç-

ti. Başkanlığı bırakmak zorunda kalan Sun Yat-Sen mücadeleyi sürdürmek için eski örgütünü yeni duruma göre yeniden örgütleyerek Komintang'ı kurdu. Komintang 1912 seçimlerinde oyların çoğunluğunu alınca, monarşistler meclisi fesih ederek imparatorluğun yeniden kurulduğunu ilan etti. Komintang kapatıldı, Sun Yat-Sen sürgün edildiği Tokyo'da Çin Devrimci Partisi'ni kurdu. 1916'da Çin'e döndü, Komintang'ı yeniden faaliyete geçirdi. 1921'de Guangzhau'da (Kanton) bir askeri hükümet kurdu. Mayıs 1921'de Kanton'da taraftarlarınca Çin Cumhuriyetinin başbakanı ilan edildi. Mayıs 1921'de kendi örgütünün ordu komutanı tarafından devrilince Şanghay'a geçti.

Emperyalist savaş öncesinde Çin emperyalist devletler; İngiltere, Rusya, Fransa ve Almanya tarafından dört nüfus bölgesine ayrılmıştı. Paylaşım savaşında Fransa, İngiltere, Rusya, Almanya Afrika ve Avrupa'yı paylaşmak üzere kapışırken Japonya ve ABD'nin hedefinde Çin vardı. Japonya 1918'de Pekin hükümetiyle düşmanlara karşı ortak savunma anlaşması imzalayarak paylaşımında bir adım öne geçti. Eski dörtlü nüfus bölgesi düzenini bozan bu anlaşmayla Çin üzerindeki nüfuz savaşı da yeni bir döneme girdi.

Ekim devrimi sonrasında Sovyet Rusya Çin'deki bütün eski ayrıcalıklarından vazgeçtiğini deklare ettiği halde Çin hükümeti İtilaf devletleriyle birlikte hareket etmeye devam etti. Hatta İtilaf güçlerine katılmak üzere bir birliği Vladivostok'a gönderdi.

Sovyet Rusya, Çin ile Çarlıktan kalma uzun bir sınıra sahipti. Bu sınır hattında üç bölge yer alıyordu. Türklerin asıl nüfusu oluşturduğu Sinkiang (Sincan), Moğolların yaşadığı Moğolistan ve nüfusun büyük kısmını Çinlilerin oluşturduğu Mançurya. Bu bölgeler uzun bir tarih boyunca Çin ve Rus imparatorlukları arasında bir paylaşım ve savaş alanıydı. Sincan bölgesi Çin'e bağlı olmasına rağmen fiili bir özerkliğe sahipti. Ekim devrimi sonrasında kurulan Taşkent Sovyet'iyle bir ticaret anlaşmasıyla güç-

lendirilen iyi ilişkiler kurdu. Bu ilişkiler Türkistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti kurulduktan sonra da sürdü.

Mançurya Rusya'dan doğu Demiryolu hattıyla ayrılıyordu. Mançurya topraklarından geçen bu demiryolunun mülkiyeti ve yönetimi bir Rus şirketine aitti. Çin hükümeti iç savaş sırasında Sovyet Rusya ile Uzak Doğu arasında irtibatın kesilmesi ve Sovyetlerin Çin üzerindeki bütün ayrıcalıklarını reddettiğini açıklamasından yararlanarak Doğu Demiryolu'na el koydu. Ocak 1919'da demiryolu Mançurya'yı işgal eden İtilaf devletlerinin denetimine geçti.

Moğolistan 1915'te Rusya, Çin ve Moğolistan arasında imzalanan üç taraflı Kyahta anlaşmasıyla resmen Çin hükümdarlığına, fiilen ise Rus hakimiyetinde özerk bölge statüsüne kavuşmuştu. Çin hükümeti tıpkı Mançurya'daki yolu izleyerek 1919'da Moğol hükûmetine baskı yaparak özerkliği ortadan kaldıran bir anlaşmayı imzalattı. Bu gelişmeler Sovyet Rusya ile Çin merkezi hükümeti arasındaki ilişkilerin iyice gerilmesine neden oldu. Çin'deki merkezi hükümet dışındaki yönetimlerde ise Sovyetlere bakış olumluydu. Bu olumluluk Japonya'nın Çin'de bir nüfuz bölgesi istemesine karşı başlayan 4 Mayıs eylemleri sırasında ve sonrasında daha da gelişti. Koyu bir Japon karşıtı olan ve orta Çin'de hüküm süren Wu Pei-fu ile Sovyetler arasındaki ilişkiler bir dönem olumlu seyrettiyse de bu uzun sürmedi. Merkezi hükümet ve Wu ile ilişkilerin bozulmasıyla Çin'e yönelik Sovyet politikasının rotası Güney Çin'de güçlü bir lider olan SunYat-Sen'e döndü.

RKP (B) MK üyesi Joffe Ağustos 1922'de Uzak Doğu misyonu ile Pekine gönderildi. Çin hükûmetine bir Sovyet- Çin konferansı düzenlenmesi önerisinde bulundu. O dönemde Çin'de hükûmetin durumu pek parlak değildi. Surların dışında kalan kesimde hiçbir otoritesi kalmamıştı. Ayrıca İtilaf devletleriyle ilişkisi nedeniyle Sovyetlere karşı mesafeliydi. Görüşmelerde öne çıkan iki konu Kızıl Ordunun Moğolistan'dan çekilmesi ve

Doğu Demiryolu'nun statüsüydü. Çin dışişleri bakanıyla yapılan görüşmelerde bir ilerleme kaydedilmedi. Pekindeki tek olumlu gelişme Joffe'nin Pekin Üniversitesi öğrencilerine verdiği konferanslardı. Joffe, hükümetle görüşmelerden bir sonuç çıkmayınca sürgündeki Sun Yat-Sen'le görüşmek için Şanghay'a geçti. Yapılan görüşmeler sonunda 26 Ocak 1923'te Joffe ve Sun ortak bir basın toplantısı düzenleyerek varılan mutabakatı açıkladılar. Doğu Demiryolu sorununun bir Çin Rus ortak konferansıyla çözülebileceği ve Kızıl Ordunun Moğolistan'dan çekilmesinin acil bir sorun olmadığına mutabık kalındı. Ortak basın toplantısı Sun Yat-Sen'i rahatlatacak aşağıdaki siyasi mesajı içeriyordu; *"Dr. Sun Yat-Sen Çin'de komünist bir düzenin de Sovyet sisteminin de kurula-mayacağını, çünkü burada komünizmi ya da Sovyetizmi başarıyla kurabilmek için gereken koşulların bulunmadığını savunuyor. Bu görüşü bütünüyle paylaşan Bay Joffe, ayrıca, Çin'in en önemli ve en acil sorununun ulusal birliğe ulaşmak ve tam ulusal bağımsızlığı sağlamak olduğu görüşünde; Dr. Sun Yat-Sen'e bu büyük görevle uğraşan Çin'in Rus halkı tarafından en sıcak duygularla izlendiği ve Rus-ya'nın desteğine güvenebileceği konusunda teminat veriyor."* (Bolşevik Devrimi III. 499)

Sovyet Rusya'nın Doğu'daki en etkili düşmanı ilişkilerin tümüyle kesik olduğu Japonya'ydı. Japon -Rus rekabeti ve düşmanlığı Çarlık döneminden beri sürüyordu. Japonya 1905 savaşında Rusya'yı yenilgiye uğratmış ve Kore'yi işgal etmişti. Bu düşmanlığa Ekim devriminden sonra komünizm düşmanlığı eklendi. Japonya Nisan 1918'de Vladivastok'u işgal etti, Trans Kafkasya demir yolu boyunca Baykal gölüne kadar ilerledi. Bölgedeki Sovyet karşıtı güçleri destekledi ve Moğolistan'ı işgale girişti. Bütün bunlar Sovyet Rusya ile Japonya arasında diplomatik ilişki kurulmasının önündeki büyük engellerdi. Bu engellerin aşılması yönündeki ilk girişim Sovyet Rusya'dan geldi.

Uzak doğu misyonuyla Çin'e gönderilen Joffe, Sun Yat-Sen'le

görüşmesinin ardından Rus-Japon Derneği'nin davetlisi olarak Tokyo'ya geçti. Tokyo'da pek sıcak karşılanmadı. Sovyet Rusya ile Japonya arasındaki sorunların başında Japonya'nın işgal ettiği yerlerden ve Kuzey Sakhalin'den çekilmesi geliyordu. Joffe, Hükümet çevreleriyle yapmaya çalıştığı görüşmelerden bir sonuç alınamayınca Uzak Doğu misyonunu tamamlayarak Moskova'ya döndü.

Sovyet Rusya - Japonya gerginliği sürerken dikkat çeken bir diğer gelişme ABD'nin Japonya'nın Uzak doğudaki faaliyetlerini önlemeye yönelik girişimiydi. ABD ve İngiltere hem Rusya'nın Uzak Doğu'da, özellikle Moğolistan'da artan etkisini, hem de Japonya'nın Çin ve Kore üzerindeki siyasi ve ekonomik nüfuzunu zayıflatmak üzere harekete geçti. Temmuz 1921'de Washington'da yıl sonunda silahsızlanma ve Pasifik sorunuyla ilgili bir konferans düzenleme kararı aldı. Sovyet Rusya, çağrılmadığı bir konferansta alınacak kararların kendisini bağlamayacağını açıkladı. KEYK ise konferans kararını Anglo- Sakson kapitalist tröstü kurma doğrultusunda bir adım olarak değerlendirdi. Konferansa, Sovyet Rusya'nın zorlamasıyla Uzak Doğu Cumhuriyetinden gayri resmi bir heyetin katılması kabul edildi.

12 Kasım'da başlayan Konferans 6 Şubat'ta sonuçlandı. Pasifik'teki rekabet ABD ve İngiltere lehine çözüldü. Japonya'nın en büyük savaş ve uçak gemisi tonajları ABD ve İngiltere'nin neredeyse yarısıyla sınırlandırıldı. Bu anlaşmayla Japonya'nın 1902'de İngiltere'yle yapmış olduğu anlaşma geçersiz kılındı. İngiliz -Japon ittifakı yerini Anglo-Sakson ittifaka bıraktı. Çin'in Toprak bütünlüğünü garanti altına alan anlaşma ile Japon yayılmacılığına ikinci bir darbe vuruldu. Uzak Doğu'da Sovyet Rusya'nın en etkili düşmanı olan Japonya'yı dizginleyen bu anlaşma dolaylı olarak Sovyet Rusya'nın hesabına yazıldı.

Sovyet Rusya'nın Doğu'daki en başarılı girişimi şüphesiz ki Moğolistan Halk Cumhuriyetinin kuruluşuydu. 1919'da Moğol-

listan, Çin ve Japonya'nın mücadele alanlarından biriydi. Çin mevcut karmaşadan yararlanarak Moğolistan'ının özerkliğine son verdiğini açıkladı ve Moğolistan'da kendine bağlı bir yönetim oluşturdu. Japonya Sibirya'nın Çita Kentinde bir Pan Moğol kongresi toplayarak geçici bir Moğol hükümet kurdurdu. Aynı dönemde Moğolistan'daki iki devrimci grup Sovyet Rusya'nın girişimiyle birleştirildi. Kasım 1920'de Sukhebaator liderliğinde Moğolistan Halk Partisi kuruldu.

Çin merkezi hükümet birliklerinin Wu Pei-fu güçlerine yenilmesi, hükümetin düşmesiyle sonuçlanınca, Moğolistan'daki Çin yönetimi de sona erdi. Bu durum Japonya'yı harekete geçirdi, Japonya'nın desteklediği Ungern Stenberg Moğol başkenti Urga'ya girdi ve kendini Moğol imparatoru ilan etti.

Moğolistan Halk Partisi Mart 1921'de yaptığı kongrede Moğol hükümeti ve ulusal Moğol ordusunu kurma kararı aldı. 19 Martta kurulduğu ilan edilen Moğol hükümeti Sovyet Rusya'dan yardım talebinde bulundu. Kızıl Ordu, Sovyet topraklarına saldırıya geçen Sternberg kuvvetlerini yenilgiye uğratarak Temmuz'da Urga'ya girdi. Ve yeni Moğolistan hükümeti kuruldu. Moğol dini lideri Bogd Han Devlet başkanı olarak kaldı. Yeni kurulan Moğol hükümeti ile Sovyet Rusya arasında varılan mutabakatla "ortak düşmandan gelen tehditler bütünüyle ortadan kaldırılana kadar Sovyet birliklerinin Moğol topraklarından çekilmemesi" kararlaştırıldı. Bog Han'ın ölümünden sonra 26 Kasım 1921'de Moğolistan Halk Cumhuriyetinin kurulduğu ilan edildi.

3-İran, Afganistan, Türkiye

İran'da Rıza Han'ın bir darbe ile iktidara gelmesinin ardından Şubat 1921'de imzalanan ve Aralık 1921'de İran meclisinde onaylanan dostluk anlaşmayla Sovyet Rusya çarlık döneminden kalan bütün imtiyazlarından vazgeçti. İngiliz birliklerinin İran'dan çekilmesi koşuluyla Gilan'daki birliklerini geri çekeceğini açıkladı. Mayıs 1921'de İngiliz birlikleri İran'dan çekildi.

Bundan yararlanmak isteyen Küçük Han (Gilan “Sovyet Cumhuriyeti’nin başkanı) Tahran üzerine yürüdü. Kızıl Ordunun Gilan’dan çekilmesinin ardından İran ordusuna yenilen Küçük Han yakalanarak idam edildi. Gilan Cumhuriyeti’nin yıkılmasıyla birlikte henüz yeni kurulan İran Komünist Partisi ve diğer küçük devrimci gruplar da ezildi. Bu gelişmeler ve İran hükümetiyle yapılan anlaşmaya rağmen bir Rus vatandaşına ait olan petrol imtiyazının Standart Oil’e verilmesi, bu imtiyaz Haziran 1922’de Sovyet Rusya’nın tepkisiyle iptal edilmiş olsa da, Sovyet İran ilişkilerini olumsuz yönde etkiledi. Sovyet Rusya İran ilişkileri 1924’te imzalanan ticaret anlaşmasıyla düzelir gibi olurken bu anlaşmanın İran meclisince onaylanmamasından sonra daha da gerildi

1919 gibi erken bir tarihte yapılan dostluk anlaşmasıyla Sovyet Rusya ile Afganistan arasında kurulan ilişkiler İngiltere’nin Afganistan’ın bağımsızlığını kabul etmesinin ardından bozulmaya başladı. Afgan Emiri Emanullah Han’ın 1922 yazında Enver Paşa’nın Doğu Türkistan’da başlattığı Sovyet karşıtı ayaklanmayı desteklemesi Sovyet Afganistan ilişkilerinin daha da bozulmasına yol açtı.

Benzer bir gelişme Türkiye ile yaşandı. İngiliz, Fransız ve İtalyan işgaline karşı mücadelede başat güç olan Ankara Hükümeti bu mücadelede Sovyet Rusya’nın çok yanlı desteğini yanında buldu. Ancak bu destek burjuva hükümetin işçi ve emekçilere karşı mücadelesinde bir yumuşamaya yol açmadı. Burjuvazi yüksek bir sınıf bilinciyle anti emperyalist küçük burjuva ve komünist hareketi ezmeyi birinci hedef olarak belirledi. Eylül 1920’de ulusal devrimci güçleri ve komünistleri yargılamak üzere İstiklal Mahkemeleri, Ekim’de komünist hareketi engellemek üzere resmi Komünist Partisi kuruldu, Aralık 1920’de Çerkez Ethem güçlerini dağıtılmak üzere harekete geçti, Ocak 1921’de Türkiye Halk İştirakiyun Fırkası, Çerkez Ethem’e yardım ettiği gerek-

çesiyle kapatıldı, üyeleri tutuklandı. 28-29 Ocakta TKP (Bakü) Başkanı Mustafa Suphi ve 15 komünist Karadeniz’de katledildi. Mustafa Kemal iktidarı sağlama almanın güveni içinde daha fazla Sovyet yardımı talep etmek için Komünist Enternasyonalin III. Kongresi’ne katılmak üzere Moskova’ya gönderdiği Tevfik Rüştü Aras’a 16 Mayıs 1921’de şunları yazdı.

“Rusların eğilimlerini ve büyük yardımlarını sağlamak için müsamaha edilen ve komünizmi temsil eden her türlü örgütler tüm olarak ortadan kalkmıştır. Türkiye Komünist Partisi ile Halk İştirakiyun Fırkası bu gün tam olarak dağılmış ve ülkede komünizm mesleğini tutan ve temsil eden resmi, özel hiçbir örgüt kalmamıştır.” (M. Tuncay, E. Akbulut, THİF s.82)

Burjuvazi, Çerkez Ethem kuvvetlerini, komünist hareketleri ezerek, içerde iktidarını perçinledi. Bu zaferle davet edildiği Londra Konferansı’da 11 Mart 1921’de Fransa, 12 Mart’ta İtalya, 16 Mart’ta İngiltere ile yaptığı esir değişim antlaşmalarıyla, Türkiye’de iktidarın tartışılmaz sahibi olduğunu tescil ettirdi. 16 Mart’ta imzalanan dostluk anlaşmasıyla Sovyet Rusya tarafından resmen tanındı. Londra Konferansında İngiliz başbakanı Lloyd George’un Türk heyetine Sovyet Rusya’ya karşı birlikte mücadele etme önerisi, Sovyet Rusya’nın Yunan birliklerinin ilerlemesi karşısında sıkışan Ankara hükümetine daha fazla yardım etmesini koşullandırdı.

Bu gelişmeler yaşanırken, Mustafa Kemal 20 Ekim 1921’de Fransa ile Ankara anlaşmasını imzaladı. Böylece İtalya’dan sonra Fransa’da Ankara hükümetini tanıyarak işgalden çekildi. Fransa ile yapılan anlaşma İtilaf Güçleri arasındaki çelişkileri su yüzüne çıkarırken, Sovyet Rusya’nın endişelerini büyüttü. Hem Fransa ile yapılan anlaşmanın içeriğini öğrenmek hem de Ankara hükümetine yapılacak yardımların görüşmek üzere Sovyet Rusya Kırım ve Ukrayna silahlı kuvvetleri başkomutanı ve Sovnarkom (Halk Komiserleri Konseyi) başkan yardımcısı Frunze’yi Ukray-

na S. S. C.'yi temsilen (1,100 altın rubleyle) Ankara'ya gönderdi.

Frunze'nin gündeminde Fransa ile yapılan anlaşmanın yol açtığı endişelerin giderilmesi, Ankara hükümetine yapılacak askeri ve mali yardımlar ve Kars'taki Molokanlar sorunu vardı. Frunze ziyareti sırasında Mustafa Kemal'le iki kez görüştü. İlk görüşmede Fransa ile yapılan anlaşmadan doğan endişelerin giderilmesi için Türk hükümetinin bazı şeyler yapması gerektiğini, askeri ve mali yardım yapılabilmesi için cepheyi gezmesine izin verilmesini, müzakerelerin hızlandırılması istedi. Molokanlar sorununun çözülebileceğini, faaliyetlerinden kuşku duyulan Enver Paşa'nın kontrol altında olduğunu belirtti.

Mustafa Kemal, görüşmede Fransa ile yapılan anlaşmada Sovyetlere yönelik hiçbir madde olmadığını, bu anlaşmanın “düşman koalisyonun içine nifak sokmak” için yapılmış “geçici ve yerel bir ateşkes” olduğunu, kuşkuları gidermek için her şeyi yaptığını ve yapacağını belirtti. Frunze kendisine anlatılanlardan sonra cepheyi gezmeye isteklerinden vazgeçerek sadece ana karargaha gitmekle yetindi. Diğer konularda uzlaşma pek sorun olmadı.

Görüşmelerde gündeme gelen bir diğer konu ise 1920 sonunda tutuklanan THİF üyelerinin serbest bırakılmasıydı. Mustafa Kemal bu isteği şöyle yanıtladı: *”Bizim yerel komünistler komünist oldukları için değil, sizin de bildiğiniz Ethem'in hain hareketiyle ilgili oldukları için tutuklanmış ve sürülmüşlerdir. Natsarenius yoldaş komünizm adına onların geri döndürülmeleri ve affedilmeleri konusunda bana ricada bulunduğu zaman ben ona; biz onları komünizm adına serbest bırakabiliriz, ancak onlar komünist değildirler ve öyle de görünmedikleri cevabını verdim.”* (Yavuz Aslan M. Kemal ve M. Frunze Görüşmeleri- Kaynak Yay.-43)

Frunze ilk görüşmede Mustafa Kemal'i devlet sosyalizmine yönlendirmeye çalıştı. İkinci görüşmede ise Mustafa Kemal'i teskin etmek adına birçok şeyi altüst etti. Çicerin'i batı sempati-zanı olmakla, Ankara'dan istenmeyen adam olarak sınır dışı edi-

len Sovyet elçisi Upman'ı beceriksiz ve Karahan'ı küçük adam olarak suçladı.

Görüşmelerin ardından 28 Ocak 1922'de Ukrayna ile Türkiye arasında, 1921 Sovyet- Türk anlaşmasının benzeri bir anlaşma imzalandı. Bu anlaşmanın, Ankara hükümetine daha fazla askeri yardım almanın dışında sağladığı en büyük yarar ise, Sovyet Rusya'nın talebiyle Cenova görüşmelerine katılması oldu. Böylece Ankara hükümeti uluslararası bir toplantıya katılarak bu toplantının tarafları tarafından da tanınmış oldu.

Ankara Hükümeti anlaşmayla elde ettiği askeri ve mali olanaklarla İngiltere destekli Yunan işgaline karşı bir hareket başlattı; hareket Eylül 1922'de Yunan birliklerinin İzmir'de "denize dökülmesiyle" sonuçlandı. "Denize dökülme" bu tarihten başlayarak Türk şovenizminin sembolü oldu. Gerçekte ise denize dökülenler Yunan askerleri değil Egede 'de yaşayan Yunan uyruklular ve diğer Müslüman olmayan halklardı.

Frunze'nin M. Kemalle görüşmesinin diğer bir sonucu da Ocak 1921'de kapatılan THİF üyelerinin serbest bırakılması ve THİF'e yeniden yasal çalışma hakkının verilmesi oldu. THİF üyeleri Eylül 1921'de çıkarılan afı serbest bırakıldı. Parti yeniden örgütlendi. 16-17 Ağustos 1922'de Komintern temsilcilerinin katılımıyla I. Kongresini topladı. Bu Kongre, Komintern belgelerinde, Bakü'de yapılan kongre yok kabul edilerek, TKP'nin I. Kongresi olarak geçti.

Türk- Sovyet ilişkilerinde balayı dönemini bitiren son nokta Lozan'da Boğazlar sorununun tartışılması sırasında konuldu. 6 Mart 1921'de imzalanan Türk- Sovyet anlaşmasının önemli maddelerinden biri Boğazlar sorunuyla ilgiliydi ve Türkiye'nin egemenliğinde olan Boğazlardan geçişin Karadeniz'de kıyısı olan ülkelerin kuracağı uluslararası bir rejimle düzenlenmesini ön görüyordu. Londra'da Türkiye, İngiltere, Fransa ve İtalya arasında barış görüşmeleri hazırlıklarını sürdürdüğü bir sırada Sovyetler Mart

1916 anlaşmasına dayanarak Eylül 1922’de İngiltere’ye bir nota verdi. Notada, Boğazlar sorunda Karadeniz’de kıyısı olan devletler dışında bir müdahaleyi kabul etmeyeceğini bildirdi.

Sorun ilk kez Lozan Konferansının 4 Aralık 1922 oturumunda ele alındı. Konferansta Sovyet ve İngiliz tezleri çatıştı. Sovyet tezi Boğazların Türk egemenliğinde olduğu ve savaş gemilerine kapatılmasını içeriyordu. İngiltere’nin tezi ise, Boğazların uluslararası bir konsorsiyum tarafından yönetilmesi ve tüm savaş gemilerine açık olması gerektiğini içeriyordu. Konferansta ilk sözü Sovyet Rusya, Ukrayna, Gürcistan heyeti adına Çiçerin aldı kendi tezlerini tekrarlayarak, Sovyetlerin başka bir tezi kabul etmeyeceğini söyledi. Diğer ülkeler adına söz alan birçok delege İngiltere’nin tezini tekrarladi. İngiltere başbakanı “*Curzon canının sıkıldığı bariz biçimde görülen İsmet’e, kestirmeden “Rus tezini Türk Hükümeti’nin tezi olarak kabul edip etmedikleri” sorusunu yöneltti. İsmet, “konferansa sunulan çeşitli öneriler arasında Türk heyetinin bakış açısına en yakın olanın Rus-Ukrayna-Gürcistan heyetinin önerisi olduğunu” söylese de, heyetin yapılabilecek diğer önerileri de “incelemeye mecbur” olduğunu belirtti.*” (Bolşevik Devrimi, Cilt III-450)

İnönü Türk heyetinin “bakış açısına en yakın” olarak nitelendirdiği Sovyet tezini, üstelik 1921’deki anlaşmada olduğu halde desteklemeyerek, Türkiye egemenliğini konferans masasında bırakarak, emperyalist bağımlılığı seçti. Ama ne yazık ki bu noktaya büyük ölçüde Sovyetlerle olan iyi ilişkiler, maddi ve manevi yardımlar kullanılarak gelindi.

1 Şubat 1923’te imzalanan taslak anlaşmayla İngiliz tezi Sovyet Rusya’nın karşı oyuyla onaylandı. 24 Temmuz 1923’te Boğazlar anlaşması Lozan barış anlaşmasıyla birlikte yürürlüğe girdi. Anlaşmayla Türkiye, Çanakkale, İstanbul Boğazları ve Marmara denizindeki adaların silahtan arındırılması, Boğazlar güvenliğinin konferansa katılan devletlerin oluşturacağı özel bir

komisyon tarafından sağlanması ve Milletler Cemiyeti'nce garanti altına alınmasını kabul etti. Anlaşmada İngiltere'nin tezine aykırı tek kısıtlama hiçbir yabancı devletin tek bir seferde Karadeniz'e kıyısı olan devletlerin savaş gemilerinden daha büyük gemilerin Karadeniz'e giremeyeceğiydi. Anlaşma 24'ündeki konferansa gözlemci olarak katılan Sovyet yetkilisince imzalanmış olsa da Sovyet hükümetince onaylanmadı.

Komintern'in Doğu'daki Faaliyetleri

1911 devrimi sonrasında Çin'de hızlanan kapitalistleşmeyle birlikte işçi sınıfı da gelişmeye başladı. 1919'da geldiğinde Şanghai başta olmak üzere Çin'in çeşitli kentlerine yayılan işçi sayısı iki milyona ulaşmıştı. Marksizm'in yayılması ise Ekim Devrimi'nin etkisiyle başladı. 4 Mayıs hareketiyle hızlandı. 4 Mayıs 1919'da Paris Barış Konferansı'nda Japonya Çin'in eski bölüşümünde Almanya'ya ait olan nüfus bölgesinin, ve işgal ettiği bölgelerin kendisine verilmesini talep etti. Bu talebin emperyalist devletler ve Pekin hükümeti (Çin'i uluslararası alanda temsil eden hanedan hükümeti) tarafından kabul edilmesi üzerine Pekin Üniversitesi ve diğer üniversitelerden 3000 öğrenci Tiananmen meydanında toplanarak anlaşmayı protesto etti. Okul boykotuna dönüşen protestolar kısa sürede tüm ülkeye yayıldı. Şanghai'da işçiler öğrencileri destekleyen grev hareketini başlattı. Bu eylemlerin sonuçlarından biri hükümette üç Japon yanlısı bakanın istifa etmesi, diğeri de Şanghai'da Haziran 1919'de Ulusal Öğrenci Federasyonu'nun ve Kasımda 12 eyaletten temsilcilerin katıldığı Ulusal Federasyonun kurulması oldu. Ayrıca, bütün emperyalist devletler Çin'i bölüşmek için mücadele ederken Sovyet Rusya'nın Çin'e dair eski imtiyazları reddetmesi Marksizm'in işçi ve öğrenci hareketi üzerinde etkisini daha da güçlendirdi. Hem Kuzey hem de güneyde Marksist örgütlenmeler ortaya çıkmaya başladı. Kuzeydeki örgütlenmenin liderliğini Li Dazhao, Güney-

dekini ise Chen Duxie yürütüyordu. Komintern Nisan 1920’de Voitinsky’i komünist parti kurma çalışmaları için Çin’e gönderdi. Voitinsky Pekin’de Li ve Şanghay’da Chen ile görüştü. Bu görüşmelerin ardından ilk komünist gruplar Ağustos 1920’de Şanghay ve Ekim ‘de Pekin’de kuruldu. Aynı tarihlerde Şanghay grubuna bağlı Sosyalist Gençlik Birliği kuruşu gerçekleşti. . Mart 1921’de ülkedeki tüm komünist grupların katılımıyla gerçekleşen toplantının ardından Temmuz 1921’de Çin Komünist Partisi’nin kuruluş kongresi toplandı. Kongrede yedi bölgeden 53 parti üyesi 12 delegeyle temsil edildi. Maring’in Komintern adına katıldığı kongrede Chen parti sekreteri seçildi. Görüldüğü gibi, ÇKP’nin kuruluşu zayıf ve etkisizdi

Komintern Voitinsky’dan sonra II. Kongreye Hollanda KP ve Endonezya delegesi olarak katılan ve sömürgelerde milliyetçi burjuvaziyle işbirliğini savunan ve bu işbirliğini kötü etkileyeceği için Pan İslamizm söylemine karşı çıkmakla ünlenen ünlü Mering’i 1921 yazında görüşmeler yapmak üzere Çin’e gönderdi. Maring, Kanton’daki SunYat-Sen’le görüştü. Komintang’la ÇKP arasında ilerde gerçekleşecek olan birleşmenin tohumlarının bu görüşmede atıldı.

ÇKP’nin güçsüzlüğüne karşın, Komintang işçi ve öğrenciler arasında önemli bir desteğe sahipti. Bu destek en belirgin biçimde Ocak-Mayıs 1922’de Hong Kong grevlerinde ortaya çıktı. Grevci işçiler İngiliz deniz ticaretini felç ettiler. Komintang bu grevlerde öncü bir rol oynadı ve işçiler arasındaki etkisini güçlendirdi. Güç dikkat çekici özelliğini gösterince ÇKP ve Komintern’in dikkati Komintang üzerine yoğunlaştı. Grevlerin yürütülmesindeki bu rolü, Komintern yöneticileri tarafından ulusal devrimci hareketlerin desteklenmesinin somut bir verisi olarak ele alındı. Komintang içindeki iç çatışma, Sun Yat-Sen’e darbe yapılması, Şanghay’a sığınan SunYat-Sen’in Komintern ve ÇKP nezdinde önemini daha da arttı. ÇKP bu gelişmelerin ışığında Komintang’i

bileşik anti-emperyalist cephenin vazgeçilmez bir gücü olarak görmeye başladı.

ÇKP Haziran 1922’de yayınladığı bildiride “*Bugün Çin’de var olan birçok politik parti arasında yalnızca Kuomintang bir ölçüde devrimci ve demokrat olup demokrasiye bağlılık konusunda görece samimidir*” deniliyordu. (ÇKP tarihi Cilt I saf.73)

Temmuz 1922’de toplanan ÇKP II. Kongresinde Komin-tang’la birleşik cephe sorunu tartışıldı. Kongrede iki partinin varlığını koruyarak işbirliği yapması kararı alındı. Sonraki gelişmeler başka bir olasılığı, tek bir parti içinde “işbirliği” olasılığını, gündeme getirdi. Buna göre ÇKP üyeleri Komintang’a katılarak “onun devrimci dönüşümü”nü gerçekleştirecekti.

Komintern görevlisi Maring’in Sun Yat- Sen’le ikinci kez görüşmesinde Komünist parti üyelerinin tek tek Komintang’a üye olmalarında mutabık kalındı. (önerinin sahibi bizzat Sun Yat-Sen’di) Bu öneri KEYK tarafından da desteklendi. Öneri Ağustos 1922 ÇKP MK’nin toplantısında başlangıçta çoğunluğun karşı çıkmasına rağmen Maring’in yönlendirmesiyle kabul edildi.

Ocak 1923’de KEYK, ÇKP’nin tüzel kişiliğini koruyarak parti üyelerinin tek tek Komintang’a katılmasını onaylayan bir karar aldı. Bu karar 12-20 Haziran’da toplanan ÇKP III. Kongresince onaylandı ve ÇKP tarihinde yeni bir dönem açıldı. .

Japonya Doğuda Marksist hareketin gelişiminin en zayıf olduğu ülkelerden biriydi. İlk sosyalist örgütlenme 1901’de sosyal demokrat partinin kurulmasıyla başladı. Parti, biri sonradan Komintern’de görev alan diğeri anarko sendikalist iki lider, Katayama ve Kotoku tarafından kuruldu. Parti, II. Enternasyonalin 1904’te toplanan Amsterdam kongresinde Katayama tarafından temsil edildi. Ağır baskılar altında önemli bir varlık gösteremeden 1911’e kadar varlığını sürdürdü. 1911’de parti liderleri Japon imparatoruna komple kurmaktan tutuklandı. Kotoku idam edildi, Katayama ABD’ye kaçtı.

Komintern'in II. Kongresinde Japonya "feodalizm altında kapitalist çelişkilerin girdabında, devrimci bir krizin eşliğinde ülke" olarak nitelendirildi. Bu tespit Temmuz 1918'de patlak veren ünlü Pirinç ayaklanmalarına dayanıyordu. Pirinç fiyatlarındaki hızlı yükselişin protestosuyla başlayan eylemler kısa sürede bir ayaklanmaya dönüştü, ayaklanma ancak Eylül ortalarında ezilebildi. Japon işçi sınıfının bu görkemli eyleminde 25 bin kişi tutuklandı, 8,200 kişi ölüm cezası da dahil çeşitli hapis cezalarına çaptırıldı. Bu ayaklanmaya rağmen komünist hareketin gelişmesi sönük kaldı. Bunun önemli nedenlerinden biri kadim Rus- Japon düşmanlığı ve bu düşmanlığın Ekim devrimi sonrasında anti komünizme dönüşerek sürmesiydi.

RKP(B) Doğu'da komünist hareketin gelişmesine büyük önem verdi. Ekim devriminin ardından Kasım 1918'de Moskova'da yapılan I. Doğu Komünist Örgütleri toplantısında Doğu'da komünist hareketi geliştirmek için 12 şube kuruldu. Bu şubelerden biri Japon şubesiydi. Ancak bu şube iç savaş koşulları ve Japonya ile iletişimin kesikliği nedeniyle önemli bir varlık gösteremedi. Komintern'in kuruluş çağrısında Japonya'daki örgütler davet edilenler arasındaydı, ancak o dönemde Japonya'da bu çağrıya icabet edecek komünist bir örgüt yoktu. Japonya'da Ekim Devrimi sonrası kurulan ilk örgüt, anarko sosyalistlerle radikal sosyalistlerin birleşmesiyle kurulan Japon Sosyalist Federasyonu'ydü.

Japon komünistlerle Komintern arasındaki ilk ilişki 1920 sonbaharında Komintern temsilcisi olarak Çin'e gönderilen Voitinsky vasıtasıyla kuruldu. Voitinsky tanıştığı Japon komünistlerle Japonya'da sosyalist bir derginin çıkarılmasını sağladı. Dergi (Rodo Undo- İşçi Hareketi) ilk sayısının hazırlığında kapatıldı. Bu ve benzeri girişimler başarısızlıkla sonuçlandı ve Kominter'in I. ve II. Kongrelerine Japonya'yı temsil eden hiçbir delege katılmadı. Japon komünistler ilk kez III. Kongrede temsil edildi. Göç etmek zorunda kaldığı ABD'de bir Japon sosyalist grubu

kuran Katayama Komintern'in III. Kongresine Japon delegesi olarak katıldı. Katayama Kongre sonrasında Moskova'da kaldı, KEYK üyesi oldu ve Komintern'de Uzak Doğu uzmanı olarak görev yaptı.

KEYK'nın Ocak 1922'de Moskova'da topladığı Uzak Doğu Konferansına katılan Japon delegelerin bir kısmı Doğu Emekçileri Komünist Üniversitesi'nde okuduktan sonra Komünist Partiyi kurmak talimatıyla Japonya'ya gönderildiler. Japon Komünist Partisi bu faaliyet sonrasında ancak Temmuz 1922'de kurulabildi. Sağlam bir ideolojik ve örgütsel altyapıya sahip olmayan parti, Şubat 1923'te II. kongresini yaptı. Mayıs ayında yapılan konferansta parti programı kabul edildi. Program, monarşinin, ordu ve polisin lağv edilmesini, büyük topraklara el konularak köylülere dağıtılmasını, Japon birliklerinin Çin, Sakhalin Kore ve Formoza'dan çekilmesini ve Sovyet Rusya ile diplomatik ilişki kurulmasını öngörüyordu. Aynı yılın Haziranında hükümete komplo hazırlığında olduğu gerekçesiyle partiye karşı bir cadı avı başlatıldı. Eylülde ise, Tokyo ve Yokohama'da meydana gelen depremin ardından parti yöneticilerini tutuklanmasının partide yarattığı panik sonucunda MK partiyi lağvettiğini açıkladı. Bu daha sonra arkası gelecek olan panikle parti lağvetme girişimlerinin bir ilkiydi.

Japonya sömürgesi olan Kore'de de komünist hareketin durumu pek farklı değildi. Tek fark 1905 Rus Kore savaşında Rusya'ya göç eden göçmenlerin Ekim devrimi sırasında Petersburg'da bulunmalarıydı. Kore'de komünist örgütlenme bu göçmenlerden birkaçının Aralık 1918'de Petersburg'da yapılan uluslararası komünist bir toplantıya katılmasıyla başladı. Komintern'in I. Kongresine Koreli bir delege istişari oy hakkıyla katıldı.

Ekim Devriminin Kore'deki gelişmelere etkisi iki ayrı ulusal kurtuluş hareketinin kurulması oldu. Bunlardan biri ABD başkanı Wilson'un ulusların kaderi hakkındaki görüşlerini temel alan

Kore Ulusal Konseyi; bu örgüt, Mart 11919'da bağımsızlık amacıyla Kore'de bir ayaklanma başlattı, ayaklanma Japon birliklerince ezildi. Bolşeviklerden etkilenen ikinci grup, Nisan 1919'da Vladivostok'ta bir kongre toplayarak Kore Sosyalist Partisini kurdu ve Komintern'le ilişkilendi. Bu iki oluşum, ulusal kurtuluş mücadelesindeki sınıfsal ayrışmanın erken bir yansımasıydı. Artık ulusal kurtuluşa iki ayrı sınıfın iki ayrı hedefi vardı ve ilerde de görülebileceği gibi bu iki ayrı sınıfın iki ayrı hedef ve örgütlenmesini, adı işbirliği de olsa bir araya getirme girişimleri komünistler açısından hep hüsrarla sonuçlanmıştır.

Pak Din-Sun liderliğindeki sosyalist parti ismini 1920'de komünist parti olarak değiştirdi. Komintern'in II. ve III. Kongresine katıldı. Ancak Japonya'nın ağır baskıları nedeniyle Kore'de ciddi bir etki yaratamadı.

Bu dönemde KEYK'nın Doğuya yönelik en önemli faaliyetlerinden biri Ocak 1922'de toplanan Uzak Doğu Konferansı oldu. Konferans hazırlıkları, Uzak Doğu Cumhuriyet'inin İrkutsk kentinde yapıldı. Kongreye Çin, Kore, Japonya, Hindistan, Moğolistan, Endonezya delegeleri ile RSFSC'den Yakut, Buryat Kalmut halkları temsilcileri katıldı. Delegelerin büyük çoğunluğunu Çin (42), Kore (52) ve Japonya'dan (16) katılanlar oluşturdu. Tıpkı Doğu Halkları Kongresi'nde (1920 Bakü Kongresi) olduğu gibi, katılan delegelerin büyük bir kısmı komünist değildi. Çin'den gelen delegeler arasında ÇKP'nin temsil eden hiçbir delege yoktu. Baş konuşmacı yine Zinovyev'di. Zinovyev konuşmasında isim belirtmeden Çinli milliyetçilerin ABD yanlısı tutumundan yakındıktan sonra oklarını Japonya'ya çevirdi. "Uzakdoğu sorununun çözümünün anahtarı Japonya'nın ellerindedir. Marx bir keresinde İngiltere'nin olmadığı bir Avrupa devriminin bir kaşık suda fırtınadan ibaret olacağını söylemişti; aynı şey Uzakdoğu'da, 3.000.000 sanayi işçisi ve 5.000.000 topraksız köylüsü olan Japonya için de geçerlidir." Zinovyev'in Bakü Kongresinde baş

düşman ilan ettiği İngiltere daha da doğuya gidince Japonya'ya dönüşmüştü. Zinovyev'e göre Uzakdoğuda bir savaş çıkmasını ancak Japonya ve ABD proletaryası önleyebilirdi. Zinovyev proletaryaya bu görevi yüklediği tarihte ne yazık ki, Japonya ne de ABD'de kurulmuş bir komünist partisi bile yoktu.

Konferans ulusal devrimci hareketlerin desteklenmesiyle ilgili olarak. “bütün ulusal-devrimci hareketleri desteklemek, ama proleter hareketi aleyhinde bir doğrultu izlemedikleri sürece desteklemek” kararını onayladı.

IV. Kongresi'nde Doğu Sorunu

Ulusal ve sömürgeler sorunu Komintern'in İkinci Kongresinde ayrıntılı olarak ele alınıp tartışıldı ve bir dizi karar alındı. Tartışma ve kararların eksenini a)- Komünist partilerin ulusal ve sömürgeler sorununda politikalarını burjuva soyut ve biçimsel eşitlik üzerine kuramayacakları, somut tarihsel ve iktisadi durumu göz önüne alarak, ezen ve ezilen sınıfların çıkarları arasında açık seçik bir ayırım yapılması gerektiği, b)- sömürge sorununun başlamış olan dünya devriminin gelişimi dışında ele alınamayacağı c)- komünistlerin bu ülkelerdeki strateji ve taktiğinin bunlar dikkate alınarak belirlenebileceği oluşturdu. Sömürgelerde biri, “ulusal hareketi desteklemesine rağmen, aynı zamanda emperyalist burjuvaziyle anlaşma halinde, yani onunla birlikte tüm devrimci hareketlerle ve devrimci sınıflarla mücadele” eden yerli burjuvazi, diğeri; bu ülkelerde “nüfusun esas kütlesini” oluşturan ve “burjuva-kapitalist ilişkilerin temsilcisi olan köylülük” olmak üzere iki tip burjuvazi olduğunu, bu iki burjuva hareket arasında bir ayırım yapılmasının zorunlu olduğunu ve komünistlerin sömürge ülkelerdeki burjuva özgürlük hareketlerini “ancak, bu hareketler gerçekten devrimciyse, temsilcileri bizim (komünistlerin –y) köylüleri ve geniş sömürülen katmanları devrimci düşünceyle eğitip örgütlememizi engellemezlerse desteklenebileceği” sonu-

cuna vardı.

Bu ülkelerde ” komünist partileriyle komünist partileri kurmaya hazır unsurların mutlak” görevleri, *“geri kalmış ve sömürge ülkeleri de kapsamak üzere her yerde köylü Sovyetleri ya da emekçi halk Sovyetleri lehine propaganda yapmak, nerede koşullar elveriyorsa derhal emekçi halk Sovyetleri kurmaya çalışmak”* olarak belirlendi.

III. Kongrenin gündeminde Ulusal ve sömürgeler sorunu yukarda açıklanan nedenlerle önemli bir yer tutmadı. IV. Kongre’de sorun “Doğu Sorunu” olarak nitelendirildi. Kongre’de birçok Doğu ülkesi temsil edildi. Bu ülkelerden gelen delegelerin bir kısmında henüz komünist partileri kurulmamıştı, bir kısmında ise yeni kurulmuşlardı ve ciddi bir siyasi etkiye sahip değillerdi. Nisan 1919’da kurulan ve II. Kongre’den beri temsil edilen Kore Komünist Partisi Kore’de hiçbir varlık gösterememişti, II. Kongre’den beri temsil edilmesine rağmen Hindistan’da komünist örgütlenme adına elle tutulur bir faaliyet yoktu. Türkiye Komünist Partisi (Bakü) kuruluşundan kısa bir süre sonra, Mustafa Suphi ve yoldaşlarının Karadeniz’de katledilmesinin ardından dağıldı, Aralık 1921’de Komintern kararıyla lağv edildi. Dördüncü Kongre’ye İstanbul ve Ankara’daki üç komünist grubu (Ankara’da kurulan ve Eylül 1922’de kapatılan THİF, İstanbul Komünist Grubu (Şefik Hüsnü grubu) İKG, ve İstanbul Beynelmilel İşçi İttihadi (İBİİ) temsil eden üç delege katıldı. 1920’de kurulan İran Komünist Partisi Gilan Cumhuriyeti’nin ezilmesinden sonra dağıldı. Çin Komünist Partisi Temmuz 1921’de, Japon Komünist Partisi Temmuz 1922’de kuruldu. Kongre’de temsil edilen diğer bir parti de Endonezya Komünist Partisi’ydi. Serakat İslam (İslam Birliği) içinde faaliyet gösteren komünist grup tarafında Mayıs 1920’de Hint Adaları Komünist Birliği olarak kuruldu. Serakat İslam’ın 1921 kongresinde komünist grup, partiden ihraç edilmesinden sonra Endonezya Komünist Partisi adını aldı. Komintern’in II.

Kongresi'nde Hollanda Komünist Partisini temsil eden Maring tarafından temsil edildi. Dördüncü Kongre'de Malaka tarafından temsil edilen parti, Doğu'daki partiler içinde en güçlü olanıydı. Mısır Sosyalist Partisi ise Kongre'ye istişare oyla katıldı.

Dördüncü Kongre'de Doğu sorunu, Avrupa'da devrimin gerilediği, Doğu'da ise huzursuzluğun sürdüğü bir ortamda ele alındı. Sorun üzerindeki tartışma, daha çok Doğu'lu delegeler arasında geçti. Tartışmalarda asıl sorun Komintern ve komünist partilerin burjuva ulusal kurtuluş hareketleri karşısında nasıl bir tavır takınacakları konusuydu. Bu Kongrede benimsenen anti emperyalist cephe taktiğiyle birlikte daha da önem kazandı.

Roy II. Kongre'deki tutumunu sürdürerek, burjuva milliyetçi hareketlerle işbirliği konusunda fazla ileri gidildiğini savundu. Roy' göre anti emperyalist cephenin liderliği "ürkek ve kaypak" burjuvaziye bırakılamazdı. Roy'un bu görüşü Bolşeviklerin demokratik devrimin liderliğinin ürkek ve kaypak burjuvaziye bırakılmayacağı biçimindeki görüşleriyle tam bir paralellik içindeydi ve bu devrimci taktiğin sömürge ülkelerdeki devrimlere uygulanmasıydı. Dördüncü Kongre'de Endonezya'yı temsil eden Malaka ise tam tersini iddia ediyordu. Malaka konuşmasında burjuva milliyetçilerle işbirliğine yeterince önem verilmediğinden yakındı. Endonezya'da komünist hareketin gelişmesini engellediği için Panislamizm eleştirisinin geri çekilmesini istedi, Serakat İslam ile yapılan işbirliğinin komünist faaliyeti engellemek bir yana güçlendirdiğini iddia etti.

Avrupa komünist partilerinin kayıtsız kaldığı bu tartışmalarda diğer bir çok tartışmada olduğu gibi bir orta yol bulundu. Büyük güçlerin Panislamizm'i kendi çıkarlarını için istismar ettikleri söylendikten sonra, "*ancak, Ulusal Kurtuluş hareketleri geliştiçe ve olgunlaştıkça, Panislamizm'in dini siyasal sloganları yerini somut siyasal taleplere bırakacağı*" umudu dile getirilerek Panislamizm'e, açık kapı bırakıldı. (Lenin Döneminde K. E. 336)

Dördüncü Kongre’de, II. Kongre tezlerinden kopuş sadece bununla sınırlı değildi. II. Kongre, sömürge ülkelerdeki komünistlerin ana görevini köylü Sovyetleri için mücadele olarak belirlemişti. Dördüncü Kongre’de bu hedef adeta unutuldu, onun yerine burjuva milliyetçi hareketlerle anti emperyalist cephe kurma ika-me edildi. Bu kongrede kabul edilen tezlere *“Bütün ulusal devrimci güçlerin paylaştığı ortak amaç, ulusal birliği sağlamak ve devletin bağımsızlığını elde etmektir”* olarak kayda geçti. (age. 336)

II. Kongre’deki tezlerden bir diğer kopuş da ulusal devrimci hareketlerin desteklenmesiyle ilgiliydi. II. Kongre bu desteği, ancak komünistlerin işçi sınıfını örgütlemesini engellemiyorlarsa koşuluna bağlamışken, Dördüncü Kongre’de bu koşul, *“Komünist Enternasyonal, farklı tarihsel koşullarda ulusal siyasal bağımsızlıkları için dövüşenleri çok farklı nitelikteki halklar olabileceğinin tamamen farkında olarak, emperyalizme karşı olan her ulusal devrimci harekete desteğini verir.”* denilerek genelleştirildi. (age. 336)

Doğu Sorunu ile ilgili olarak kabul edilen tezlerde, emperyalistler arasındaki rekabetin sömürgelerde kapitalizmi geliştirdiği, savaş sonrasında “emperyalizmin siyasal ve ekonomik krizinin yoğunlaştığı, bunun sonucu olarak sömürge ve yarı sömürge ülkelerde emperyalizmin baskısına karşı mücadelenin güçlendiği” vurgulandı. Buna kanıt olarak Türkiye’de Sevr’in çökmesiyle “ulusal ve siyasal bağımsızlığının yeniden kurulması.” Hindistan, Mezopotamya Çin, Mısır ve Kore’de ulusal devrimci hareketlerin gelişmesi, Japonya’da işçi hareketinin bağımsız bir sınıf hareketine evrilmesi, sömürge ülkelerin tümünde işçi hareketlerinin uyanışı gösterildi. Bu olguların sömürgelerdeki devrimci hareketin toplumsal temelinde bir değişim yarattığı, bu değişimin “anti-emperyalist mücadelenin yoğunlaşması ve aynı zamanda emperyalizm ile uzlaşmaya dünden razı olan feodal unsurlar ve

ulusal burjuvazinin bu mücadeleyi kendi tekeli altında tutmaya karşı meydan okunması” yönünde olduğu gibi abartılı bir değerlendirme yapıldı. (age. 333)

Dördüncü Kongre’de, sömürgelerde komünist partilerin ittifak yapabilecekleri arasına, Mezopotamya ve Moğolistan örnek verilerek, *“Feodal-ataerkil sistemin henüz yerli aristokrasisinin kitlelerden tamamen koptuğu noktaya kadar çözülmemiş olduğu göçebe ve yarı göçebe halklar arasında, elit kesimin temsilcileri emperyalizme karşı mücadelenin aktif bir önderi olarak ileri çıkabildikleri”* belirlemesiyle aristokrasi de eklendi. (age. 335)

Tezlerde anti emperyalist cephe zorunluluğu Bileşik İşçi Cephesi ile kıyaslanarak şöyle ifade edildi; *“Birleşik işçi cephesi, Batı’da güçlerin örgütlü bir biçimde bir araya gelmesi ile karakterize edilen, geçiş döneminde ortaya atılmış bir sloganıdır. Benzer biçimde bugün sömürgeleştirilmiş Doğu’da ileri sürülen temel slogan ise, anti-emperyalist birleşik cephe sloganıdır. Bu sloganın amaca uygunluğu, dünya emperyalizmine karşı tüm devrimci unsurları seferberliğe çağırarak olan uzun erimli mücadele perspektifinden ileri gelir. ... Sömürge ve yarı sömürge ülkelerdeki işçi hareketi, her şeyden önce kendisini ortak anti-emperyalist cephede bağımsız bir devrimci unsur olarak ortaya koymalıdır. Ancak onun bağımsız bir faktör olarak önemi tanıdığında ve onun politik bağımsızlığı tam olarak güvenceye kavuşturulduğunda, burjuva demokrasisiyle geçici anlaşmalara izin verilebilir ya da bu anlaşmalar gerekli görülebilir.”* (age. 341)

Birincisi Batı’daki birleşik işçi cephesi, açıklandığı biçimiyle bir “geçiş dönemi” sloganı değil, işçi sınıfının acil istemleri için ortaya atılmış bir işbirliği sloganıdır. Anti emperyalist cephenin bir geçiş dönemi sloganı olması ancak bu cephede komünistlerin önder olmasıyla olanaklıdır. Ancak bu koşulla bir geçiş evresi olarak ulusal kurtuluş, sosyal kurtuluşa bağlanabilir. Aksı durumda emperyalizmle uzlaşma tarihsel örneklerin de (yakın örnek Tür-

kiye’de olduğu gibi) kanıtladığı gibi kaçınılmazdır. İkincisi, bir cephenin anti emperyalist olabilmesi için içinde yer alan güçlerin ve bu güçlerin temsilcisi olduğu sınıfların emperyalizmle uzlaşmayı reddetmiş olmaları gerekir, hiç değilse cephe içindeki başat gücün bu nitelikte olması gerekir. Bu noktalar dikkate alındığında söylenenler boş bir söz olmanın ötesinde, önce burjuva iktidar, ardından işçi sınıfının iktidarı biçimindeki Menşevik aşamalar terorisinin sömürge ülkelere uygulanmasıdır.

Tezlerde yer alan şu satırlar, bundan sonra Komintern tarihinde sıkça rastlanacağı gibi, Sol’u her eleştirdiğinde Sağ’ı da unutmadan bir çeşni olarak işçi içine katan orta yolculuğun bir abidesi gibi gözüküyor; “Bağımsız sınıf çıkarlarının sözde “savunusu” bahanesiyle, komünistlerin sömürgelerde emperyalist tiranlığa karşı kavgada, yer almasını reddetmek, oportünizmin en kötü biçimidir ve Doğu’da proleter devrimi gözden düşülmekten başka bir işe yaramaz. Şu da bilinmelidir ki, burjuva demokratları ile sağlanacak bir “ulusal bildiğin” ya da “iç barışın” çıkarları için, işçi sınıfının acil günlük talepleri uğruna mücadelesinden uzak kalma girişimleri de, daha az zararlı değildir.” (age. 340)

IV. Kongre Türkiye de dahil, çeşitli ülke işçi ve emekçilerine birçok çağrı ve mesaj yayınladı. “Türkiye’nin Emekçi Kitlelerine Çağrı”da şu görüşlere yer verildi: “*Milliyetçi Ankara Hükümeti Türkiye büyük burjuvazisinin yararına bazı tavizler elde etmek karşılığında emperyalistlerle anlaşma yapmaya hazırdır. Hükümet, bu yeni politikasını komünist partisini dağıtarak ...resmen yürürlüğe koymuştur. Türkiye Komünist Partisi (sözü edilen parti Türkiye Halk İştirakiyun Partisi olmalı-y) ezilen emekçi kitlelerin emperyalizme karşı mücadelesinde milliyetçi burjuva hükümeti her zaman desteklemiştir. Türkiye Komünist Partisi, ortak düşmana karşısında kendi programından ve ideallerinden taviz vermeye bile razı olmuştur. ... Komünist Enternasyonal’in Dördüncü Kongresi, bu barbarca hareketi protesto eder, emperyalizme ve*

gericiliğe karşı sürekli olarak savaşım veren, Türkiye 'nin emekçi kitleleri yararına demokratik reformları gerçekleştiren, emperyalizmin jandarması rolünü oynamayı reddeden herhangi bir hükümeti ya da siyasi partiyi desteklemeye hazır olduğunu açık bir biçimde ilan etmeyi görev sayar.” (Lenin Döneminde Komünist Enternasyonal -II- 453-454)

Komünist Enternasyonal'ın IV. Kongresi'nde, Türkiye komünist hareketi üç delegeyle temsil edildi. Sadrettin Celal İKG'yi, Salih Hacıoğlu THİF'i ve Vanlı Kazım İBİİ'yi temsil etti.

Sadrettin Celal'in 4. Kongre'de yaptığı konuşma çelişkilerle doluydu. Bir yandan Kemalist hareketi komünistlere karşı yaptığı baskı nedeniyle eleştirirken, diğer yandan da bu hareketi desteklediklerini söylemekten geri durmadı. Konuşmasına eleştiriyle başladı; “Bağımsızlık mücadelesinden doğan ve kendisinin tamamıyla Misaki Milli'den yana ve emperyalizme karşı olduğunu ilan eden Büyük Millet Meclisi Hükümeti son üç yıl boyunca davranışlarıyla bir ihanet politikası izlediğini ortaya koymuştur.” Musul ve Kerkük'ün İngiltere'ye bırakılmasını ihanet olarak nitelendirip Misaki Milli'ye sahip çıkan Sadrettin Celal, hükümetin ihanet politikasını; şura hükümeti kurmaktan vazgeçme ve Türkiye'de komünistlere yapılan katliam ve baskılarla açıkladı. Sıra desteklemeye geldi; “*TKP Emekçi kitlelerin emperyalizme karşı mücadelesinde burjuva milliyetçi hükümeti her zaman desteklemiştir. TKP ortak düşman karşısında programından, ideallerinden geçici ödünler vermeye bile razı olmuştur.*” diyecek kadar ileri gitti. (age Cilt-I- s.234)

Sadrettin Celal'den sonra söz alan Radek, S. Celal'in eleştirilerinde fazla ileri gittiğini düşünmüş olacak ki, TKP'ye destur çekmeyi gerekli gördü; “*Yoldaşlar, Türkiye'de Komünistlere yapılan baskılar, Türkiye'de daha yeni yeni gelişmeye başlayan sınıf mücadelesinin bir parçasıdır. Türk komünistlerine Türkiye'de milli kurtuluş hareketinin desteklenmesini salık verdiğimizden*

ötürü bir an pişman olmadık. Türk halkının bütün geleceği söz konusudur. Bu ya özgürlük, ya dünya kapitalizminin boyunduruğu altında kölelik sorunudur. ... Bu baskı anında bile Türk komünistlerine diyoruz ki, içinde bulunduğumuz zaman, sizi yakın geleceğe karşı kör etmesin! Uluslararası devrimcilik açısından son derece önemli olan Türkiye'nin bağımsızlığının savunulması henüz gerçekleşmemiştir. Kendinizi size baskı yapanlara karşı koruyun, size vurulunca siz de vurun; fakat özgürlük kavgasının henüz bitmediğini ve önünde daha bir süre, Türkiye'nin öteki devrimci öğeleriyle birlikte yürümeniz gereken bir yol olduğunu unutmayın.” ((E. Akbulut – M. Tuncay, İstanbul Komünist Grubundan Türkiye Komünist Partisine Cilt-I s.70)

Ne güzel değil mi? Komünist Enternasyonal'in II. Kongresi'nde Ulusal Sorun ve Sömürge Sorunu konusunda alınan kararlar aradan iki kongre geçtikten sonra sömürgelerde burjuva hareketlerin kayıtsız şartsız desteklenmesine dönüştü.

Komünist Enternasyonal'in IV. Kongresi sonrasında KEYK, Türkiye'deki komünist grupları, Türkiye Birleşik Komünist Partisi (TBKP) adı altında birleştirilmesi kararı aldı. Alınan karar uyarınca İKG'den Şefik Hüsnü, Bİİ'den Vanlı Kazım, THİF'dan Salih Hacıoğlu ve Hınçak'dan bir temsilci ile TBKP teşkilat bürosu kurulması kararlaştırıldı. Bu kararla Türkiye komünist Hareketinde bir dönem (Mustafa Suphi'nin TKP'si ve THİF dönemi) kapandı. Türkiye Komünist hareketi Komintern kararıyla Şefik Hüsnü'ye teslim edildi.

Komintern'in İlk Dört Kongresi

Lenin Ekim devriminden önce Rus devriminin Avrupa'da sosyalist devrimin başlangıcı olacağını ve Avrupa devrimi yardımıyla Rusya'da sosyalizm kurulmaya başlanacağını söylemişti. Lenin'in bu ön görüşünün birinci etabı gerçekleşti. Rus devrimi Avrupa'da sosyalist devrimin başlangıcı oldu. Devrim, Avusturya'dan başlayarak Almanya ve diğer Avrupa ülkelerine yayılmaya başladı. Ekim devrimi bu süreci daha da güçlendirdi. Ancak, Avrupa'da başlayan devrimler yenilgiye uğradı. Yaşanan yenilgileri değerlendiren Lenin, devrimi sonuna kadar götürecek devrimci partilerin olmamasının Avrupa devriminin en büyük talihsizliği olduğunu vurguladı.

Yenilgilere rağmen Avrupa devrimi kapıdaydı ve biran önce eksik olan tamamlanmalıydı. Lenin Kasım 1918'de Almanya'da devrim patlak verdiğinde Avrupa'da devrimin zafer kazanacağından o kadar emindi ki, Sverdlov'a “ *işçilerin uluslararası devrimine yardım etmek için ileri sürebileceğimiz üç milyon kişilik bir ordumuz olmalı*” diye yazdı. (Fernando Claudin, Komintern'den Kominform'a, Belge yay. Cilt-I- 65)

Avrupa’da devrimin başarısı yenilgilere yol açan talihsizliğin bir an önce giderilmesine bağlıydı. Bu talihsizliği giderecek olan devrime yön verecek, işçi sınıfının dünya partisinin, Komünist Enternasyonal’in kurulmasıydı. Lenin bu eksiği I. Paylaşım savaşı sırasında yüksek sesle dile getirerek, II. Enternasyonal’in çöktüğünü, devrimin zaferi için yeni bir komünist enternasyonal kurulması gerektiğini savundu. O günkü koşullarda II. Enternasyonal’e bağlı partilerdeki sol sosyal demokratlar bile Lenin’in bu önerisi karşısında yer aldı. Ekim devriminin Avrupa devrimini başlattığı yeni durumda, mevcut sol grupların buna hazır olup olmadığına bakılamazdı. An, en uygun andı, zaman kaybedilemezdi.

Komünist Enternasyonal’in kurulması, Avrupa’da devrimci durumun varlığını sürdürdüğü bir ortamda acil bir zorunluluk olarak gündeme geldi. Bu adımı atmak, dünya devriminin zaferi için ertelenemez bir zorunluluktur. Ama öte yandan bu görevin yerine getirmenin koşulları da zordu. Avrupa’da komünist partiler yeni yeni kurulmaya başlamıştı, sayıları dördü geçmiyordu. II. Enternasyonal partileri içindeki sol kanatlar hala kararsızdı ve Sovyet Rusya’da iç savaş doruk noktasındaydı.

Komünist Enternasyonal’in kurulmasına bu koşullarda karar verildi ve kuruluşu her yeni kuruluş gibi, zaafı da içeren bir başlangıçtı. ‘Başlamak için mükemmel koşulları bekleyen devrimciler en kötü devrimcilerdir.’ Her başlangıç kendi içinde zayıflığı ve zaafı taşıyor, süreç içinde zayıflık ve zaafı aşarak mükemmelliğe yaklaşıyor. Bu durum, sınıf mücadelesinin birikimi üzerine yeni bir başlangıcı temsil eden Komünist Enternasyonal için de geçerlidir. Komünist Enternasyonal yetkin bir örgüt olarak doğmadı. 1919’da dünya devrimi ne kadar yakın idiyse, bunu zafere taşımak amacıyla kurulan Komünist Enternasyonal de ölçüde zayıf ve zaafıydı. RKP(B) hariç, Komünist Enternasyonal’in

kuruluşunda yer alan partiler henüz yeni kurulmuştu. İdeolojik, politik ve örgütsel bir bütünlüğe sahip değillerdi. İşçi sınıfının aktif kitlesiyle bağları çok zayıftı. RKP(B)'den sonra Komünist Enternasyonal'in en büyük partisi olan ve devrimin içinde kurulan Alman Komünist Partisi'nin devrim sürecinde ortaya koyduğu performans, devrimin ilerleyişinin gerektirdiği strateji ve taktiği anında uygulamaya koyamaması, partilerin içinde bulunduğu durumun en açık göstergesiydi. Diğer parti ve örgütlerin çoğu ise Moskova'da bir dış bürodan ibaretti, Kongreye katılan delegelerin önemli bir kesimi Sovyet Rusya'dan gelen delegelerdi, diğer delegelerin birçoğu ise gerçek temsil özelliğine sahip değildi. Ancak mevcut koşullarda Komünist Enternasyonal, kurulmuş olmasının yaratacağı etki dikkate alındığında onu taşıdığı zaafılar ve zayıflıklarla kıyas kabul etmeyecek kadar daha önemliydi.

Kongre, Mart 1919'da gelebilen parti ve grupların katılımıyla Moskova'da başladı. Komünist Enternasyonal'in kuruluşunun ilan edilmesi önerisine karşı tavır Kongrede Bolşevik Parti'den sonra en etkili parti olan Alman Komünist Partisi delegesinden geldi. Eberlein, “gerçek komünist partiler ancak birkaç ülkede var” ve “Avrupa'daki birçok ülke temsil edilmiyor” gerekçeleriyle, Enternasyonal'in kuruluşunun ilan edilmesine karşı çıktı. Karşı oy kullanmamaya ikna edilerek, Komünist Enternasyonal'in kurulduğu ilan edildi ve Kongre toplantısına Enternasyonal'in I. Kongresi olarak devam etti. I. Kongre'nin kapanış konuşmasında Lenin, büyük bir iyimserlik içinde şunları söyledi; *“Proleter devriminin dünya çapında zaferi kesinleşmiştir. Uluslararası bir Sovyet Cumhuriyetinin kurulması yakındır.”*

Daha sonra, “III. Enternasyonal'in Tarihteki Yeri” yazısında ise “III. Enternasyonal'in dünya tarihindeki önemi”ni, *“Marks'ın yüce şiarını, sosyalizmle işçi hareketinin yüzyıllık gelişiminden sonuç çıkaran şiarı, proletarya diktatörlüğü kavramında ifadesi-*

ni bulan şıarı hayata geçirmeye başlamış olmasında yatar. "olarak vurguladı. (Lenin, Seçme Eserler Cilt-X- İnter yay.-48)

Komünist Enternasyonal'in I. Kongresinden II. Kongresine kadar olan dönem, hem dünya burjuvazisi hem de proleter hareket açısından en kritik yıldır. Büyüyen öfke ve devrimci dalga karşısında Avrupa burjuvazisi ne yapacağını bilemez haldeydi. Parlamentolar, basın ve diğer kurumlar zayıflamış gözden düşmüştü, devletler hareket edemez durumdaydı.

1919 yılı, Sovyet Rusya'nın, Ekim Devrimi'nin zaferinden bu yana en çok zorlandığı yıl oldu.

Dışarıda, emperyalist kuşatma sıkılaştırıldı, içeride ise, iç savaş bütün cephelerde şiddetlenmişti. Avrupa'dan adeta izole edilmiş durumda olan Sovyet Rusya, iç savaştan zaferle çıkmak için, her şeyini savaşa hasretmek zorunda kalmıştı. Avrupa'da olup bitenin bilgisine ulaşmak zordu. Sovyet Rusya'nın Avrupa devrimiyle ilgilenme olanakları son derece sınırlıydı.

Avrupa işçi hareketinin durumu ise şöyleydi; Alman devrimi yenilmişti, ancak işçi hareketi tam anlamıyla geri çekilmiş değildi. Fransa, İngiltere, Avusturya, Macaristan, İtalya, Belçika ve Almanya'nın birçok kentinde, Berlin, Paris, Glasgow (İngiltere) işçi grevleri, ayaklanmalar devam ediyordu.

1919'da işçi hareketinin en büyük kazanımlarından biri Komünist Enternasyonal'in I. Kongresinin dağılmasından 15 gün sonra, 21 Mart'ta Macar Sovyet Cumhuriyetinin kurulmasıydı. Bunu 7 Nisan'da Bavyera Sovyet Cumhuriyetinin ilanı izledi. Bu iki devrim Komünist Enternasyonal'de dünya devrimine yönelik umutları büyüttü. Bavyera Sovyet'i ilanından 23 gün sonra 1 Mayıs 1919'da, Macar Devrimi, 133 gün dayandıktan sonra 1 Ağustosta yenildi.

Komünist Enternasyonal'in II. Kongresi, yenilgilere rağmen Avrupa devriminin geliştiği, Sovyet Rusya'da iç savaşın kazanıl-

dığı, emperyalist ablukanın yarıldığı bir dönemde toplandı. Kızıl Ordu Polonya ordusunu yenmişti ve Varşova'ya doğru ilerliyordu. Hedef Polonya Sovyet Cumhuriyetini kurarak devrimi Alman topraklarının sınırına kadar taşımaktı. Bir anlamda Kızıl Ordu bir türlü gerçekleşmeyen Avrupa devrimini üstlenmiş gibiydi.

Bu durum II. Kongre ortamına da yansdı. Kongre'de umut ve coşku egemendi.

Lenin Bolşevik partiyi kurmak için yola çıkarken, İskra'nın 1. Sayısında *“Birleşmeden önce, ve birleşebilmemiz için, ilkönce kesinlikle ve kararlılıkla aramızdaki ayrılıkları belirlemeliyiz. Yoksa birliğimiz, mevcut dağınıklığın üstünü örten ve kökten aşılmasını engelleyen bir kuruntu olacaktır.”* diye yazmıştı. II. Kongre'de de aynı yolu izledi *“birleşmeden önce ve birleşebilmek için”* ilk önce hem ideolojik hem de örgütsel olarak II. Enternasyonal'in Şoven ve Merkezci eğilimlerinden kesin olarak kopulmalıydı. II. Kongre'nin önündeki görev bu kopuşun gerçekleştirilmesi için gerekenin yapılmasıydı, deyim yerindeyse, Bolşevik bir dünya partisinin yaratılmasıydı.

Temsil edilen parti ve örgütlerin toplamının I. Kongre'dekinin neredeyse iki katı olduğu II. Kongre'nin ana sloganı bolşevikleşmekti. Lenin'in kongreden önce yazdığı ve delegelerine ulaştırılan Sol Komünizm, Komünizmin Çocukluk Hastalığı kitabının, Kongrede yaptığı konuşmalarının, ana eksenini buydu; *“burjuvazinin işçi sınıfı içindeki ajanları II. Enternasyonal'in Şoven ve Merkez akımlarından kesin ve tam kopuşu sağlamak ve partiyi sınıftan koparan sol radikalizme karşı sağlam ve kararlı bir mücadeleye vermek.”*

Bolşevikleşme, Komintern'e katılmanın 21 Koşulu, kongreye sunulan tezler ve alınan kararlarla somut biçimlere büründürüldü. Henüz yazılı bir programa sahip olmamış olsa da, Komintern, üzerinde hareket edeceği birleştirici bir ideolojik zemine ve dev-

rimci örgütsel bir yapıya ve mücadelesine yön veren devrimci bir strateji ve taktiğe kavuştu.

Buraya ulaşmak kolay olmadı. Kongre’de birçok konuda (21 koşul, parlamenter mücadele, sendikalarda çalışma, ulusal ve sömürgeler sorunu, tarım üzerine tezler vb.görüş farklılıkları ortaya çıktı. Kimi çok derin olan görüş farklılıkları Lenin’in otoritesiyle aşıldı, daha doğrusu aşılır gibi oldu.

Lenin “Komünist Enternasyonal’in Görevleri” üzerine yaptığı konuşmada II. Kongre’nin önemini şu sözlerle ifade etti; “*Gururla şunu söyleyebilmekteyiz: Birinci kongre sırasında biz sadece propaganda yapıyorduk, tüm dünya proletaryasına sadece temel düşünceleri aktarıyorduk; sadece mücadele çağrısını yükseltiyorduk; ...Bugün her yerde ileri bir proletarya vardır. Bazen iyi örgütlenmemiş olsa da, yeniden örgütlenmeyi isteyen bir proleter ordusu her yerde vardır. Tüm ülkelerdeki yoldaşlar bunları tek bir ordu halinde örgütlemeye yardım ederlerse hiçbir şey eserimizi gerçekleştirmemizi önleyemeyecektir. Eserimiz, evrensel proletarya devrimi ve Sovyetlerin evrensel cumhuriyetinin kuruluşudur.*” (Lenin Döneminde Komünist Enternasyonal 178)

“*Tüm ülkelerdeki yoldaşlar bunları tek bir ordu halinde örgütlemeye yardım ederlerse*”, gelecekte herşey sanki bu cümlede saklı gibiydi.

1920 yılı sonunda dünya siyasetinde henüz bir istikrardan söz edilemese de, dünya burjuvazisi açısından kabus dolu yıllar artık geride kalmıştı. Sovyet Rusya ise, iç savaştan zaferle çıkarak, “savaştan barışçı inşaya geçiş” için bir “nefes molası” kazanmıştı.

Kazanılan bu nefes molasında Bolşevik Parti, bütün enerjisiyle iç cephede ağırlaşan, sorunların, çöken ekonominin ve köylülükle bozulan ittifakın çözümüne yöneldi.

1921 yılı başında Rusya’yı betimleyen kelimeler, açlık, salgın hastalık, düzensizlik, kaos ve isyanlardı. Bu isyanların en başın-

da şüphesiz Mart 1921'deki Kronştadt isyanı gelir.

Sovyet Rusya ile Kapitalist devletler arasındaki ilişkilere gelince: 1921 yılı başından itibaren Sovyet Rusya ile emperyalist devletler arasında diplomatik ve ticari ilişkiler gelişmeye başladı. Mart 1921 İngiltere ile imzalanan ticaret anlaşmasını diğer ülkeler izledi. Yıl sonuna kadar Fransa ve ABD hariç diğer ülkelerin çoğu İngiltere'yi izleyerek Rusya ile dostluk ya da ticari ilişkileri geliştirme anlaşmaları imzaladı.

Öte yandan saldırıdan savunmaya, savaştan diplomasiye geçiş, Sovyet iktidarının bütün gücünü iç cepheye verme olanaklarını artırdı. Yeni ekonomik politika NEP, bu koşullarda, Sovyet iktidarının içine düştüğü ekonomik ve politik krizden kurtulmasının bir yolu olarak Bolşevik Parti'nin gündemine girdi.

Sovyet Rusya 1921 yılı başında bir nefes alma molası yakalamıştı, ama Komünist Enternasyonaldeki gelişmeler hiç de iç açıcı değildi. Enternasyonal'in II. Kongresi seksiyonların önüne 21 Koşul'un gereklerinin yerine getirilmesi; Şoven ve Merkez unsurlardan arınılması ve kitle bağlarının güçlendirilmesi görevini koymuştu. Bu görev doğrultusunda Avrupa'nın üç büyük partisi kendi kongrelerini düzenlediler. II. Kongreye gözlemci olarak katılan USPD Eylül 1920 kongresinde 21 koşulun kabulüyle ilgili tartışmanın ardından bölündü, Sol kanat Aralıkta KPD ile birleşti. Aynı durum Fransız ve İtalyan sosyalist partileri kongrelerinde yaşandı. 21 Koşul'u onaylayan Sol'lar ayrılarak Fransız ve İtalya komünist partilerini kurdu. Aynı dönemde birçok ülkede komünist partiler kuruldu.

II. Kongre ile III. Kongre arasındaki sürece damgasını vuran Almanya'da Kapp darbesi, sonrasında KPD'nin sosyal demokrat parti ve sendikalara gönderdiği açık mektup ve 21 Mart "çılgınlığı" oldu. Lenin'in "örnek bir inisiyatif" olarak nitelediği, işçi sınıfının acil istemleri etrafında birleşik bir cephe örülmesini ön

gören “Açık Mektup” KPD ve diğer partilerde ciddi bir muhalefetle karşılandı. İşçi sınıfının mevcut durumunu dikkate almadan girilen, Lenin’in ‘çılgınca bir ultra sol eylem’ olarak nitelediği 21 Mart çılgınlığı, 1921 başında KEYK’nin bazı üyeleri (Zinov-yev, Buharin, Radek, Bela Kun vb.) başta olmak üzere Avrupa’daki komünist partiler içindeki Sol kanatların benimsediği “saldırı teorisinin” ilk uygulamasıydı. Bu uygulamanın kaçınılmaz sonu partinin güç kaybetmesine yol açan, kötü bir yenilgi oldu.

Komünist Enternasyonal’in III. Kongresi bu koşullarda toplandı. Kongre’de yapılan konuşmalarda uluslararası işçi hareketinin bir geri çekilme dönemine girdiği, isteksiz de olsa, kabul edildi. Bu kabulle birlikte Komintern’in bu yeni dönemde izleyeceği taktiklerin yeniden gözden geçirilmesi gerekiyordu. III. Kongre’nin bütün dikkati bu sorun üzerinde odaklandı.

Lenin Kongre’de yaptığı konuşmalarda Sol’ların ileri sürdüğü saldırı teorisini eleştirerek mevcut koşullarda işçi sınıfının taktiğinin ana yönünün devrime hazırlık olması gerektiğini vurguladı.

Kongre’de önce RKP(B) toplantılarında tartışılan Taktik Üzerine Tezler Kongre’de yoğun tartışmalara yol açtı. Sol’lar “Açık Mektup ’da ileri sürülen işbirliğine ve bunun genelleşmiş hali olan Birleşik İşçi Cephesi’ne karşı açık taarruza geçti. Lenin Komünist Enternasyonal’in taktiğini savunma konuşmasında tezlerde değişiklik istemine değinerek şunları söyledi; *“Bu değişiklik önergeleri bir eğilim anlamına geliyorsa, bu eğilime karşı amansız bir mücadele zorunludur; çünkü aksi halde ne komünizm, ne de Komünist Enternasyonal kalır.”*

Tartışmalar sonunda tezler bir uzlaşmayla kabul edildi. Ve “Kitlelere” sloganı, III Kongrenin ana sloganı olarak benimsendi. Varılan uzlaşma ile Komintern ve Komünist partilerin biçimsel birliği korunmuş olsa da, konu üzerindeki tartışmalar, kongreden sonra büyüyerek sürdü. Bu tartışmalar Komintern’in II. Kong-

re'sinin ana sloganı olan bolşevikleşmenin gerçekleşmediğinin ilk belirtileriydi. III. Kongre'de halledildiği varsayılan sorunlar daha da büyüüp yenileri eklenerek IV Kongre'ye taşındı.

III. Kongre sonrasında gelişmeler Sovyet Rusya ile emperyalist devletler arasında oluşmuş olan kararsız dengenin Sovyet iktidarı lehine ilerlediğini gösteriyordu. Hem NEP uygulamalarında elde edilen başarı, hem de uluslararası alandaki gelişmeler, Sovyet iktidarının en zor yıllardan birini daha geride bıraktığını gösteriyordu. Lenin bundan hareketle geri çekilmenin artık durdurulduğunu açıkladı.

Komünist Enternasyonal III. Kongre sonrasında bütün faaliyetini birleşik işçi cephesi üzerinden sürdürdü. Bu çerçevede Sosyalist, İkibuçukuncu ve Amsterdam Enternasyonalleri ile Komünist Enternasyonal arasında sıklaşan çağrı ve görüşme trafiği yaşandı. Komintern tarafında yapılan çağrıların hemen hepsi II. Enternasyonal ve bileşenleri tarafından reddedildi. Bu çağrı trafiği Haziran 1922'de II. Enternasyonal, III. Enternasyonal'le hiçbir uluslararası toplantıya katılmayacağı kararı almasına kadar sürdü.

III. Kongre sonrası yapılan sekişyon kongrelerinde, birleşik işçi cephesi çoğunluk oylarıyla onaylanmış olsa da, partilerde, bileşik işçi cephesine muhalefet artarak sürdü. KEYK neredeyse bütün çabasını bu durumun partilerde bir bölünmeye yol açmasını engellemeye yoğunlaştırdı. Bu müdahalelerin en belirginini Fransız Komünist Partisi'nde yaşandı. Sağın parti merkez komitesindeki egemenliğine rağmen, Sol partide kalmaya ikna edildi.

. 5 Kasım 1922'de toplanan IV. Kongre'nin gündemini III. Kongre'deki gibi birleşik işçi cephesi belirledi. Bu konudaki tek yenilik bileşik cephenin bir devamı olarak ele alınan "işçi hükümeti" oldu. Güven ve coşkunun en silik olduğu Kongre'de, sunulan Raporlar ve Tezler'de açıkça bir geri çekilişten söz edilmedi.

Raporlar ve tezler üzerine yapılan konuşmalarda ise geri çekilme net olarak ifade edildi. Tezlerde birleşik cephe taktiğiyle ilgili tek değişiklik aşağıdan cephe kavramının kullanılmaya başlaması oldu. Bu değişiklikle birleşik cepheye karşı Sol muhalefet de belirli ölçüde yatıştırıldı.

Bir diğer yenilik de İtalya'da Mussolini'nin iktidara gelmesinin ardından faşizm tartışmasının ilk kez Kongre gündemine girmesi oldu. Kongre'de Faşizm ile ilgili olarak, burjuvazinin son kozu, bir macera politikası, burjuva demokrasisine sınıf temelinden yoksun bir saldırı vb. tarifler yapıldı.

IV Kongre'de en önemli yenilik, birleşik işçi cephesinin mantığı bir devamı olarak öne sürülen "İşçi Hükümeti"ydi. İşçi hükümeti ilk kez KPD'nin Jena Kongresi'nde alınan kararla gündeme geldi. İşçi hükümeti, Komintern politikalarına KPD'nin ikinci önemli katkısıydı. Hatırlanacağı üzere bileşik işçi cephesi de KPD tarafında ileri sürülmüştü.

Komintern kararlarında işçi hükümeti burjuvazinin gerici koalisyonuna karşı işçi partilerinin koalisyonu olarak benimsendi. İşçi hükümetiyle proletarya diktatörlüğüne geçişin önünü açacağı iddia edildi. Bu belirlemelerle, bir yandan işçi sınıfının acil çıkarları için sosyal demokrat partilerle yapılacak işbirliğinin anlamı da değişti. Birleşik işçi cephesi, işçi sınıfının çoğunluğunu kazanmak, onları devrime hazırlamak için ön görülen bir taktik olmaktan çıkartılarak, burjuva diktatörlüğü altında kurulacak işçi hükümetinin bir aracı haline getirildi. Böylece Komintern proletarya diktatörlüğü hedefinden II. Enternasyonal'in aşamalı devrim teorisine keskin bir dönüş yaptı. Bu dönüş Komintern'in sonraki kongrelerinde birleşik halk cephesi ve halk cephesi hükümetleriyle daha da belirginleşti.

IV Kongre'de ulusal ve sömürgeler sorunu Doğu Sorunu adı altında ele alındı. Sömürge ülkeler için ön görülen anti- emperya-

list cephenin Batı'daki birleşik işçi cephesinin doğudaki muadili olduğu vurgulandı. 'ulusal birliği sağlamak ve devletin bağımsızlığını elde' etmenin, 'bütün ulusal devrimci güçlerin paylaştığı ortak amaç', olduğu belirtildi. Lenin emperyalizmi, proleter devrimler çağındaki kapitalizm, kapitalizmin en yüksek aşaması olarak tanımladı. Bu tanıma göre kapitalizm dışında bir emperyalizmden söz edilemeyeceği gibi, kapitalizmi hedef almayan gerçek bir anti-emperyalist mücadeleden de söz edilemez. IV Kongre burjuvazinin içinde olduğu bir mücadeleyi anti-emperyalist olarak niteleyerek, Lenin'in emperyalist tanımının dışına çıktı.

Ancak IV Kongre'deki aykırılıklar bununla sınırlı kalmadı. Komintern'in II. Kongresi'nde kabul edilen tezleri ters yüz edildi. II. Kongrede ulusal devrimci mücadelelerin desteklenmesi,

“ancak, bu hareketler gerçekten devrimciyse ve komünistlerin işçi sınıfını örgütlemesini engellemiyorsa, koşuluna bağlanmışken, IV Kongre'de tüm ulusal mücadeleleri kapsayan koşulsuz bir destekten söz edildi. II. Kongrede köylü Sovyetleri için mücadele sömürge ülkelerdeki komünistlerin ana görevi olarak belirlenmişti. Bu, IV Kongrede “Bütün ulusal devrimci güçlerin paylaştığı ortak amaç, ulusal birliği sağlamak ve devletin bağımsızlığını elde etmektir” olarak değiştirildi. Bütün bunlar KEYK'nin hiçbir üyesinin karşı çıkmadığı, bir eleştiride bile bulunmadığı bir ortamda gerçekleşti.

Sonuç Olarak

II. Kongre'de Partilerin Bolşevikleşmesi için bir dizi karar alınmıştı. III. Kongre'ye gelindiğinde Lenin'in bütün çabalarına rağmen bunun gerçekleşmediği, partilerin ideolojik, örgütsel ve politik bir sağlamlığa ulaşamadıkları görüldü. Bu Komintern tarihindeki bir dönüm noktasıydı. III. Kongre'de Kitlelere belgisi altında, saldırıya geçmek için devrimci hazırlık kararı alındı. Bunun için yapılması gerekenler sıralandı. Acil istemler etrafın-

da örülmesi öngörülen birleşik işçi cephesiyle, sosyal demokrat partilerin sınıf üzerindeki hegemonyası kırılıp işçi sınıfının çoğunluğu kazanılacaktı. Acil istemler etrafında örülen mücadele kapitalizmin yıkılması hedefiyle birleştirilerek devrimin sınıf gücü örgütlenecekti. IV Kongre'ye gelindiğinde alınan kararların hemen hiç birinin gerçekleşmediği, tersine seksiyonlar içinde görüş ayrılıklarının daha da derinleştiği görüldü. Bileşik cephe taktiğiyle komünistlerin işçi sınıfı içindeki gücünün artırılması hedeflenmişti, ama tam tersi oldu, bu süre içinde komünist partilerin sayısı arttığı halde, RKP(B) hariç, hemen tüm partilerin üye sayılarında bir düşüş yaşandı. "Hain"II. ve Amsterdam Enternasyonal'in sınıf içindeki gücü ise arttı.

IV Kongre'de dünya devriminin gerilemesine paralel olarak Sovyet Rusya'nın desteklenmesi

öne çıktı. Başlangıçta Sovyet dış politikası bir dünya devrimi çerçevesine oturtulmuşken, bu kez Komintern'in politikası Sovyet dış politika gereklerinin önceliklerine oturtuldu

IV kongrede Komintern tüzüğünde bir dizi değişiklik yapıldı. Kongre'ye kadar partilerin KEYK üyeleri partiler tarafından atanıyordu; bu değiştirildi, KEYK üyelerinin Kongre tarafından seçilmesine, en az 15 KEYK üyesinin Moskova'da ikamet etmesine,KEYK genişletilmesine,genişletilmiş yürütmenin (Plenum) 9 üyeden oluşan bir Prezidyumu seçmesine, Prezidyuma bağlı şubeler oluşturulmasına, KEYK sekreteryası kurulmasına, seksiyonlara denetim görevlileri atanmasına, seksiyonların harcamalarını denetleyecek denetim komisyonu kurulmasına, seksiyon kongrelerinin Kominten kongresinden sonra yapılmasına karar verildi. Bu değişikliklerle Komintern kongreleri önemini kaybederek, yerini Plenumlar'a bıraktı. Başlangıçta komünist hareketin gelişmesinde büyük katkı sunan Sovyetlerin cömert maddi yardımları, Komintern'de ve seksiyonlarda bürokratlaşan bir maaş-

lılar ordusunun oluşmasına yol açtı.

Lenin Mart 1922’de kaleme aldığı “Tilki Avı Üzerine “ yazısının sonunda “*Fakat böyle bir endişe duymak için hiçbir neden yok*” diye bir cümle eklemiş olsa da bu durumu gördü: Şöyle; “*Eski tip parlamenter, gerçekte reformist ve üzerine hafif bir devrimci yaldız çekilmiş bir Avrupa partisini yeni tipte bir partiye, gerçekten devrimci, gerçekten komünist bir partiye dönüştürmek olağanüstü zor bir iştir. Fransa örneği bu zorluğu en iyi biçimde gösteriyor. Günlük yaşamda parti çalışması tipini değiştirmek, günlük rutini yeniden biçimlendirmek, kitlelerden kopmadan, tersine onlarla gittikçe daha sıkı bir ilişki içinde ve onları devrimci bilince ve devrimci mücadeleye yükseltecek şekilde partiyi devrimci proletaryanın öncüsü yapmak en zor fakat en önemli meseledir. Eğer Avrupalı komünistler, 1921 yılında ve 1922 yılının başlarında Avrupa ve Amerika’nın birçok kapitalist ülkesinde yaşanan devrimci mücadelelerin özellikle şiddetlendiği dönemler arasındaki (muhtemelen çok kısa) zaman diliminden partilerinin tüm inşasını ve tüm çalışmalarını esaslı surette, içsel, derinlemesine dönüştürmek için yararlanmazlarsa, bu onlar açısından en büyük suç olacaktır.*” (Seçme Eserler, X-341)

Nâzım Hikmet, Devrimci Sanat Kuramı ve Devrimci Sanatçı -I-

Yusuf Erdem

*“Bütün dünya için şiir söyleyen en büyük şair.
İnsanlığın ezici çoğunluğundan biri, büyük bir insan.
Öz yurdunda ezilmiş büyük bir yurtsever.
Yüzyılın şiirinde bir eşi daha olmayan Nâzım Hikmet
Benim gözümde yiğitliğin ve sevecenliği ta kendisiydi.”*

Pablo Neruda

Tarihin tempolarının alabildiğine hızlandığı devrim ve geçiş dönemleri vardır. Örneğin öncesi ve sonrasıyla -çok uzun bir karanlık ve suskunluktan sonra- Rönesans dönemi, devrim yılları ve sonrasıyla Fransız İhtilali, 19. Yüzyıl ve 20. Yüzyılın özellikle ilk 60-70 yılı. 1905, 1917 Şubat ve Ekim Devrimleri, 1. ve 2. Emperyalist paylaşım savaşları, pek çoğu komünistlerin öncülüğünde dünyanın her kıtasını sarmış ulusal kurtuluş devrimleri, faşizmin ezilmesi... bu türden tarihsel dönemlerdir. Devasa olaylar, hayatın hemen her alanını derinden etkileyen bu türden geçiş ve altüst oluş dönemleri düşüncede, eylemde, bilimde, sanatta devler taleper eder, devler yaratır, Nitekim Marks ve Engels Rönesans dönemi

için “Rönesans devler istiyordu, devler yarattı.” demektedirler.

Devasa olaylar, bilim ve özellikle sanat alanlarında da devler talep eder, devler yaratır. Özellikle Ekim Devrimi, öncesi sonrasıyla büyük düşünce ve eylem adamları, büyük şair, yazar, sanatçı, estetikçi ve eleştirmenler, sanat kuramcıları yaratmıştır. Gorki, Neruda, Brecht, Alberti, Aragon, Yevtişenko, Nevzal, Mayakovski ve Ritsos... gibi.

Hiç kuşku yok ki destanlar, ancak kitlelerin ve onlara önderlik eden kahraman bireylerin destansı kahramanlıklar gösterdiği dönemlerde yazılabilir. 20 yüzyılın ilk 60-70 yılı, Mavi Gözlü Dev de içinde olmak üzere bütün bu dev şairler, yazarlar ve üstün eserler talep etmiş ve ortaya çıkarmıştır. Ve bu devrimci dev sanatçıları; devasa olayları, kahramanları ve kahramanlıkları dışarıdan izleyip yalnızca tasvir etmekle yetinmemişler, bizzat bilinçleri, yürekleri; yani tüm fiziksel, zihinsel ve duygusal yetenek ve olanaklarıyla kendileri de olayların ve daha yaşanması bir dünya kavgasının ta içinde, önünde yaşamışlardır. Ve biliyoruz ki bu büyük yaratıcıların çoğu, aynı zamanda birbirlerinin arkadaşı, tanıdığı, dostu ve yoldaşıdır.

Hiç kuşkusuz, Nâzım Hikmet; çağdaş Türk edebiyatının en büyük şairi; çağdaş dünya şiirinin de en büyük birkaç şairinden biridir. Şairliğinin yanında, tiyatro oyunları ve film senaryoları, romanlar kaleme almıştır. Ayrıca örgütlü bir komünist savaşçı olarak çok sayıda gazete köşe yazıları yazmış, siyasal analizler, radyo konuşmaları yapmıştır. Bu arada kendisine ilişkin anılar ve kitaplarda, yazdığı mektuplarda, verdiği mülakatlarda ve yazdığı çeşitli yazılarda; şiir sanatı, Türk ve dünya edebiyatı ve edebiyatçıları, devrimci sanat ve estetik kuramı, devrimci sanatçıların sorumluluk ve yükümlülüklerine ilişkin çok özgün ve önemli düşünce ve değerlendirmeleri vardır.

Ne yazık ki düz yazıları ve konuşmalarının çok az bir bölümü toplanarak kitaplaştırılmıştır. Bu alanda en büyük şanssızlık;

özellikle şiir sanatı, kendi poetikası (=şiir sanatına ve kendi şiirine ilişkin estetik görüşleri). Türk ve dünya edebiyatı ve edebiyatçılarına ilişkin ufuk açıcı devrimci değerlendirmeleri, sanatın ve devrimci sanatçıların toplumsal işlevleri, toplumcu gerçekçi edebiyat akımı, devrimci sanat kuramı ve estetik üzerine düşünce ve değerlendirmelerinin çok çok azı toparlanıp kitaplaştırılmıştır. Bu eksikliğin nedenleri; elbette onun bir devrimci olmasından kaynaklanan fırtınalı yaşamı, devrimci sanat teorisine ilişkin bağımsız bir kitap yazmamış olması ve/veya usta bir diyalektikçi olarak şiir-edebiyat-sanat ve estetik üzerine bu önemli düşüncelerini kendi eliyle kitaplaştırmaması ve tabii ki araştırmacıların bu alana yeterince yönelmemiş olmalarıdır.

Oysa, Türk edebiyat dünyasında kendisinden önce ne sanat ve estetik kuramına ilişkin dişe dokunur bir anlayış, bir akım ve kuramsal çalışma; ne de toplumcu gerçekçiliğe, hatta eleştirel gerçekçiliğe örnek sayılabilecek sanat eseri ve eleştiri örneği bulunmaktadır.

Nâzım Hikmet; edebiyat, sanat ve estetik alanında sosyalist-realist akımı – yani devrimler döneminde dünya edebiyatını altüst eden ve sanat ve edebiyat devlerini talep eden ve yaratan bir dönemde; ülkemizdi toplumcu gerçekçi (sosyalist- realist) estetiği hem eşsiz örnekler ve hem de düşünce ve akım olarak başlatan devrimci dev bir sanatçı, düşünce ve eylem insanıdır. Orhan Kemal, Ahmet Arifler, Enver Gökçeler, Sabahattin Aliler, Hasan Hüseyin Korkmazgil’leri, Asım Bezirci’leri, Fethi Naci’leri... ve edebiyat ve öteki sanat dallarında ve eleştiri alanında daha nice sanatçıyı ve eserini ortaya çıkarmış; bu değerli sanat, düşünce ve eylem insanı sayesinde –devrimci olmanın en ağır bedellerini, işsizlik ve yoksullukları, zindanları, hatta öldürülmeyi bile göze alarak- bu sanatın devrimci sel yatağında çoğalarak gürül gürül akabilmiştir.

Özetlersek; Nâzım Hikmet yalnızca evrensel düzeyde büyük

bir şair, çok yönlü büyük bir sanatçı değil, aynı zamanda bir sanat kuramcısı, bir estetikçidir. Ve bugünün genç sanatçı ve sanatçı adayları dersine iyi çalışmalı ve toplumcu-gerçekçi komünist şair, devrimci sanat ve estetik kuramcısı, devrimci düşünce ve eylem adamı Nâzım Hikmet'i iyi tanımalıdır.

Unutmayalım ki Nâzım Hikmet, az önce de belirttiğimiz gibi sanat ve edebiyat dünyamızda toplumcu gerçekçilik (sosyalist-realizm) akımını başlatan, tanıtan, bu anlayışta en güzel şiir örneklerini topluma sunan ve bu akımın, bu ülkede temellerini atan, onu kalıcı ve etkin kılan bir kuramcıdır.

O, yetkin bir diyalektik ustası ve tarihsel materyalist olarak gerçekliği çok yönlü olarak bütün boyutlarıyla ve derinliğine görerek incelemeyi başarmıştır. Lenin'in belirttiği gibi, “asıl önemli olan, nereye baktığınız değil, nereden baktığınızdır.” Doğaya ve doğal yaşama, topluma, toplumdaki karmaşık ve sınıfsal nitelikteki ilişkilere; bütün bedensel, zihinsel ve duygusal olanakları ve yetenekleriyle her biri farklı bir dünya olan insanlara... tarihsel bir akış içinde ve diyalektik materyalist bir bakışla bakabilmek; yetenekli bir sanatçıya geniş ufuklar açar, olağanüstü bir güç ve yetkinlik kazandırır.

Nâzım Hikmet'in sanat ve estetik kuramlarına ilişkin olarak elimizin altındaki en güzel kaynak; Aziz Çalışlar'ın -esas olarak yurt içindeki yayınların önemli bir bölümünden derleyerek- hazırladığı ve “Evrensel Basım Yayın”ca bastırılan “Sanat ve Edebiyat Üstüne / Nâzım Hikmet” adlı derlemedir. (Yazıda ‘age’ -adı geçen eser- kısaltması bu eseri işaret etmektedir.)

Şimdi söz sırası söz sırası Nâzım Hikmet'te:

• “Bu kitabın yazarı yüreğini, kafasını, kalemini, boydan boya ömrünü halkına vermiş olmakla övünen, sıradan bir Türk şairidir. Öte yandan bu şair; adı, coğrafyası, ırkı, milliyeti ne olursa olsun, milli bağımsızlık, sosyal adalet, barış için dövüşen her

halkın bunlar uğrındaki savaşlarını şiirlerinde övmüştür. Onların zaferlerini öz halkının zaferleri, yenilgilerini öz halkının yenilgileri, sevinçlerini, acılarını öz halkının sevinci, acısı bilmiştir. Bu kitapta bu acılardan, bu sevinçlerden, bu yenilgilerden, bu zaferlerden yankılarda var,” (age, s. 33)

* “Yazarım halisi (hası), ister Doğuda, ister Batıda yurttaşın da halisidir. Ama Asya’da Afrika’da yazarın halisi, Çok kere kavga bayrağı da oluyor. Ömrü boyunca halkı uğruna katlandığı meşakkatlerde örneklik ediyor. Şu bizim konferansa katılanlar arasında, Irak zindanlarından inkılabtan sonra, yani taze taze çıkmış, Pakistan zindanlarında yıllarca yatmış, belki yine de yatmaya hazırlanan Fransız, İngiliz, Amerikan emperyalizminin kırbaç izlerini sırtında Taşıyan nice yazar yok mu?” (age, s. 33)

* “Komünist oldum olalı, güzel sanatlardan beklediğim, istediğim şey; halka hizmetleri, halkı güzel günlere çağırmalarıdır. Halkın acısına, öfkesine, umuduna, sevincine, hasretine tercüman olmalarıdır. Sanat telakkimde değişmeyen İşte budur. Geri yanı boyuna değişti, değişiyor, değişecek. Değişmeyi en dokunaklı, en usta, en faydalı, en güzel, en mükemmel ifade edebilmek için durup dinlenmeden değiştim, değişeceğim. (age, s. 88)

* “Memleketimiz, halkımız, dünyamız ve insanlarımız için en güzel şiirlerimizi, en güzel hikâyelerimizi yazacağız... Rahatlığımızdan, şahsî emniyetimizden yüzümüz kızaracak, dehşetli azap duyacağız; fakat Türk halkına ve dünyamızın insanlarına söyleyebileceklerimizin en güzellerini söyleyeceğiz. (age. s. 90 / Kemal Tahir’e Mapushaneden Mektuplar)

* “İşte böyle Kemalcğim. Çalışmak. Türk halkı, sevgili memleket ve bütün namuslu insanlar için Onlara layık büyük, namuslu eserler vermek lazım.” (s. age. / s. 90)

* “İki türlü sanatçı eseri ve iki türlü sanat vardır:

1. Hoşça vakit geçirmek için okunan eser. Eğlence değerinden başka bir değeri olmayan kitap. Ve onun muharriri.

2. Sanat değerinden, sırf estetik kaidelerinden hiçbir şey kaybetmeksizin, bilakis onu bir kat daha da kuvvetlendirerek, insanlara hiç olmazsa bir doktorluk kitabı kadar gerekli, lüzumlu, faydalı olan, mesuliyetini müdrik (sorumluluğunun bilincinde) kitap ve onun muharriri.” (age / s. 90)

* “Nazım’a göre bir muharririn okurlarına karşı -karamsarlığa yol açan her türlü olumsuzluklara rağmen- önemli bir görevi ve sorumluluğu daha vardır. Eğer yazar bu sorumluluğunun bilincinde ise “... ve esasen sosyal realitede her şeye rağmen ümitsizliği, kötümserliği gerek görmediğinden, insanoğlu, tabiri caizse, daha iyiye, daha güzele, daha doğruya doğru bir sosyal zaruret olarak ve aynı zamanda kendi mücadelesiyle gittiğinden ötürü, muharrir, okuyucusunu, en bedbin okuyucusunu dahi ümitsizlikten kurtarmaya, her şeye rağmen yaşamaktan tad almaya, yani onun üzerinde müspet bir tesir yaratmaya, ona yardım etmeye, yol göstermeye çalışır.” (age / s. 91)

* Bilindiği gibi Nevzal, Çeklerin bütün halkların ve tüm insanlığın en büyük devrimci şairlerinden biridir. Nâzım’ın da en yakın dostlarından. Nâzım, onun hakkında şunları söylüyor:

“Çeklerin, sosyalistlerin ve 20. yüzyıl insanlarının büyük şairlerinden Nevzal, dostumdu. Onun hayran okurlarındandım.

Şimdi şiirlerini düşünüyorum da daha iyi anlıyorum: Nevzal; hayatı doludizgin, doymamacasına sevdiği için büyük adalete, büyük hürriyet’e büyük bahtiyarlığa, yani sosyalizmin gerçekleşeceğine, gerçekleşmesi gerektiğine inandı. Emeği, düşünmeyi, sevdayı, hasreti, yemeyi içmeyi, münakaşa etmeyi, denizi, dağı yıldızları, geleneğin tecrübesini, yeninin, yeniyi araştırmanın, gerçekleştirmenin hırsını duymayan bir insanın toplumcu-şair olabileceğine -ama Nevzal gibi, Nevzal çapında gerçek ve büyük-inanmıyorum.” (age / s. 206)

* “Ben hem yalnız kendinden bahseden şiirler yazmak istiyorum, hem bir tek insana, hem milyonlara seslenen şiirler. Hem bir

tek elmadan, hem sürülen topraktan, hem zindandan dönen insan ruhundan, hem kitlelerin daha güzel gündün için savaşımdan, hem bir tek insanın sevda kederlerinden bahseden şiirler yazmak istiyorum, hem ölüm korkusundan, hem ölümden korkmamaktan bahseden şiirler yazmak istiyorum.” (age. / s. 31)

Sanatta Tezvilik ve Yan Tutma

* “Davası, meselesi olmayan kitap kitap değildir. Dikkat et, bütün büyük kitaplar, roman, şiir falan, insanların karşısında bir davayı öne süren, bir meseleyi ele alan, onu edebiyat çerçevesi kanunları ve imkânları ile halle çalışan kitaplardır. Bu dava ve mesele ne kadar insana yakın, ne kadar kendi devrinin ve hiç olmazsa yakın geleceğin davası ve meselesi olursa kitap o kadar büyük ve değerli olur. Davası olan kitap, kavgası olan kitap demektir. Kavgasız kitap, hareketsiz kitaptır, hareketsiz kitap ise ölüdür” (age. / s.35)

* “Ben her şeyden önce bir yazarım, fakat aynı zamanda komünistim. Bence 20 yüzyılda yüceliğinin doruğuna ulaşan sosyalist öğretiyi bilmeden hiçbir şey olamayız, yalnız şair değil, genellikle düşünen insan da olamayız.” (age. / s. 35)

* “Söz yok, ilerici şair olmak iyi şey güzel şey. Ama daha da güzeli sosyalist şair olmak. Ben sosyalist şairim. (age. / s. 35)

* “... sosyalist bir şair olmak, yani memleketini ve halkını en çok seven, memleketinin ve halkının en mamur olması isteyen şair olmak neden kusur olsun ve neden dolayı Türklük şuuruyla uygun düşmezmiş? Ah bir kere, bir saniye olsun, memleketimi bir sosyalist şairin sevdiği gibi sevmesini, böyle bir şura sahip olmasını öğrenebilseydiler. Bir sosyalist şairde memleket ve halkının sevgisi nasıl konkre(somut), elle tutulur bir toprağa ve gözle görülür, sesle konuşulur insanlara ait bir sevgidir. ama onlar bunu bilmezler. Onlar sevgilerini bile mücerret(soyut) mahluk olarak şiirlerine geçirirler. Halbuki, mesela ben sosyalist şair, memleke-

timi ve halkımı, tıpkı karımı sevdiğim gibi etiyle kemiğiyle seviyorum.” (age. / s. 36)

* “Bugün halkının ve bütün ilerici insanlığın mutluluk ve barış mücadelesinin dışında kalan aydın, ya egemen sınıfın elinde basit bir araçtır, ya da havayı zehirlenmekten başka bir şeye yaramayan kokuşmuş bir ottan ibarettir.” (age. / s. 36)

* “Halide Edip burada diyor ki:

‘İçlerinde Taranta Babu veya sırf ideoloji propagandası olan parçalar çıkarılırsa ‘Benerci Kendini Niçin Öldürdü’ derecesindeki eserleri ile gençler arasında, hatta bu devirde dahi sıfatını alabilecekler vardır.’

“...yazıyı bir daha okudum, beni gençler arasında sayması tuhafıma gitti. Hem içerledim, hem sevindim. Sonra ve belki hepsinden önce ‘ideoloji’ meselesine güldüm. Hey sersem bayan, dedim, ben bir dahi değilim; fakat iyi bir sanatkarım ve bunu her şeyden önce ideolojime borçluyum. (altını biz çizdik) Eğer sizin iyi sanatkârlarınız yoksa ideolojinizin bugün artık iyi sanatkâra muhteva(içerik) olamayacak kadar tefessüh etmiş(kokuşmuş) olmasından gelir.” (age. / s. 36)

* “Dönemlerinin karanlık güçleri ile savaşılan ileri sanatçılara her ülkede ve her çağda rastlanır. İnsanların mutluluğu ve dünyada güzel bir yaşam için savaşa giren bu ilerici sanatçılar her zaman karanlık güçlerce kuşatılmış, kavuşturulmuş, baskıya uğratılmış, hapsedilmiş ve öldürmüşlerdir. Fakat onlar hiçbir baskı ve tehdidin, hiçbir ölümün. hiçbir yalanın; tarihin akışına, iyiye, güzele, haklıya ve mutluluğa yönelişini durduramayacağını bilirler ve bu yazarların yapıtları ve bütün yaşamları gelecek kuşaklara örnek olur.” (age. / s. 38)

* “Biliyorsunuz 1923’ten beri Komünist Partisi üyesiyim; övündüğüm tek şey bu. Bana öyle geliyor ki devletler arasındaki ilişkilerde yansızlık politikası yararlı etkili olabilir, ama yazarlarda olamaz. Dünya tarihinde, çağının sorunları karşısında büsbü-

tün yansız ve edilgin kalmış bir tek büyük yazar göstermek kuşkusuz güç olacaktır. Yansız olduğu sanılabilir ve söylenebilir ama nesnel olarak hiçbir zaman yansız olunamaz. Bana gelince ben, kesinlikle yan tutmayı yeğlerim.” (age. / s. 38)

* “... Önce yazar olarak, Parti üyesi olarak, Parti ile benim aramda kurulan bağ hiç de edilgen değil, ama(tersine) etkin bir bağ. Bir değişim var: Parti bana bir şeyler verir ve sıram gelince ben de ona bir şeyler vermeliyim. Ben Partiye, kongre tarafından onaylanmış bulunan tüzük ve programı ile bağlıyım. Bu belirli ilkeler dışında kimseden buyruk almam. Kuşkusuz Partinin belgilerinden, tüm belgelerinden onları halka yaymak için, esinlenirim; ama onları gerçekten sanatsal bir düzeye yükseltmeye çalışarak.

Öte yandan, Parti’nin, halkımın ruhunu benim yapıtlarımdan öğrenip kavrayabileceği bir biçimde yazmaya çalışırım. ‘Ozanlar geleceği önceden sezerler diyor da Engels, eğer onlar geleceği önceden sezmeye yetenekli iseler, o zaman bugünün sorunlarını haydi haydi sezinleyebilirler. Parti tarafından önerilen genel konular ile ozanın duyduğu şey arasında çelişki olamaz.” (age. / s. 39)

* “Güdümlü sanatın da aleyhindeyim. Çünkü sanatkârı koyun saymıyorum. Hiç kimseyi de bu koyunu gidecek çoban payesinde göremiyorum. Sanatçının güdümü kendi sosyal, felsefi inançlarından gelmeli. Sanatkâr, yapılan tenkitleri dinlememeli demek istemiyorum. Dinlemeli. Ama iş güdüme, gütmeye, güdülmeye dayandı mı sanat denilen nesne de ortadan yok olur. (age. / s. 39)

• “Partim benden hiçbir zaman savaş için şiirler yazmamı istemedi. Her zaman halkların dostluğu, iyimserlik ve dünyada insan soyunun mutluluğu üstüne yazmamı istedi. Fakat hüznünlü olmak hakkını dışarıda bırakmıyor bu. Hüznün, kötümserlik değildir. Bazen çok hüznünlüyümdür, fakat kötümser değilim ben. Partim dışında edebiyat yoktur benim için; çünkü benim için onsuz yaşam yoktur. Şiirlerim, okurlarının tüm sorunlarına yanıt versin

istiyorum. Bir delikanlı bir kızı sevdiğinde şiirlerimi okusun. Yaşlı bir adamı ölümün kederi kapladığında, şiirlerimi okusun. İnsanlar 1 Mayıs gösterilerine giderken şiirlerimi okusunlar. Bürokratin biri size kötü bir oyun oynadığında, şiirlerimi okuyun. Komünist yazar tüm İnsan duygularını yanıtlamak zorundadır. (abç)” (age. / s. 43)

- “Realist-diyalektik materyalist iyimser bir insanım, hayatımı ve sanatımı yaratıcı, geniş halk yığınlarının hayatına ve yaratıcılığına bağlamışım. Bunda samimiyim, palavracı değilim. Gerçek olarak kabul etmediğim şeye, gerçekliğini hatta ispat etmemiş olan şeye inanmam ve inanmadığım şeye sanatını alet etmem. Böylece, insanlarımı seviyorum. Bütün zaafı ve kepa-zeliklerine rağmen onlara güveniyorum; tarihi onlar yapmışlardır ve onlar yapacaklardır. işte sanatım aydınlıksa. Ümitliyse, palavracı değilse bundan dolayıdır. Halbuki şuaramızın (şairlerimizin) çoğu bu bakımdan şaşkın bir durumdadırlar. Kafaları karmakarışık ve yürekleri sosyal durumlarından gelen bir kahredici şüphe içindedir. Bundan dolayı da samimi değildirlir. Bundan dolayı da büyük eser veremezler.

(...) Shakespeare, Dante, Gorki, Cervantes, Fikret, Hugo vs. gibi bütün büyük abideler aynı zamanda büyük müjdecilerdir. Onların her biri bir devri müjdelemişlerdir. (...) Bütün bunlara rağmen maziye hasret çeken öyle eserler vardır ki onlar da büyüktür. Bunlara, mesela Dostoyevski’de ve Balzac’ta rastlarız. Ama, ayrı ayrı zaviyelerden her ikisi de maziye hasret çektikleri halde mazinin bir daha geri gelmeyeceğini anlamış, hala kızgın –burjuvaziye- istikbali ister istemez aksettiren Balzac’ta olduğu gibi- yahut Maziye hasretlerini en marazi şekillerde verip okuyucuya ister istemez daha güzel bir dünyanın hasretini çektiren muharrirlerdir.” (age. / s. 41- Cezaevinden Mehmet Fuat’a Mektuplar, s.86-87))

- “Gelelim iyimserlik meselesine. Sanatta kötümserlik ga-

yet kolaydır. Muayyen şartlardan dolayı faciayı sanata daha çok yakıştırırız ve bize facianın asaleti varmış, gibi gelir. Baksana, Şekspir'i Molyer'den daha çok sayarız. Kötümserlik bir felsefe sistemi, bir görüş zaviyesi olarak berbat bir şeydir ve kolay bir şeydir; güç olan, zor olan ümitli olmak, iyimser olmaktır sanatta. Tabii, kötümserlikle kederliliği birbirine karıştırmamak lazımdır. Çok ümitli ve çok iyimser bir sanat aynı zamanda kederli de olabilir. Bundan dolayı senin romanlarının iyimser olmalarında hiçbir mahzur yok. Sonra bizim millet, Türk milleti, genç bir millettir, yani istikbali Gülpembe görmekte fizyolojikman haklı bir millet. Bundan dolayı onun sanatkârları olan bizler de genciz, her sıhhatli genç gibi de iyimseriz, istikbale ümitli bakarız.” (age. / s. 40 – Kemal Tahir’e Mapushane’den Mektuplar / s. 399)

(Devam edecek)

NATO 2021 Brüksel Zirvesi Bildirisi (Özet)

14 Haziran 2021’de Brüksel’deki Kuzey Atlantik Konseyi toplantısına katılan Devlet ve Hükümet Başkanları tarafından yayımlandı

3. Çok yönlü tehditler, iddialı ve otoriter güçlerin sistematik rekabeti ve tüm stratejik yönlerden ülkelerimize ve vatandaşlarımıza yönelik artan güvenlik sorunlarıyla karşı karşıyayız. Rusya’nın saldırgan eylemleri Avrupa-Atlantik güvenliği için bir tehdit oluşturuyor; terörizmin tüm biçimleri ve tezahürleri hepimiz için kalıcı bir tehdit olmaya devam ediyor. Devlet ve devlet dışı aktörler, kurallara dayalı uluslararası düzene meydan okuyor ve dünya genelinde demokrasiyi baltalamaya çalışıyor. Sınırlarımızın ötesindeki istikrarsızlık, düzensiz göç ve insan kaçakçılığına da katkıda bulunuyor. Çin’in artan etkisi ve uluslararası politikaları, bir İttifak olarak birlikte ele almamız gereken zorluklar ortaya çıkarabilir. İttifak’ın güvenlik çıkarlarını savunmak amacıyla Çin’le ilgileneceğiz / mücadele edeceğiz. Dezenformasyon kampanyaları da dahil olmak üzere siber, hibrit ve diğer asimetrik

tehditlerle ve her zamankinden daha karmaşık, ortaya çıkan ve yıkıcı teknolojilerin kötü niyetli kullanımıyla giderek daha fazla karşı karşıya kalıyoruz. Uzay alanındaki hızlı gelişmeler güvenliğimizi etkiliyor. Kitle imha silahlarının yaygınlaşması ve silah kontrol yapısının aşınması da kolektif güvenliğimizi baltalıyor. İklim değişikliği, İttifak güvenliğini etkileyen bir tehdit çarpanıdır. İttifak'ın en büyük sorumluluğu, bölgelerimizi ve halklarımızı saldırılara karşı korumak ve savunmaktır ve Avrupa-Atlantik güvenliğini etkileyen tüm tehditleri ve zorlukları ele alacağız.

6 e. NATO'nun Müttefik güvenliği için önemli olan alanlarda kurallara dayalı uluslararası düzeni korumaya ve şekillendirmeye katkıda bulunma yeteneğini geliştirmek. Avrupa Birliği, aday ülkeler ve Asya Pasifik'teki ortaklarımız dahil olmak üzere mevcut ortaklarla diyalogumuzu ve pratik işbirliğimizi artıracak ve Afrika, Asya ve Latin Amerika dahil olmak üzere Avrupa-Atlantik bölgesinin ötesindeki kilit küresel aktörler ve diğer yeni muhataplarla olan ilişkimizi güçlendireceğiz. ,.

f. Çatışmanın, diğer güvenlik gelişmelerinin ve NATO'nun çevresindeki yaygın istikrarsızlığın Müttefik güvenliğini doğrudan etkilediğini kabul ederek, NATO'nun ortaklara eğitim ve kapasite geliştirme desteği sağlama yeteneğini önemli ölçüde güçlendireceğiz.

9. NATO, yirmi beş yıldan fazla bir süredir, NATO-Rusya Konseyi (NRC) aracılığı da dahil olmak üzere Rusya ile bir ortaklık kurmak için çalışıyor. NATO uluslararası taahhütlerini yerine getirirken, Rusya NATO-Rusya ilişkisini destekleyen üzerinde anlaşmaya varılan belgelerde özetlenen değerleri, ilkeleri, güveni ve taahhütleri ihlal etmeye devam ediyor. 2014 Galler Zirvesi'nde ve müteakip tüm NATO toplantılarımızda kabul edilen Rusya'ya yönelik kararlarımızı yeniden teyit ediyoruz. Siyasi diyaloga açık kalırken, Rusya ile tüm pratik sivil ve askeri iş-

birliğini askıya aldık. Rusya, uluslararası hukuka ve uluslararası yükümlülük ve sorumluluklarına uyum gösterene kadar, “olağan işlere” geri dönülemez. İttifak’ın doğu kesiminde ileri bir mevcudiyet de dahil olmak üzere, caydırıcılık ve savunma duruşumuzu güçlendirerek kötüleşen güvenlik ortamına yanıt vermeye devam edeceğiz. NATO çatışma istemiyor ve Rusya için hiçbir tehdit oluşturmuyor. Aldığımız kararlar uluslararası taahhütlerimizle tamamen uyumludur ve bu nedenle hiç kimse tarafından NATO-Rusya Kurucu Senedi’ne aykırı görülemez.

10. Rusya’yı, Çek Cumhuriyeti ve Amerika Birleşik Devletleri’nin “dost olmayan ülkeler” olarak tanımlanmasını iptal etmeye ve Diplomatik İlişkilere İlişkin Viyana Sözleşmesi’ne aykırı herhangi bir adım atmaktan kaçınmaya çağırıyoruz.

11. Rusya’nın büyüyen çok alanlı askeri birikimi, daha iddialı duruşu, yeni askeri yetenekleri ve NATO sınırlarına yakın olanlar da dahil olmak üzere kışkırtıcı faaliyetlerinin yanı sıra geniş çaplı habersiz ve ani tatbikatları, Rusya’da devam eden askeri yığınak Kırım, Kaliningrad’da modern çift yetenekli füzelerin konuşlandırılması, Belarus ile askeri entegrasyon ve NATO Müttefik hava sahasının tekrarlanan ihlalleri, Avrupa-Atlantik bölgesinin güvenliğini giderek daha fazla tehdit ediyor ve NATO sınırları ve ötesinde istikrarsızlığa katkıda bulunuyor.

12. Rusya, askeri faaliyetlerine ek olarak, NATO Müttefiklerine ve ortaklarına karşı vekilleri aracılığıyla da hibrit eylemlerini yoğunlaştırdı. Buna Müttefik seçimlerine ve demokratik süreçlere müdahale girişimi; siyasi ve ekonomik baskı ve yıldırma; yaygın dezenformasyon kampanyaları; kötü niyetli siber faaliyetler; ve NATO ülkelerindeki kritik altyapıyı hedef alan ve bozanlar da dahil olmak üzere, kendi topraklarında faaliyet gösteren siber suçlulara göz yummak. Ayrıca, Rus İstihbarat Teşkilatı’nın Müttefik topraklarında, bazıları vatandaşların hayatını hedef alan ve

yaygın maddi hasara neden olan yasadışı ve yıkıcı faaliyetlerini de içeriyor. Çek Cumhuriyeti ve bu şekilde etkilenen diğer Müttefiklerle tam dayanışma içindeyiz.

13. Rusya, NATO'yu zorlamayı amaçlayan bir dizi kısa ve orta menzilli füze sistemi konuşlandırmak da dahil olmak üzere nükleer cephaneliğini çeşitlendirmeye devam etmiştir. Rusya, stratejik nükleer kuvvetlerinin kabaca yüzde 80'ini yeniden düzenledi ve yeni ve istikrarsızlaştırıcı silahlar ve çeşitli çift yetenekli sistemler geliştirmeye çalışarak nükleer yeteneklerini genişletiyor. Rusya agresif ve sorumsuz nükleer retoriği kullanmaya devam ediyor ve çift yetenekli sistemleri içeren geleneksel tatbikatları istikrarsızlaştırmaya devam eden vurgusunu artırdı. Rusya'nın nükleer stratejisi ve kapsamlı nükleer silah sistemlerinin modernizasyonu, çeşitlendirilmesi ve genişletilmesi, Rusya'nın stratejik olmayan nükleer silahlarının niteliksel ve niceliksel artışı da dahil olmak üzere, giderek daha agresif bir stratejik yıldırma duruşunu desteklemektedir. Rusya'nın ortaya çıkardığı tüm tehditleri ve zorlukları ele almak için birlikte yakın çalışmaya devam edeceğiz.

14. Ukrayna, Gürcistan ve Moldova Cumhuriyeti'nin uluslararası kabul görmüş sınırları içinde toprak bütünlüğü ve egemenliğine desteğimizi yineliyoruz. Uluslararası taahhütlerine uygun olarak, Rusya'yı, her üç ülkede de, onların rızası olmadan konuşlandırdığı güçlerini geri çekmeye çağırıyoruz. Rusya'nın Kırım'ı yasadışı ve gayrimeşru ilhakını şiddetle kınıyoruz ve tanımayacağız ve Rusya'nın geçici işgalini kınıyoruz. Kırım Tatarlarına ve diğer yerel topluluklara yönelik insan hakları ihlalleri ve ihlalleri sona ermelidir. Rusya'nın son zamanlarda Ukrayna ve çevresindeki devasa askeri yığınağı ve istikrarı bozucu faaliyetleri, gerilimi daha da tırmandırdı ve güvenliği baltaladı. Rusya'yı askeri birikimini tersine çevirmeye ve Karadeniz'in bazı bölgelerinde

seyrüsefer kısıtlamasını durdurmaya çağırıyoruz. Ayrıca Rusya'yı Azak Denizi ve Ukrayna limanlarına erişimi engellemeye son vermeye çağırıyoruz. Bu bağlamda Ukrayna'nın temkinli duruşunu ve diplomatik yaklaşımını takdir ediyoruz. Gerginliğin azaltılmasına katkıda bulunmaya çalışıyoruz. Ukrayna'ya da desteğimizi artırıyoruz. Tüm taraflara Minsk Anlaşmalarının tam olarak uygulanması çağrısında bulunuyor ve Normandiya formatının ve Üçlü Temas Grubunun çabalarını destekliyoruz. Rusya, Minsk Anlaşmalarının imzacısı olarak bu konuda önemli sorumluluklar taşımaktadır. Rusya'yı doğu Ukrayna'da desteklediği silahlı oluşumlara mali ve askeri destek sağlayarak çatışmayı körüklemeye son vermeye çağırıyoruz. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT)'in Ukrayna Özel İzleme Misyonu'na tam desteğimizi yineliyoruz. Kırım ve Rusya-Ukrayna sınırı da dahil olmak üzere Ukrayna'nın tamamında güvenliğinin ve yetkisine uygun olarak tam ve engelsiz erişiminin sağlanmasının önemini vurguluyoruz. Rusya'yı ayrıca Gürcistan'ın Abhazya ve Güney Osetya bölgelerini bağımsız devletler olarak tanımaktan vazgeçmeye çağırıyoruz; AB'nin aracılık ettiği 2008 ateşkes anlaşmasını uygulamak; bu bölgelerin askerileştirilmesine son vermek ve sürekli sınır benzeri engeller inşa ederek onları Gürcistan'ın geri kalanından zorla ayırmaya çalışmak; ve Gürcistan vatandaşlarının insan hakları ihlallerini, keyfi gözaltılarını ve tacizlerini durdurmak. Cenevre Uluslararası Tartışmalarına kesin desteğimizi yineliyoruz. Ayrıca Rusya'yı Transdinyester Çözüm Sürecine yapıcı bir şekilde katılmaya çağırıyoruz. Moldova Cumhuriyeti'nin demokratik reformlarını desteklemeye ve Savunma ve İlgili Güvenlik Kapasite Geliştirme Girişimimiz aracılığıyla yardım sağlamaya kararlıyız.

16. Terörizm, tüm biçimleri ve tezahürleriyle, halklarımızın güvenliğine ve uluslararası istikrar ve refaha doğrudan tehdit oluşturmaya devam etmektedir. Terörizmi kategorik olarak red-

dediyor ve mümkün olan en güçlü şekilde kınıyoruz. Müttefikler kararlılıkla, ve dayanışma içinde bu tehditle savaşmaya devam edecekler. Uluslar kendi iç güvenlikleri ve kendi dayanıklılıkları için birincil sorumluluğu korurken, terörizme karşı mücadele, bir bütün olarak uluslararası toplumun geniş bir yelpazede araç ve aktörleri içeren tutarlı, uzun vadeli bir çabasını gerektirir. NATO'nun terörizme karşı mücadeledeki rolü, İttifak'ın üç temel görevinin tümüne katkıda bulunur ve İttifak'ın caydırıcılık ve savunmaya yönelik 360 derecelik yaklaşımının ayrılmaz bir parçasıdır. NATO'da işbirliği, Müttefiklerin terör eylemlerini önleme, hafifletme, yanıt verme ve bunlara karşı dirençli olma konusundaki ulusal çabalarına ve kapasitesine değer katar. Teröre yapılan her türlü mali desteği kınıyoruz. Ayrıca terörizmin yayılmasına elverişli koşulların ele alınması ihtiyacını da kabul ediyoruz. Terörizme ve nedenlerine yaklaşımımız, uluslararası hukuka ve BM Şartı'nın amaç ve ilkelerine uygundur ve terörle mücadeleye ilişkin tüm ilgili Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararlarını (UNSCR) destekler.

18. Yaklaşık 20 yıl sonra, NATO'nun Afganistan'daki askeri operasyonları sona eriyor. Teröristlerin, bize karşı saldırılar planlamak için güvenli bir sığınak oluşturmalarını önledik, Afganistan'ın güvenlik kurumlarını inşa etmesine yardım ettik ve Afgan Ulusal Savunma ve Güvenlik Güçlerini eğittik, tavsiyelerde bulunduk ve yardım ettik; artık ülkelerinde güvenliğin tüm sorumluluğunu üstleniyorlar. Hayatını kaybeden veya yaralananları saygıyla anıyor, NATO bayrağı altında görev yapan tüm erkek ve kadınlara ve ailelerine en derin şükranlarımızı sunuyoruz.

19. Birliklerimizi geri çekmek, Afganistan ile ilişkimizi sona erdirmek anlamına gelmez. Şimdi yeni bir bölüm açacağız. Afganistan'ın, halkının ve kurumlarının, güvenliğin teşviki ve korunmasında yanında olmaya devam etme taahhüdümüzü teyit

ediyoruz. son 20 yılın zor kazanılmış kazanımları. Önceki taahhütlerimizi hatırlatarak, NATO, Afgan Ulusal Ordusu Güven Fonu aracılığıyla da dahil olmak üzere Afgan Ulusal Savunma ve Güvenlik Güçlerine eğitim ve mali destek sağlamaya devam edecektir.

20. NATO, operasyonlar, misyonlar ve faaliyetleri vasıtasıyla uluslararası güvenliğe lider ve aktif bir katkıda bulunmaya devam etmektedir. Bu çabalara önemli katkıları için ortaklarımıza minnettarız. NATO ve Müttefikler, Irak'ı IŞİD/DAEŞ ve terörizme karşı tüm biçim ve tezahürlerinde desteklemektedir. Irak Hükümetini ve Irak Güvenlik Güçlerini IŞİD/DAEŞ ile mücadele çabalarından dolayı takdir ediyoruz. Irak Hükümeti'nin talebi üzerine, NATO Irak Misyonu aracılığıyla Irak'a desteğimizi güçlendireceğiz. Irak'ın daha etkili, sürdürülebilir, hesap verebilir ve kapsayıcı güvenlik kurumları ve kuvvetleri oluşturmasını desteklemek için savaş dışı danışmanlık, eğitim ve kapasite geliştirme misyonumuzu genişleteceğiz. Irak güvenlik kurumlarına ek destek de dahil olmak üzere, Irak NATO Misyonu'nun bu genişlemesi, talep odaklı, kademeli, ölçeklenebilir ve sahadaki koşullara dayalı olacaktır. Irak makamlarının tam rızasıyla, Irak'ın egemenliğine ve toprak bütünlüğüne tam saygı içinde ve IŞİD/DAEŞ'i Yenmek İçin Küresel Koalisyon, Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği de dahil olmak üzere ilgili ortaklar ve uluslararası aktörlerle yakın koordinasyon içinde yürütülecektir.

22. NATO'nun caydırıcılık ve savunma duruşunu güçlendirmeye yönelik önceki kararlarımızı uygulamak için halihazırda kaydedilen önemli ilerlemeyi memnuniyetle karşılıyor ve bunların tam ve hızlı uygulanmasına olan bağlılığımızı bir kez daha teyit ediyoruz. Artan savunma harcamaları, modern yetenekler, gelişmiş siyasi ve askeri tepki ve kuvvetlerimizin daha yüksek hazırlığı ile askeri adaptasyonumuzu hızlandırdık. NATO, potan-

siyel düşmanları caydırma ve onlara karşı savunma ve şimdi ve gelecekte askeri avantajımızı koruma ve geliştirme yeteneğimizi daha da güçlendirecek iki önemli askeri kavramın uygulanması yoluyla yeni bir askeri strateji geliştiriyor. Caydırıcılık ve savunma konsepti, çok alanlı bir ortamda İttifak'ın ana tehditlerine karşı mücadele etmek, caydırmak ve savunmak için tek ve tutarlı bir çerçeve sağlar ve özellikle yaygın istikrarsızlık ve stratejik şoklar olmak üzere zorluklara karşı hazırlıklı olmamızı güçlendirir. Savaş konsepti, NATO'nun belirleyici askeri üstünlüğünü korumak ve geliştirmek için uzun vadeli bir vizyon sağlar. Caydırıcılık ve savunma konseptinin uygulanması, olası kriz ve çatışmalara yanıt vermek için gelişmiş önceden planlamaya rehberlik edecek ve ayrıca Müttefik kuvvetlerinin ve yeteneklerinin tüm operasyonel alanlarda kullanımını ve organizasyonunu daha da iyileştirecek ve daha etkili komuta ve kontrol sağlayacaktır. Herhangi bir beklenmedik duruma yanıt verme yeteneğimizi geliştirmek ve zamanında takviye sağlamak için stratejik, alana özgü ve bölgesel askeri planlar geliştiriyoruz. Müttefikler ve NATO arasında geliştirilmiş koordinasyona dayalı olarak, askeri güçlerimizin ve tatbikatlarımızın mevcudiyeti ve dinamik duruşu da dahil olmak üzere, barış zamanında caydırıcılığı desteklemek için sürekli faaliyetleri vurgulayacağız. Savaş konseptinin uygulanması yoluyla, çatışmanın karakteri değiştikçe İttifak'ın askeri ve teknolojik avantajını sürekli olarak geliştirmesini sağlayacağız. Bu yeni kavramların tam olarak uygulanmasını ve ilgili ulusal ve NATO faaliyetleri ve planları ile kavramlar arasındaki tutarlılığı geliştirmek için gerekli adımları atmayı taahhüt ediyoruz.

25. Müttefik kuvvetlerinin kara, hava veya deniz yoluyla İttifak topraklarının herhangi bir kısmına ve içinde hareket özgürlüğü konusunda herhangi bir potansiyel düşman tarafından kısıtlanmayacağız. Caydırıcılık ve savunma duruşumuz, hem yerinde hem

de Avrupa içinde ve Atlantik'in ötesinden takviye için hazır olan güvenilir güçler tarafından desteklenmektedir. İttifak'ın tehdit altına giren herhangi bir Müttefik'i hızla takviye etme yeteneğini güçlendirmeye ve düzenli olarak uygulamaya devam edeceğiz. SACEUR'un Sorumluluk Alanının Müttefik kuvvetlerin İttifak topraklarının tamamında, içinde ve dışında konuşlandırılmasını ve sürdürülmesini destekleme yeteneğimizi geliştirmek için hem ulusal hem de İttifak içinde yüksek öncelik vermeye devam edeceğiz. Bu çabalar, yakıt tedarik dağıtım düzenlemeleri konusundaki çalışmalarımızı ilerletmeyi içermektedir. NATO'nun, tüm Müttefiklere eşit olarak uygulanması gereken askeri hareketlilik ile ilgili prosedürler de dahil olmak üzere, askeri hareketlilik alanında AB ile tutarlı bir yaklaşım ve sinerji sağlama çabalarının sürdürülmesi gerektiğini yineliyoruz. Denizcilik duruşumuzu güçlendirmeye ve deniz iletişim hatlarımızı korumaya devam ediyoruz. Türkiye'de NATO Deniz Güvenliği Mükemmeliyet Merkezi'nin kurulmasını memnuniyetle karşılıyoruz. Kritik denizaltı altyapımıza yönelik olası tehditlere ilişkin farkındalığı sürdüreceğiz ve bunları ulusal düzeyde ve gerektiğinde toplu olarak ele almaya devam edeceğiz. COVID-19 pandemisine yanıt olarak Müttefiklere ve ortaklara kritik malzemeleri taşıyan yardım uçuşları için Müttefikler tarafından etkinleştirilen ve kullanılan NATO'nun Hızlı Hava Hareketliliğinin Tam Operasyonel Kabiliyetini memnuniyetle karşılıyoruz.

((EK BİLGİ : Türkiye'de NATO Deniz Güvenliği Mükemmeliyet Merkezi Edinilen bilgiye göre, Milli Savunma Bakanı Hulusi Akar'ın girişim ve katkılarıyla hız kazanan çalışmaların sonucunda Deniz Güvenliği Mükemmeliyet Merkezi Komutanlığı (MARSEC COE), 8 Haziran'da NATO'ya akredite olarak uluslararası askeri kuruluş statüsüne ulaştı.

Türkiye'nin NATO'ya akredite olan ikinci kuruluşu olan mer-

kez, NATO'nun ise 26'ncı mükemmeliyet merkezi olma özelliğini taşıyor.

Deniz Kuvvetleri Komutanlığı koordinesinde 12 Kasım 2012'de kurulan Deniz Güvenliği Mükemmeliyet Merkezi Komutanlığı, Türkiye liderliğinde çevre denizlerde yürütülen deniz güvenliği konularında eğitim, araştırma, geliştirme ve karşılıklı çalışabilirliğin geliştirilmesini amaçlıyor.

Uluslararası deniz güvenliği askeri projelerinde liderlik yapması beklenen merkez, aynı zamanda Türkiye'nin tezlerini NATO platformlarında çok daha güçlü seslendirmeye devam edecek. Merkez tarafından Türkiye'nin savunma sanayi ve akademik potansiyeli NATO ülkeleri ile paylaşılacak, NATO'nun köklü ve sadık bir müttefiki olan Türkiye'nin NATO içerisindeki katkı ve görünürlüğü artırılacak.))

30. Dayanıklılık, güvenilir caydırıcılık ve savunma ile İttifak'ın temel görevlerinin etkin bir şekilde yerine getirilmesi için gereklidir. Bu, Washington Antlaşması'nın 3. Maddesinde sabitlenen ulusal bir sorumluluk ve toplu bir taahhüttür. 2016 Varşova Zirvesinde Dayanıklılık Taahhüdümüzden bu yana elde edilen önemli ilerlemeyi kabul ederek, bugün, önümüzdeki yıllarda atmayı planladığımız diğer adımları belirleyen bir Güçlendirilmiş Dayanıklılık Taahhüdü üzerinde anlaştık. Toplumlarımızın direncini artırmak ve gelişmiş sivil-asker işbirliği ve sivil hazırlık yoluyla ulusal dayanıklılık için yedi NATO Temel Gerekliliğini yerine getirmek için bütün-devlet yaklaşımını benimsemeye devam edeceğiz; halklarımız, özel sektör ve sivil toplum aktörleri ile daha yakın ilişki kurmak; ve Müttefikler tarafından kurulan dayanıklılık konusunda uzmanlık merkezleri. Romanya'da Avrupa-Atlantik Mukavemet Merkezi'nin kurulmasını memnuniyetle karşılıyoruz. NATO ve Müttefikler, kendi yetkileri dahilinde, kritik altyapımızın, kilit endüstrilerimizin, tedarik zincirlerimizin

ve 5G dahil iletişim bilgi ağlarımızın güvenliğini sürdürecektir. NATO, danışma, karar verme ve birlikte hareket etme yeteneğimizi sağlayarak kendi direncini daha da güçlendirecektir. Avrupa-Atlantik bölgesini ve daha geniş çevremizi daha güvenli hale getirmek için ortaklarımız ve benzer çabalarda bulunan diğer uluslararası kuruluşlarla yakın bir şekilde çalışmaya devam edeceğiz.

33. Uluslarımızın güvenliği ve refahı ile NATO'nun caydırıcılığı ve savunması için uzayın artan öneminin farkındayız. İttifak'ın operasyonlarının, görevlerinin ve faaliyetlerinin yürütülmesi için uzay hizmetlerine, ürünlere ve yeteneklere güvenli erişim esastır. Almanya'daki NATO Uzay Merkezi ve yakında Fransa'da kurulacak olan Uzay Mükemmeliyet Merkezi'nin kurulması da dahil olmak üzere, operasyonel bir alan olarak uzay kullanımımızı derinleştirmek ve genişletmek için çalışmalarımızı hızlandıracaktır. NATO'nun uzay alanı farkındalığını güçlendireceğiz ve uzayı eğitim ve tatbikatlar, dayanıklılık ve yenilik çabaları dahil olmak üzere faaliyetlerimize daha iyi entegre edeceğiz. Kapsamlı Uzay Politikası ile tutarlı olarak, NATO'nun uzaya yaklaşımı uluslararası hukukla tamamen uyumlu olacaktır. Uzayda sorumlu davranışı teşvik etmeye yönelik uluslararası çabaları destekliyoruz. Uzaya, uzaydan veya uzaydan yapılan saldırıların İttifak'ın güvenliğine açık bir meydan okuma olduğunu ve bu saldırıların ulusal ve Avrupa-Atlantik refahını, güvenliğini ve istikrarını tehdit edebileceğini ve modern toplumlar için bir savaş kadar zararlı olabileceğini düşünüyoruz. geleneksel saldırı. Bu tür saldırılar 5. Maddenin uygulanmasına yol açabilir. Bu tür saldırıların ne zaman 5. Maddenin uygulanmasına yol açacağına ilişkin bir karar, duruma göre Kuzey Atlantik Konseyi tarafından alınacaktır.

34. Zorlu güvenlik ortamına yanıt olarak birlikte durmaya ve

birlikte hareket etmeye devam ediyoruz. İttifak gelişmeye devam ettikçe, gerektiği şekilde yanıt vermeye ve uyum sağlamaya devam edecektir. Varşova Zirvesi'nden bu yana, İttifak'ın doğu kesiminde ileriye dönük bir varlık oluşturduk. Estonya, Letonya, Litvanya ve Polonya'daki gelişmiş İleri Varlığını, planlara uyum sağlayarak ve savaşa hazır dört muharebe grubunun ulusal iç savunma kuvvetleriyle entegre bir şekilde faaliyet göstermesini sağlayarak geliştirmeye devam ediyoruz. Karadeniz bölgesinde karada, denizde ve havada özel olarak hazırlanmış İleri Varlığımıza katkılarımızı artırdık ve bunun tam olarak uygulanmasına olan bağlılığımızı sürdürüyoruz. Tatbikatlar ve diğer çeşitli hava, kara ve denizcilik faaliyetleri dahil olmak üzere güvence önlemlerimiz yerinde kalır ve güvence ve caydırıcılık için temel temel gereksinimi sağlamaya devam eder. Türkiye için özel olarak hazırlanmış güvence önlemlerimize katkılarımızı artırdık ve bunların tam olarak uygulanması konusunda kararlıyız. Herhangi bir beklenmedik duruma yanıt vermek ve Müttefikleri güçlendirmek için kısa sürede göreve hazır olan Çok Yüksek Hazırlıklı Müşterek Görev Gücü de dahil olmak üzere bir dizi gücümüz var. NATO'nun caydırıcılık ve savunma duruşunun kalıcı bir bileşeni olarak NATO'nun Güney Çerçevesi'nin tam olarak uygulanması devam etmektedir. Güney için Merkez'in kurulması da dahil olmak üzere 2016'dan bu yana kaydedilen ilerlemeye dayanarak, Akdeniz bölgesi ve yaklaşımları dahil olmak üzere Güney'den kaynaklanan tehditler ve zorluklarla başa çıkma kapasitemizi güçlendirmeye devam edeceğiz. stratejik farkındalık, planlarımız ve kuvvetlerimizin hazırlığı. Yüksek Kuzey'de, İttifak'ın güvenlik çıkarlarını desteklemek için gerekli, kalibre edilmiş ve koordineli faaliyetleri üstlenmeye devam edeceğiz. NATO'nun kararlarına, politikalarına ve prosedürlerine uygun olarak ve siyasi sonuçları dikkate alarak, NATO'nun mutabık kalınan caydırıcılık

ve savunma hedeflerinin çıkarları doğrultusunda ilgili ve benzer düşünceye sahip ortaklarla işbirliğini güçlendirmeye çalışacağız.

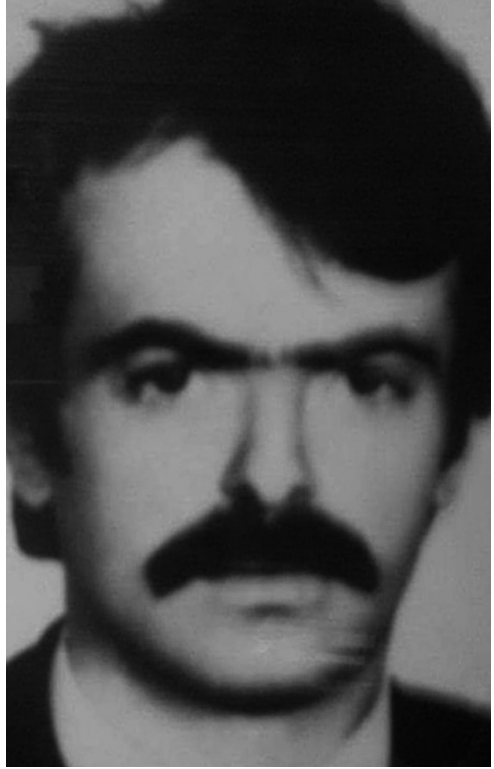
40. Müttefiklerin amacı, toplu savunmamızın temel bir unsuru olarak caydırıcılığı güçlendirmeye devam etmek ve İttifak'ın bölünmez güvenliğine katkıda bulunmaktır. Nükleer silahlar var olduğu sürece, NATO nükleer bir ittifak olarak kalacaktır. Daha zorlu güvenlik ortamına yanıt olarak NATO, nükleer caydırıcılık yeteneklerinin güvenli, emniyetli ve etkili kalmasını sağlamak için adımlar attı. İttifak'ın stratejik güçleri, özellikle ABD'nin-kiler, Müttefiklerin güvenliğinin en yüksek garantisidir. Birleşik Krallık ve Fransa'nın bağımsız stratejik nükleer kuvvetleri kendi başlarına caydırıcı bir role sahiptir ve İttifak'ın genel güvenliğine önemli ölçüde katkıda bulunur. Bu Müttefiklerin ayrı karar alma merkezleri, potansiyel düşmanların hesaplarını karmaşıktırarak caydırıcılığa katkıda bulunur. NATO'nun nükleer caydırıcılık duruşu aynı zamanda ABD'nin Avrupa'da ileri konuşlu nükleer silahlarına ve ilgili Müttefikler tarafından sağlanan yeteneklere ve altyapıya da dayanmaktadır. Çift yetenekli uçakların NATO'nun nükleer caydırıcılık misyonuna yaptığı ulusal katkılar bu çabanın merkezinde yer almaya devam ediyor. İttifak, İttifak birliğini ve kararlılığını göstermek için üzerinde anlaşmaya varılan nükleer yük paylaşımı düzenlemelerine ilgili Müttefiklerin mümkün olan en geniş katılımını sağlama zorunluluğunu yeniden teyit eder. İlgili Müttefikler, nükleer caydırıcılık misyonu için liderlik odağını ve kurumsal mükemmelliği sürdürme konusunda ilerleme kaydetmeye devam edeceklerdir. Müttefikler ayrıca NATO'nun caydırıcılık ve savunma duruşunun konvansiyonel ve nükleer bileşenleri arasında daha fazla tutarlılık sağlamaya, etkili stratejik iletişimi güçlendirmeye ve güvenilir bir caydırıcılığı sürdürmek ve göstermek ve stratejik riski azaltmak için NATO tatbikatlarının etkinliğini artırmaya devam edecekler. NATO, bölgesel ve

uluslararası güvenliğe önemli katkılar oluşturan stratejik risklerin azaltılmasına yönelik çabaları desteklemektedir. Özellikle şeffaflık ve diyalog, yanlış anlama ve yanlış hesaplamaların önlenmesine yardımcı olabilir.

43. NATO Balistik Füze Savunması (BMD) yeteneği, Romanya, Türkiye, İspanya ve Polonya'daki ABD Avrupa Aşamalı Uyarlanabilir Yaklaşım varlıklarının yanı sıra NATO BMD komuta ve kontrolü de dahil olmak üzere gönüllü ulusal katkılara dayanmaktadır. ortak finansman Ek gönüllü ulusal katkılar sağlamlık sağlayacaktır. Tam Operasyonel Kabiliyete ulaşmadan önce bir sonraki büyük dönüm noktasına ulaşmak için gerekli olan NATO BMD komuta ve kontrolünün ek temel bileşenlerini tamamlamaya kararlıyız. Tam Müttefik siyasi kontrolü ve gözetimi esastır ve tam uygulama sağlanacak ve izlenecektir. Şeffaflığı artırmak, karşılıklı güven oluşturmak ve balistik füze savunma etkinliğini artırmak için vaka bazında üçüncü devletlerle ilişki kurmaya devam edeceğiz.

(Devam edecek)

Yaşamı On Yıla Sığdıranlar

——— **Mustafa Özkan**

1980 yılının yaz aylarıydı. Burjuvazi, 12 Eylül'e giden yolu kan ve gözyaşlarıyla döşüyordu. Sivil faşist saldırılar, resmi güçlerin desteğiyle tırmandırıldıkça tırmandırılıyordu. Fatsa'da insan avına çıkmıştı katiller. Çorum'un neden kan gölüne döndürüldüğü, kan akıtanlar bile anlayamıyordu!

Artık can güvenliğini insanlar kendileri sağlamaya başlamışlardı. Çünkü kolluk kuvvetlerinden de korunmak gerekiyordu! Güvenlik güçleri, sivil faşist güçlerin güdümünde gibi çalışıyordu. İşlenen politik cinayetlerin kanıtlarını bulmak yerine, yok etmek için çalışıyorlardı. Asıl görevleri oydu. Hep uyanık kalmak da yetmiyordu. Sadece dayanışma ve yan yana durmak, güvenliğini sağlıyordu o zamanlar. Kaçmanın da bir faydası yoktu. İlk kurşu-

nun kaçana değdiği yıllardı. Mücadele edip karşı koyanlar ayakta durabiliyordu ancak!

Karadeniz Bölgesi'nin baştan sona yıldırma hareketlerine maruz kaldığı yıllardı. 12 Eylül askeri darbesinin taşları döşeniyordu. Tüm örgütler, "12 Mart'a çeyrek var" diye saptamalar yapıyor ama gereken yapılıyor muydu, daha sonra belli olacaktı! Şaşkınlık mı, yoksa mücadele içinde düşünmeye zaman bulamamak mı bilinmez, yarının ne olacağını hesap edemiyordu hiç kimse!

MHP'nin faşist Genel Başkanı Alparslan Türkeş, "Erzurum, Trabzon'suz olmaz" komutunu çoktan vermişti. Bu, "buralarda ne kadar boyun eğmez insan varsa hepsini ya susturun, ya kan kusturun" demekti. Bunu duyan faşist katiller, resmi güçleri yedeğine alıp, en ileri unsurlara saldırıyor, arkadan gelecekleri yıldırma çalışıyordu!

Efraim Elvan, tam da onların hedef gösterdiklerinden biriydi. Tamamına yakını ilerici fikirlere sahip olan bir aileden geliyordu Efraim. Hatta akrabalarının çoğu İGD ve TKP'nin en önde gelenleriydi o zamanlar. O dönemin iki İsmet ağbisinden biri eniştesi, diğeri ağbisiydi. Kız kardeşleri kadın hareketinin önde gelenlerindendi. Karadeniz'in İlerici Kadınları'nın, Şehriban diye dillerinden düşürmediği kadın da kardeşiydi. Kendisi ise yılmaz bir devrimciydi. Genç bir öğretmendi. Öğretmen hareketinin içinde fraksiyon anlaşmazlıkları olsa da, sevilen biriydi. Doğu Karadenizliler Kültür Derneği sayesinde kitlelerle bağ kurabilen yetenekli bir devrimciydi. Genç olduğu için sevilen bir İGD'liydi. Aynı zamanda TKP üyesiydi Efraim. Yani burjuvazinin bakış açısıyla katledilmesi için her türlü vasfa sahipti!

Samsun'da Efendum'un önünde öğrendik Efraim'in katledildiğini; Sümer Sineması'nın önünden Maden-İş'in oraya gelebilecek saldırıları olasılıklarını göğüslemek için beklerken! Simit tezgahımızdaki simitler bile sessizliğe bürünmüştü. Bir arakadaşımız, bir yoldaşımızı daha toprağa düşürmüştü katiller! Sessiz bekleyiştin başka bir şey olmuyor ilk duyulmalarda. Sessizlik,

çaresizliklerin ilacı gibi!

En çok da Enver üzülmüştü. Hem yakınıydı, hemde yoldaşı. Birebir en çok tanıyanlardandı Enver. Tonya ve Beşikdüzü'nde akrabası ve yoldaşlarının yiğitliklerini bize anlata anlata tanınır hale getirmişti her birini! Onlardan birini katletmişlerdi işte. Artık oralar bir kişi eksik olacaktı.

O zamanlar iletişim araçları bu kadar gelişkin değil. Olay nasıl olmuş kimse bilmiyor. Fazlaca sorulamıyor, o şaşkınlık halinde. Anlatılamıyor da. Vurmuşlar Efraim'i, son yolculuğunda nasıl yanında olunurun hesapları yapılıyor ancak!

20 Temmuz günü, öğretmenlik yaptığı Arsin'den kardeşi Mustafa ile birlikte Trabzon'a geliyor Efraim. Nereden bilecek katillerin onu takip ettiğini? Geri evine dönmek için durakta beklerken, beyaz bir Mercedes otomobil yanında duruyor ve araca alıyor Efraim'i. Tanıdık birileri olduğu için biniyor araca. Yoksa o zamanlar tanımadığın birine güvenmek olası değil. O araç 90'lı yıllardaki Kürt illerindeki Beyaz Torosların benzeri aslında. Herkesçe namlanmış, beyaz mercedes! Ama tanıdık olunca fark edemiyor, o mu değil mi anlayamadan biniyor!

Araca bindikten hemen sonra belki de kurulan tuzağı anlıyor Efraim ama iş işten geçmiştir artık. Hele Arsin yolu yerine Yomra'dan köy yoluna sapınca araç tamamen anlaşılmıştır ama ne fayda? İşkenceyle katlediyorlar Efraim'i ıssız bir yerde. Herkese korku salınsın diye işkenceyle öldürüyorlar Efraim'i!

Zaman sonra duyuluyor haber. Aramalar sonucunda cansız bedenine ulaşıyor Efraim'in! Baba ocağına, Beşikdüzü'ne getiriliyor cenazesi. Samsun'dan ve Karadeniz'in diğer illerinden yoldaşları gelecek, son uğurlanmasına!

Temmuz sıcakıydı. Çekilmez Samsun'un Temmuz sıcakı, denize gidip serinleme lüksün yoksa! Mücadele yıllarımız denize girmeyi bırak, bir saniye gözünü kapalı tutmalara bile izin vermiyordu. Hep gözün açık olacak, hep savaşımın içinde olacaksın. Samsun'un nemini iliklerine kadar yaşayacaksın, gece gün-

düz uyanık kalarak. Sümer Sineması'nın oralardan gelecek faşist saldırı olasılığıyla, Çiftlik civarından gelecek sol içi savaşımına karşı da uyanık kalacaksın!

Bu kadar sorumluluklarımızı görev edinmişken bir de yoldaşımızı katletmişler! Kısa bir sessizlikten sonra failleri bulup cezalarını vermek için, yeminler etmiştik, Samsun'dan Trabzo'ya sesimizi duyururcasına! Son yolculuğunda yanında olmalıydık ki, dost düşman görsün kararlılığımızı!

Gitmemiz gerekiyordu, yoldaşımızın son yolculuğuna. Ama buraları da uzun süre yalnız bırakmak olmaz. En azından birimiz beklemeliydik, mağbetlerimizi koruyup gözetmek için. Enver birer bir tanıdığı ve akraba olduğu için gitmeliydi. Diğer gidecekler arasından kalma görevi bana düştü. Sabah erkenden kalkıp Trabzon aracına yetişirsem, orada olma saatim aşağı yukarı belli!

O zamanlar iletişim araçları çok kısıtlı. Randevu verdiğin yere gidiyorsun, sorun yoksa mutlaka zamanında ulaşmalısın. Başka türlü onulmaz sorunlar yaratır. Enver'le anlaşp, ineceğim yeri belirledik. Sabah kalkma sorunum olmadığı için, zamanında otobüse yetişirim. Yalnızca gidiş param var üzerimde. Buluşamazsak, ne olur ne olmaz, geri geliş parası bari olsun demiyorum. Güven sonsuz o zamanlar. Diğer arkadaşlar örgütlü gittikleri için beni gelirken alacaklar nasılsa!

O zamanlar yollar berbat, araçlar ise bugün kimsenin şehir içi dolmuşu yerine bile koyamayacağı cinsten. Zaman geçtikçe, içim daralıyor yetişebilecek miyim diye. Sonunda yarım saat rotarlı da olsa, indim Beşikdüzü'ne. Oralari hiç bilmem. Lise yıllarımda öğretmen okulunda okuyan bir arkadaşımı ziyaret için gitmişim, o kadar. Gerçi Beşikdüzü o zamanlar küçücük bir yer.

İnip biraz bekledim, ne gelen var ne giden. O yıllar bir yerde fazla bekledin mi ilgi çekiyorsun. Şehirin içine doğru yürümeye başladım, çaresiz. Meydan civarlarında bakınıp dururken, benim yaşlarımda biri yanıma yanaştı. "Hemşerum neriye araysun" dedi. Tedirginliğim artsa da yapacak bir şey yoktu. Cenazeden bahset-

tim, korunma güdülerimin tamamını en uçlara taşıyarak. Duyar duymaz “delirdin mi hemşerum, buralarda Efraim’in cenazesine geldiğini söylemek ölüm fermenı imzalamak gibi bir şey” derken Ülkü Ocakları’nı gösteriyordu! “Gel ben seni oraya götürüyem” diyerek beni uzaklaştırdı.

Zorunlu takıldım ardına. Git git şehirin dışına çıkmaya başlayınca, huzursuzlandım. Zaten Efraim’de birine güvendiği için katledilmişti. Onunkisi tanıdık biri, benim yanında yürüyüp şehir dışına doğru yürüdüğüm kişiyi tanıyıyorum bile!

Yanımdakine sert bir şekilde çıkışarak “beni nereye götürürsün? Arkadaşım şehir merkezi demişti. Bu ıssız yere doğru neden gidiyoruz” diye seslenince; “dur hemşerum, ben sağa yardımcı olmak istirim. İstersen tam arkamdan gel. Zaten, şu virajı aşınca mezarluktaıız. Şu anda mezara koyarlardur” dedi. Kısa bir süre sonra da mezarlıkta Efraim’in son işlemlerinin yapıldığına tanık olacaktım. Gittiğim yolun kenarında bir yere kazmışlardı mezarını. Ağlayanlar, hınçlarını saklamayanlar vardı mezar başında. Sözler veriliyordu kanı yerde kalmayacak diye! Sözler verdik.... kanı yerde kalmayacak diye!

Enver’in suratı beni görünce bembeyaz oldu. Yakınını, yoldaşını ve ağbisini kaybetmenin hüznüne birde uykusuzluk eklenince unutmıştu besbelli! O hali kızgınlığımı bertaraf etti. Topu topu 17-18 yaşlarındaydı Enver! Yüklediğimiz sorumlulukların ne o farkındaydı, ne de bizler! Taşıyıp taşıyamayacağını sorma gereği bile duymadan koyulmuştuk yollara “kervan yolda dizilir” safsatalarıyla! Oysa o kervanların nasıl halka halka yok olduğunu zaman öğretecekti bize, acı bir şekilde!

Cenazeyi unutup, bana ne diyeceğini şaşırmişti Enver! Hiçbir şey demesine gerek yoktu, bende bir şey demedim. Olan olmuştu bir kere. Kötü bir şey de olmamıştı şans eseri! Geri dönüşümüzde bile kimseye söz etmedik, bu yaşadıklarımızdan. Zamanı değildi. Zaten Enver’i benden iyi tanıyacak biri de yoktu dünyada. Enver’in benim için, benim de Enver için yapmayacağımız fedakar-

lıgın olmadığını ikimiz de biliyorduk nasılsa!

Verdiğimiz sözleri tutamadık. Gerçek failler belli olmasına rağmen bulunamadı. Bulunanlar da ceza yerine ödüllendirildi. Verilen göstermelik cezaların sahipleri ise daha sonraları ödüllendirildi! Koruma kalkanları önceden de hazırды. Bir de 12 Eylül darbesi olmuştu ki, kalkanlar daha sağlamlaştırıldı! 12 Eylül maşaları bırakın onları yargılamayı, varlık nedeni sayıyordu onları. Zaten katliamı yapanların bir bölümü görevlendirilmiş resmi polislerden oluşuyordu!

Diğer politik cinayetlerde olduğu gibi, Efraim’de en yiğit, en kararlı biri olduğu için katledilmiş; asıl katiller, tali katilleri korumaya almıştı! Bizler ise ölümlerden ölüm beğeniyorduk, 12 Eylül zindanlarında. İkimizden Efraim daha şanslıymış diyenlerimiz bile olmuştur! Cengaver geçinenlerden bir çoğu bunları bile anımsamak gereği duymadan çekildi kendi oluşturdukları siperlerin arkasına! Asıl siperlerimiz olan örgütlerimiz de kış uykusuna yatınca, Efraim’i anımsayan kaç kişi kaldı bu dünyada?!

Efraim’i katletmek, bir kişiyi katletmekten daha fazlası olduğu için, katledilmesine karar vermişti burjuvazi ve uşakları! Onlar işlerini yapıp, katilleri cezasızlık zırhıyla ödüllendirdiler; başka ne ödüller verilmiştir bilinmez! Bizler işimizi yaptık mı emin değilim!

İşimizi yapıp Efraim’e borcumuzu ödemek için, bu düzene son vermekten başka yapacağımız bir şey kalmadı. Onun için Efraim’in yoldaşları, İşçi Sınıfı’nı mücadeleye sokacak doğru bir örgütlenmeyi sağlamak için kafa yormalı. Hatalardan ders çıkarıp, hatayı en aza indirecek yeni örgütlenmeleri sağlamalı. İşçi sınıfının politik örgütünü ortaya çıkarıp, savaşım alanlarında klavuzluk yapmasını sağlamalı... başkası boş, başkası ham hayal bile değil!